

Beleidsevaluatie bibliotheekvoorziening Enschede

Eindrapport

KWINK GROEP

KWINK GROEP

Beleidsevaluatie bibliotheekvoorziening Enschede

Eindrapport

Lara Janssen, Felix Vogel, Janine Mulder

DATUM 15-6-2026

Managementsamenvatting

Aanleiding en doel

De huidige Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening (Wsob) wordt gewijzigd. De belangrijkste wijziging is dat de huidige bevorderingstaak van gemeenten ten aanzien van de bibliotheekvoorziening wordt omgezet in een wettelijke zorgplicht.

De gemeente Enschede heeft deze beleidsevaluatie laten uitvoeren om de huidige en toekomstige situatie ten aanzien van de bibliotheekvoorziening in Enschede in kaart te brengen, en verbeteracties te formuleren om uiteindelijk te kunnen voldoen aan de zorgplicht.

De gemeente Enschede verstaat onder de bibliotheekvoorziening het geheel van organisaties (waaronder de bibliotheek) dat invulling geeft aan de vijf bibliotheekfuncties uit de Wsob.

Onderzoeksvragen

In deze evaluatie staan de volgende vier onderzoeksvragen centraal:

1. Welke taken behoren bij de zorgplicht van de gemeente Enschede?
2. In hoeverre voert de gemeente, maatschappelijke instellingen zoals de openbare bibliotheek of private ondernemers deze taken, afspraken en acties nu al uit?
3. Welke ontwikkelingen hebben invloed op de zorgplicht van de gemeente?
4. Wat zijn mogelijke verbeteracties voor de rol van de gemeente en de bibliotheek?

De zorgplicht – wettelijk kader

Uit de evaluatie blijkt dat de gemeente Enschede op dit moment beschikt over een volwaardig aanbod van bibliotheekvoorzieningen binnen redelijke afstand. Ook is er ten minste één bibliotheekvoorziening aanwezig die de vijf bibliotheekfuncties vervult. Daarmee voldoet de gemeente Enschede aan dit element van de toekomstige zorgplicht.

Tegelijkertijd beschikt de gemeente Enschede op dit moment nog niet over een meerjarenplan voor de bibliotheekvoorziening. Daarmee voldoet de gemeente nog niet aan dit onderdeel van de toekomstige zorgplicht. In het meerjarenplan moet worden beschreven hoe de gemeente invulling geeft aan de vijf bibliotheekfuncties, welke maatschappelijke doelen met de bibliotheekvoorziening worden nagestreefd en hoe de bekostiging, samenwerking en monitoring zijn ingericht. De inzichten uit deze evaluatie bieden hiervoor een eerste inhoudelijk vertrekpunt.

Richtinggevende kaders (niet wettelijk) en lokale opgaven Enschede

Naast de wettelijke zorgplicht zijn er verschillende richtinggevende kaders die van invloed zijn op de bibliotheekvoorziening. In het Bibliotheekconvenant staan drie maatschappelijke opgaven centraal: een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang ontwikkelen. In het rapport doen we een voorstel voor een mogelijke koppeling tussen de maatschappelijke opgaven en de strategische opgaven van de gemeente Enschede, namelijk Inclusief Enschede, Aantrekkelijk Enschede, Open Enschede en Groen en Duurzaam Enschede.

Wij constateren dat de gemeente Enschede deze koppeling tussen landelijke maatschappelijke opgaven en lokale strategische opgaven nog niet expliciet heeft uitgewerkt. In het meerjarenplan kan de gemeente deze verbinding verder concretiseren. Daarbij ligt het voor de hand om de bibliotheekvoorziening nadrukkelijk te verbinden aan thema's als basisvaardigheden, leesbevordering, digitale inclusie, kansengelijkheid, bestaanszekerheid, ontmoeting, cultuur en democratie.

In Enschede spelen verschillende ontwikkelingen die relevant zijn voor de toekomstige invulling van de bibliotheekvoorziening. Het aandeel inwoners met beperkte basisvaardigheden is in Enschede hoger dan het landelijke gemiddelde. Ook wonen in Enschede relatief veel inwoners in armoede en is sprake van dubbele vergrijzing. Deze ontwikkelingen vragen om een laagdrempelige, toegankelijke en gebiedsgerichte bibliotheekvoorziening, met aandacht voor inwoners die minder mobiel zijn, inwoners met beperkte basisvaardigheden en inwoners die ondersteuning nodig hebben om mee te kunnen doen in de samenleving.

Uitvoering bibliotheekvoorziening

De bibliotheek Enschede vervult naar ons oordeel de belangrijkste rol in de uitvoering van de bibliotheekvoorziening in de gemeente Enschede. De bibliotheek werkt aan alle vijf bibliotheekfuncties. Tegelijkertijd voeren ook andere maatschappelijke partners activiteiten uit die bijdragen aan deze functies.

De rollen binnen de bibliotheekvoorziening zijn op dit moment echter niet eenduidig en expliciet op papier vastgelegd. De gemeente Enschede ziet de bibliotheekvoorziening als een gezamenlijke opgave van de bibliotheek en andere maatschappelijke partners, maar heeft geen volledig overzicht van welke organisaties welke taken uitvoeren en hoe deze bijdragen aan de bibliotheekfuncties. Daardoor is niet altijd helder welke partij waarvoor verantwoordelijk is.

Wij vinden het belangrijk dat in de toekomstige situatie sprake is van een heldere rolverdeling. De gemeente Enschede is opdrachtgever en stelt het bestuurlijke kader vast. De bibliotheek is opdrachtnemer en geeft binnen deze kaders invulling aan de inhoud en uitvoering. Deze rolverdeling dient niet alleen in de praktijk herkenbaar te zijn, maar ook expliciet op papier te worden vastgelegd.

Daarnaast constateren wij dat de relatie tussen de gemeente en de bibliotheek de afgelopen periode is verbeterd, maar dat verdere stappen nodig zijn om te komen tot een gelijkwaardig partnerschap.

Doelen, resultaten en effecten

De gemeente Enschede beschikt op dit moment niet over een beleidsstuk waarin doelen voor de bibliotheekvoorziening zijn uitgewerkt. Daardoor is niet vastgelegd wat de gemeente met de bibliotheekvoorziening wil bereiken. Ook is beperkt inzichtelijk hoe de activiteiten van de bibliotheek en maatschappelijke partners zich tot elkaar verhouden en hoe zij bijdragen aan de gewenste maatschappelijke doelen.

De bibliotheek rapporteert in haar jaarverslagen over resultaten van activiteiten, bijvoorbeeld in termen van bereik en gebruik. De bibliotheek geeft momenteel echter nog onvoldoende inzicht in de effecten van haar activiteiten. Ook de gemeente heeft geen volledig zicht op de effecten die andere maatschappelijke partners bereiken ten aanzien van de bibliotheekvoorziening.

De komst van de zorgplicht en het meerjarenplan biedt een kans om doelen, activiteiten, resultaten en effecten beter met elkaar te verbinden. Wij adviseren de bibliotheek om een veranderlogica op te stellen waarin duidelijk wordt welke impact zij wil bereiken, welke resultaten daarbij horen en welke activiteiten en middelen daarvoor nodig zijn. De gemeente kan vervolgens met de bibliotheek afspraken maken over prestatie-

indicatoren. Dit past bij de ambitie van de gemeente om meer impactgericht te werken.

Organisatie en middelen

In de gemeente Enschede zijn momenteel zes bibliotheekvestigingen die verschillende activiteiten aanbieden. De verwachting is dat dit aantal in de toekomst toeneemt. De wet schrijft geen specifiek aantal bibliotheekvestigingen voor, maar sectorale streefwaarden en het voorzieningenonderzoek van de gemeente laten zien dat er aandacht nodig is voor de spreiding en bereikbaarheid van bibliotheekvoorzieningen, vooral in dichtbevolkte en kwetsbare wijken.

De bibliotheekvoorziening in Enschede wordt grotendeels gefinancierd vanuit de gemeentelijke cultuurbegroting. Het subsidiebedrag per inwoner voor de bibliotheek ligt onder het landelijke gemiddelde en ook onder het gemiddelde van vergelijkbare grote bibliotheken. Een nuancering hierbij is dat er verschillen kunnen zitten in welke onderdelen in het subsidiebedrag zijn meegenomen, zoals kosten voor huisvesting of ook incidentele project- en doelsubsidies.

Wij vinden het belangrijk dat de gemeente Enschede en de bibliotheek op basis van de ambities uit het meerjarenplan inzichtelijk maken wat een passende bekostiging van de bibliotheekvoorziening is. Daarbij moet worden gekeken naar de huidige middelen, de toekomstige wettelijke zorgplicht, de lokale maatschappelijke opgaven en de gewenste rol van de bibliotheek en maatschappelijke partners.

Verbeteracties

In het rapport formuleren we in totaal dertien verbeteracties. Hieronder vatten we de belangrijkste verbeteracties samen:

- Stel als de gemeente Enschede, in samenwerking met de bibliotheek en eventueel maatschappelijke partners, een meerjarenplan op ten aanzien van de bibliotheekvoorziening.
- Formuleer als gemeente doelen voor de bibliotheekvoorziening. Deze doelen geven richting en maken duidelijk welke bijdrage van de bibliotheek en andere maatschappelijke partners wordt verwacht. De gemeente kan hierin ook keuzes maken over het verder stimuleren van de samenwerking tussen scholen, kinderopvang en de bibliotheekvoorziening, inzet op digitale inclusie, het formuleren van een opgave ten aanzien van democratie en het op papier geven van een rol aan de bibliotheek binnen het programma ‘Rondkomen met je inkomen’.
- Leg de taak- en rolverdeling van de bibliotheek vast op papier. De gemeente is als opdrachtgever initiatiefnemer. Het ligt daarnaast voor de hand om samenwerkingsafspraken of een convenant op te stellen met de belangrijkste maatschappelijke partners, waarin rollen, taken en activiteiten zijn vastgelegd.
- Zorg dat de bibliotheek meer inzicht geeft in de effecten van haar dienstverlening. We stellen voor dat de bibliotheek hiervoor een veranderlogica opstelt. De gemeente kan hierop sturen door met de bibliotheek afspraken te maken over prestatie-indicatoren.
- Maak als gemeente en bibliotheek, op basis van de ambities zoals opgesteld in het meerjarenplan, inzichtelijk wat een passende bekostiging van de bibliotheek is. Ook dient aandacht te zijn voor de spreiding en bereikbaarheid van de bibliotheekvoorzieningen, vooral in dichtbevolkte en kwetsbare wijken.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting 2

1. Inleiding 6

1.1 Aanleiding en doel 6

1.2 Onderzoeksaanpak 8

1.3 Leeswijzer 8

2. Conclusies en verbeteracties 10

2.1 De zorgplicht 10

2.2 Uitvoering bibliotheekvoorziening 16

3. Achtergrondinformatie - de zorgplicht 25

3.1 Wettelijk kader 25

3.2 Richtinggevende kaders (niet wettelijk) 27

3.3 Provinciale en regionale uitgangspunten 28

3.4 Lokale opgaven en context Enschede 30

4. Achtergrondinformatie - uitvoering bibliotheekvoorziening 36

4.1 Rollen 36

4.2 Doelen 40

4.3 Organisatie en middelen 42

4.4 Activiteiten 48

4.5 Resultaten en effecten 53

Bijlage I - Onderzoeksverantwoording 57

Bijlage II - Complete uitwerking bewonersonderzoek 60

Bijlage III - Demografische informatie per wijk 62

Bijlage IV - Overzicht faciliteiten per bibliotheekvestiging 65

Bijlage V - Overzichtstabel openingstijden bibliotheekvestigingen 66

Bijlage VI - Overzicht stakeholders (alfabetische volgorde) 67

Bijlage VII - Overzicht rollen en taken Huis voor Taal en Meedoen 80

1. Inleiding

Hoofdstuk 1. bevat achtereenvolgens de aanleiding en het doel van de evaluatie (1.1), de onderzoeksaanpak (1.2) en een leeswijzer voor de rest van het rapport (1.3).

1.1 Aanleiding en doel

In de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) zijn de taken, functies en verantwoordelijkheden van bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de Koninklijke Bibliotheek (KB) vastgelegd. In 2022 heeft het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een wijziging van de Wsob aangekondigd. De grootste wijziging is dat de huidige 'bevorderingstaak' wordt omgezet naar een plicht voor gemeenten en provincies (de zogenaamde 'zorgplicht'). Het doel van de zorgplicht is dat de toegang tot de bibliotheekvoorziening voor alle inwoners van een gemeente wordt gegarandeerd. Als onderdeel van de zorgplicht dienen gemeenten een meerjarenplan voor bibliotheekbeleid op te stellen (in samenwerking met de bibliotheek).

"*Het gemeentelijke meerjarenplan beschrijft op welke manier de gemeente de wettelijke zorgplicht zal invullen, rekening houdend met elementen als de omvang, de dichtheid en samenstelling van de bevolking, de lokale maatschappelijke opgaven en de positie van de bibliotheek te midden van andere sociale-culturele voorzieningen en het onderwijs*".[1]

De nieuwe wet is op dit moment nog in ontwikkeling. Het advies van de Raad van State is inmiddels openbaar gemaakt en de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) heeft ter consultatie opengestaan.[2] Hierna moet de wet ter behandeling naar de Tweede Kamer. Naar verwachting vindt de parlementaire behandeling in de eerste helft van 2026 plaats.

De gemeente Enschede heeft dit moment aangegrepen om een beleidsevaluatie te laten uitvoeren. Deze beleidsevaluatie geeft inzicht in de bestaande situatie in Enschede, de gewenste situatie onder de gewijzigde wettelijke kaders en de mogelijke verbeteracties ten aanzien van de bibliotheekvoorziening in Enschede.

Achtergrondinformatie

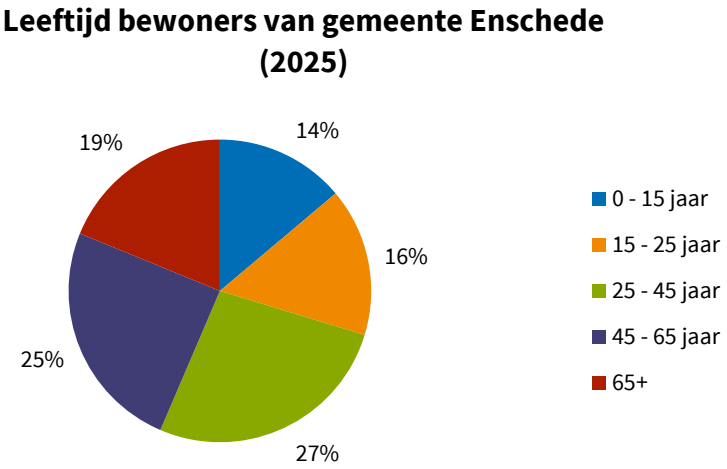
De gemeente Enschede ligt in de regio Twente in de provincie Overijssel. De gemeente ligt aan de grens met Duitsland. Naast de stad Enschede bestaat de gemeente uit de dorpen Lonneker, Boekelo, Usselo, Glanerbrug en de buurtschap Twekkelo. In bijlage III hebben we demografische informatie opgenomen per wijk. We hebben hiervoor gebruik gemaakt van de Twentse Buurtbarometer.[3]

[1] Ministerie van OCW (2023). Kamerbrief over stand van zaken versterken van het stelsel van openbare bibliotheken.
[2] Zie: https://www.raadvanstate.nl/adviezen/.
[3] De buurtbarometer is opgesteld door Kennispunt Twente en laat de urgenties zien voor alle buurten, wijken of gemeenten van Twente. Urgentie gaat over hoe dringend het is dat de gemeente en haar partners in een gebied aan de slag gaan In de tabel is per wijk de urgentiescore opgenomen. De totale urgentie in een wijk is een score tussen 0 en 1. Hierbij is 0 niet urgent, en 1 is zeer hoog urgent. Niet voor alle wijken is dezelfde informatie beschikbaar.

In de gemeente Enschede wonen ongeveer 160.000 inwoners. Het gaat om circa 80.000 huishoudens van gemiddeld 1,9 personen.[4] De gemeente Enschede verwacht tot 2030 een bevolkingsgroei. De (voorlopige) prognose is dat de bevolking van de gemeente in 2030 is gegroeid naar 163.650 inwoners.

In de gemeente Enschede wonen relatief veel oudere inwoners. 19% van alle inwoners in de gemeente Enschede is 65+.[5] Met name in de wijken Enschede Zuid (22%), Ribbelt-Stokhorst (23%) en in de landelijke gebieden (24%) woont een hoog percentage inwoners van 65+ ten opzichte van het gemeentelijke gemiddelde van 18%. In de Omgevingsvisie van Enschede wordt de zogenaamde dubbele vergrijzing expliciet benoemd. Dubbele vergrijzing betekent dat zowel het aantal ouderen (65+) als het aantal zeer ouderen (80+) groeit.[6]

Tegelijkertijd heeft Enschede ook relatief veel jongvolwassenen en studenten vanwege de Saxion Hogeschool en de Universiteit Twente die gevestigd zijn in Enschede. In totaal studeren in Enschede 28.646 studenten in het hoger onderwijs.[7] Met name in Enschede Noord woont een relatief groot percentage inwoners onder de 25 jaar (35%), waarvan veelal studenten.

Figuur 1. Inwoners per leeftijdsgroep in de gemeente Enschede. Bron: Enschedeincijfers.nl.

Het grootste gedeelte van de inwoners in de gemeente Enschede heeft diens herkomst in Nederland (65%). 11% van de inwoners heeft een herkomst in een ander Europees land en van 23% van de inwoners ligt de herkomst buiten Europa.[8] De wijk Enschede Zuid heeft relatief het hoogste percentage inwoners met een herkomst buiten Nederland (42%).

In Enschede heeft het grootste gedeelte van de inwoners een middelbaar opleidingsniveau (43%), een combinatie tussen praktisch en theoretisch onderwijs (bijvoorbeeld mbo-niveau 4 en soms havo). 27% heeft een praktisch opleidingsniveau (gericht op praktisch leren) en 30% een theoretisch opleidingsniveau (gericht op theoretisch leren, hbo en wo).[9]

[4] Zie: https://enschede.incijfers.nl/dashboard/bevolking/huishoudens.
[5] Zie: Gemeente Enschede in cijfers en grafieken | AlleCijfers.nl.
[6] Zie: https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR742491/1.
[7] Zie: Gemeente Enschede in cijfers en grafieken | AlleCijfers.nl.
[8] Zie: Enschede in Cijfers - Herkomst - Enschede.
[9] Zie: Gemeente Enschede in cijfers en grafieken | AlleCijfers.nl.

1.2 Onderzoeksaanpak

De beleidsevaluatie beoogt antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Welke taken behoren bij de zorgplicht van de gemeente Enschede?
2. In hoeverre voert de gemeente, maatschappelijke instellingen zoals de openbare bibliotheek of private ondernemers deze taken, afspraken en acties nu al uit?
3. Welke ontwikkelingen hebben invloed op de zorgplicht van de gemeente?
4. Wat zijn mogelijke verbeteracties voor de rol van de gemeente en de bibliotheek?

Om informatie op te halen hebben we de volgende onderzoeksmethoden ingezet:

- **Documentanalyse:** Om zicht te krijgen op de wettelijke kaders, de huidige situatie en relevante ontwikkelingen rondom de bibliotheekvoorziening in Enschede hebben we verschillende documenten bestudeerd, zoals landelijke wet- en regelgeving, relevante beleidsdocumenten, rapporten en lokale beleidsstukken.
- **Gesprekken met de gemeente en de bibliotheek:** Om inzichten uit de documentstudie te duiden en ervaringen op te halen hebben we vier groepsgesprekken gevoerd. Drie groepsgesprekken met de gemeente Enschede en één groepsgesprek met de bibliotheek Enschede. In bijlage I staat een overzicht van gesprekspartners.
- **Stakeholderanalyse:** Om de belangrijkste maatschappelijke partners van de Bibliotheek Enschede in kaart te brengen, hebben we een stakeholderanalyse uitgevoerd met medewerkers van de gemeente Enschede en de Bibliotheek Enschede. In bijlage I staat een beschrijving van de methode die gebruikt is voor de stakeholderanalyse.
- **Bewonersonderzoek:** We voerden een bewonersonderzoek uit onder inwoners in de gemeente Enschede. We hebben op straat interviews gevoerd met 101 bewoners. In totaal gaf 33% van de gesproken bewoners aan lid te zijn van de bibliotheek en 67% gaf aan geen lid te zijn.
- **Gesprekken met maatschappelijke partners:** We voerden vijf groepsgesprekken met een selectie van maatschappelijke partners. De selectie is gebaseerd op de uitkomsten van de stakeholderanalyse.
- **Dialoogsessie:** We organiseren een dialoogsessie met de gemeente en de bibliotheek. Tijdens de dialoogsessie bespreken we de gewenste situatie en de daarbij horende mogelijke verbeteracties.

1.3 Leeswijzer

Het rapport start met de conclusies en verbeteracties. Daarna is de Bibliotheek van de toekomst beschreven op basis van het bewonersonderzoek. De hoofdstukken 3 en 4 geven meer achtergrondinformatie. Hoofdstuk 3 gaat over de zorgplicht. In dit hoofdstuk staan de wettelijke en richtinggevende kaders, provinciale en regionale uitgangspunten, de lokale opgaven en context van Enschede. Hoofdstuk 4 gaat over de uitvoering van de bibliotheekvoorziening. Hierin gaan we in op de rolinvulling, de doelen, de organisatie en middelen, de activiteiten, en de resultaten en effecten.

Het rapport bevat verder de volgende bijlagen:

- Bijlage I - Onderzoeksverantwoording
- Bijlage II – Complete uitwerking bewonersonderzoek
- Bijlage III - Demografische informatie per wijk
- Bijlage IV - Overzicht faciliteiten bibliotheekvestigingen
- Bijlage V - Overzichtstabel openingstijden bibliotheekvestigingen

- Bijlage VI - Overzicht stakeholders (alfabetische volgorde)
- Bijlage VII - Overzicht rollen en taken Huis voor Taal en Meedoen

Definities

In het rapport schrijven we zowel over de bibliotheek als de openbare bibliotheekvoorziening. Met ‘de bibliotheek’ bedoelen we de bibliotheekorganisatie Enschede-Haaksbergen (hierna: bibliotheek of bibliotheek Enschede) in de gemeente Enschede. De gemeente Enschede maakt onderscheid tussen de bibliotheek als organisatie en tussen de bibliotheekvoorziening. Met de bibliotheekvoorziening verstaan zij het geheel van organisaties (waaronder de bibliotheek) dat invulling geeft aan de vijf bibliotheekfuncties uit de Wsob. Aan de bibliotheekvoorziening kan volgens hen ook invulling worden gegeven door andere organisaties. Als we in het onderzoek refereren aan de bibliotheek dan gaat het over de bibliotheekorganisatie Enschede-Haaksbergen. Bij de term bibliotheekvoorziening wordt dus het volledige stelsel van maatschappelijke partners, inclusief de bibliotheek, die bijdragen aan de bibliotheekfuncties[10] uit de Wsob bedoeld.

[10] Ter beschikking stellen van kennis en informatie, het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie, stimuleren van lezen, organiseren van ontmoeting en debat en laten kennismaken met kunst en cultuur.

2. Conclusies en verbeteracties

In dit hoofdstuk zijn de conclusies en verbeteracties ten aanzien van de bibliotheekvoorziening in Enschede beschreven. Eerst gaan wij in op de zorgplicht van de gemeente Enschede (vraag 1). Vervolgens behandelen we de uitvoering van de bibliotheekvoorziening (vraag 2). Relevante ontwikkelingen (vraag 3) en verbeteracties (vraag 4) verwerken wij binnen de twee delen van dit hoofdstuk. Daarbij baseren wij ons op de beschikbare informatie uit documenten, opgehaalde percepties en ervaringen uit gesprekken, het bewonersonderzoek en geven we ons oordeel.

Definities

In het rapport schrijven we zowel over de bibliotheek als de openbare bibliotheekvoorziening. Met 'de bibliotheek' bedoelen we de bibliotheekorganisatie Enschede-Haaksbergen (hierna: bibliotheek of bibliotheek Enschede). De gemeente Enschede maakt onderscheid tussen de bibliotheek als organisatie en 'de bibliotheekvoorziening'. Met de bibliotheekvoorziening verstaan zij het geheel van organisaties (waaronder de bibliotheek) dat invulling geeft aan de vijf bibliotheekfuncties uit de Wsob. Aan de bibliotheekvoorziening kan volgens hen ook invulling worden gegeven door andere organisaties. Als we in het onderzoek refereren aan de bibliotheek dan gaat het over de bibliotheekorganisatie Enschede. Bij de term bibliotheekvoorziening wordt dus het volledige stelsel van maatschappelijke partners, inclusief de bibliotheek, die bijdragen aan de bibliotheekfuncties uit de Wsob bedoeld.

2.1 De zorgplicht

2.1.1 Wettelijk kader

Met de wijziging van de Wsob en de zorgplicht die waarschijnlijk ingaat, dient de gemeente te zorgen voor een volwaardige bibliotheekvoorziening binnen redelijke afstand voor iedere inwoner, zowel fysiek als digitaal. Onder een volwaardige bibliotheekvoorziening wordt verstaan dat het aanbod van bibliotheekvoorzieningen als geheel binnen een redelijke afstand aanwezig is en dat er ten minste één bibliotheekvoorziening aanwezig is die de vijf bibliotheekfuncties vervult.

De zorgplicht treedt drie jaar na publicatie in werking, zodat gemeenten voldoende tijd hebben om het plan op te stellen en de benodigde voorzieningen te realiseren. De nieuwe wet is momenteel nog in ontwikkeling en nog niet definitief gepubliceerd. De verwachting is dat de wetswijziging in 2027 ingaat en dat de gemeente Enschede dus zeker tot en met 2029 heeft om te voldoen aan de zorgplicht.

Conclusie 1: de gemeente Enschede beschikt over een volwaardig aanbod van bibliotheekvoorzieningen binnen redelijke afstand én beschikt over ten minste één voorziening die de vijf bibliotheekfuncties vervult en voldoet daarmee aan dit element van de zorgplicht.

Om te voldoen aan de zorgplicht dient de gemeente Enschede ook eens in de vier jaar een meerjarenplan voor de bibliotheekvoorziening vast te stellen. Het meerjarenplan dient duidelijk te beschrijven hoe de gemeente

en bibliotheek hiermee wensen om te gaan. De gemeente kan hiervoor gebruik maken van de inzichten uit deze evaluatie.

Conclusie 2: de gemeente Enschede beschikt momenteel nog niet over een meerjarenplan en voldoet dus niet aan dit element van de zorgplicht.

Het meerjarenplan beschrijft hoe de gemeente invulling geeft aan de vijf bibliotheekfuncties, welke maatschappelijke doelen worden nagestreefd en hoe de bekostiging en samenwerking zijn ingericht. De Wsob schrijft voor dat de gemeente dit meerjarenplan in samenwerking met de bibliotheek dient op te stellen, maar dat de gemeente verantwoordelijk is voor de vaststelling van het meerjarenplan. De wijze waarop deze samenwerking vormgegeven dient te worden is niet verder uitgewerkt. De gemeente kan hier een keuze in maken. Van een intensieve samenwerking (de gemeente en de bibliotheek schrijven het meerjarenplan samen) tot een meer summiere samenwerking (de gemeente schrijft het plan en de bibliotheek leest mee). De gemeente Enschede kan ook overwegen om andere maatschappelijke partners die een bijdrage leveren aan de bibliotheekfuncties te betrekken bij het opstellen van het meerjarenplan.

In de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) die in concept is gepubliceerd, staan nadere eisen aan het meerjarenplan uitgewerkt. Het meerjarenplan dient in ieder geval rekening te houden met:

- De bereikbaarheid binnen redelijke afstand van het aanbod van bibliotheekvoorzieningen gelet op de oppervlakte van de gemeente;
- Het aantal inwoners van de gemeente;
- De leeftijdsopbouw van de gemeente;
- De sociaaleconomische status van de bevolking van de gemeente;
- De manier waarop de lokale bibliotheek bijdraagt aan de lokale maatschappelijke opgaven in de gemeente;
- De betrokkenheid van de lokale bibliotheek bij de totstandkoming van het meerjarenplan; en
- De verhouding tussen de lokale bibliotheek en andere sociaal-culturele voorzieningen of het onderwijs.

Het meerjarenplan dient bovendien een begroting te bevatten voor de uitvoering van de zorgplicht.

Met het ontbreken van een meerjarenplan ontbreekt ook een samenhangend kader waarin is uitgewerkt hoe de gemeente invulling geeft aan de bibliotheekfuncties, welke maatschappelijke doelen met de bibliotheekvoorziening worden nagestreefd en hoe bekostiging en samenwerking zijn ingericht.

Verbeteractie 1: stel als gemeente, in samenwerking met de bibliotheek (en eventueel maatschappelijke partners), een meerjarenplan op ten aanzien van de bibliotheekvoorziening.

Om te kunnen voldoen aan de zorgplicht moet de gemeente Enschede in ieder geval een meerjarenplan opstellen dat voldoet aan verschillende eisen en rekening houdt met de maatschappelijke opgaven uit het Bibliotheekconvenant, de strategische opgaven die spelen in de gemeente Enschede en de lokale context van Enschede. In de tekst hierna hebben we een eerste aanzet gedaan van de wijze waarop de gemeente Enschede maatschappelijke opgaven kan linken aan strategische opgaven die spelen in de gemeente Enschede.

2.1.2 Richtinggevende kaders (niet wettelijk)

Naast de wettelijke verplichting bestaan verschillende samenwerkingsafspraken die van invloed zijn op de inrichting van de bibliotheekvoorziening in Nederland en waar de gemeente Enschede rekening mee dient te houden. Dit zijn richtinggevende kaders. In het

Bibliotheekconvenant (lopend tot en met 2027) hebben zes partijen (het ministerie van OCW, de VNG, het IPO, de KB, SPN en de VOB) vastgelegd dat de bibliotheeksector samen optrekt rond drie maatschappelijke opgaven:

1. **Geletterde samenleving** - bibliotheken spelen volgens de partijen een belangrijke rol in het stimuleren van geletterdheid en leesplezier vanaf jonge leeftijd. Bibliotheken doen dit via hun wettelijke taken en via speciale programma's zoals de Bibliotheek op school (dBos) en BoekStart. Hierbij wordt ingezet op de doorgaande leeslijn, waarbij de gezinsaanpak een belangrijke rol speelt.
2. **Participatie in de informatiesamenleving** - het is belangrijk dat iedereen kan meedoen in een steeds complexere informatiesamenleving. Bibliotheken ondersteunen dit door kennis en informatie toegankelijk te maken en mensen te helpen met digitale vragen. Bibliotheken dragen hieraan bij door het versterken van democratie en burgerschap en vergroten zelfredzaamheid door aandacht te besteden aan basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en digitale vaardigheden. Daarnaast helpen bibliotheken het onderwijs bij het bevorderen van digitale geletterdheid en stimuleren ze actief en veilig deelnemen aan de online samenleving.
3. **Een leven lang ontwikkelen** - bibliotheken bieden een open, neutrale en toegankelijke plek waar iedereen kan leren, ontmoeten en zich ontwikkelen. Partijen vinden het belangrijk dat mensen in hun eigen tempo kunnen blijven meedoen en nieuwe kennis kunnen opdoen, zowel via informeel als non-formeel leren. Het gaat om leren, elkaar ontmoeten en over toegang tot kunst en cultuur. Ook gaat het om het opdoen van basisvaardigheden (zoals lezen, rekenen en digitale vaardigheden) én om het doorontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan de blijvende inzetbaarheid. Daarnaast hebben de partijen de wens om het bereik van bibliotheekvoorzieningen in Nederland te vergroten.

2.1.3 Lokale opgaven en context in Enschede

De gemeente Enschede heeft ook zelf een aantal strategische opgaven geformuleerd die moeten landen in het meerjarenplan. De gemeente Enschede zet de komende jaren in op vier strategische opgaven 1) Inclusief Enschede, 2) Aantrekkelijk Enschede, 3) Open Enschede en 4) Groen en Duurzaam Enschede.

Conclusie 3: er is een duidelijke verbinding tussen de maatschappelijke opgaven uit het Bibliotheekconvenant en de strategische opgaven die spelen in Enschede. De gemeente Enschede heeft momenteel nog geen koppeling gemaakt tussen de maatschappelijke en strategische opgaven.

In de tekst hierna doen we een voorstel voor de wijze waarop de gemeente dit kan aanpakken. In figuur 2 hebben we ook een overzicht opgenomen van de verhouding van de bibliotheekfuncties ten opzichte van de opgaven uit het Bibliotheekconvenant en de strategische opgaven van de gemeente Enschede.

Als we kijken naar de eerste maatschappelijke opgave 'geletterde samenleving' dan is er een link te leggen met verschillende strategische opgaven van de gemeente. Binnen 'Inclusief Enschede' werkt de gemeente bijvoorbeeld aan de pijler 'Kansengelijkheid'. De bibliotheek draagt, onder andere, bij aan het vergroten van kansengelijkheid via het programma dBos. De 'geletterde samenleving' is bovendien te koppelen aan de strategische opgaven 'Aantrekkelijk Enschede' en 'Inclusief Enschede'. De gemeente werkt aan basisvaardigheden via bijvoorbeeld het uitvoeringsprogramma 'Laaggeletterdheid 2021 – 2025' en de motie het 'Aanvalsplan Laaggeletterdheid Enschede'. De bibliotheek krijgt hierin ook

een rol vanwege de uitvoering van de programma's BoekStart en dBos, maar ook vanwege het aanbod van volwasseneducatie en de rol binnen het Huis voor Taal en Meedoen.

In de gemeente Enschede werken nog lang niet alle voorschoolse-educatie instellingen en onderwijslocaties samen met de bibliotheek via deze programma's. Op het moment van deze beleidsevaluatie nemen 40 scholen (37 primair en 3 voortgezet onderwijs)[11] in Enschede deel aan het programma dBos. In totaal zijn er ten tijde van de evaluatie in de gemeente Enschede 62 scholen in primair onderwijs en 19 scholen in het voortgezet onderwijs.[12] In totaal kent de gemeente Enschede 202 kinderopvanglocaties.[13] In 2024 waren er zes BoekStartlocaties actief en zijn 427 BoekStartkoffertjes uitgereikt.[14]

Verbeteractie 2: de gemeente kan het bereik van preventieve en educatieve activiteiten in de gemeente vergroten door de samenwerking tussen scholen, kinderopvang en de bibliotheekvoorziening verder te stimuleren.

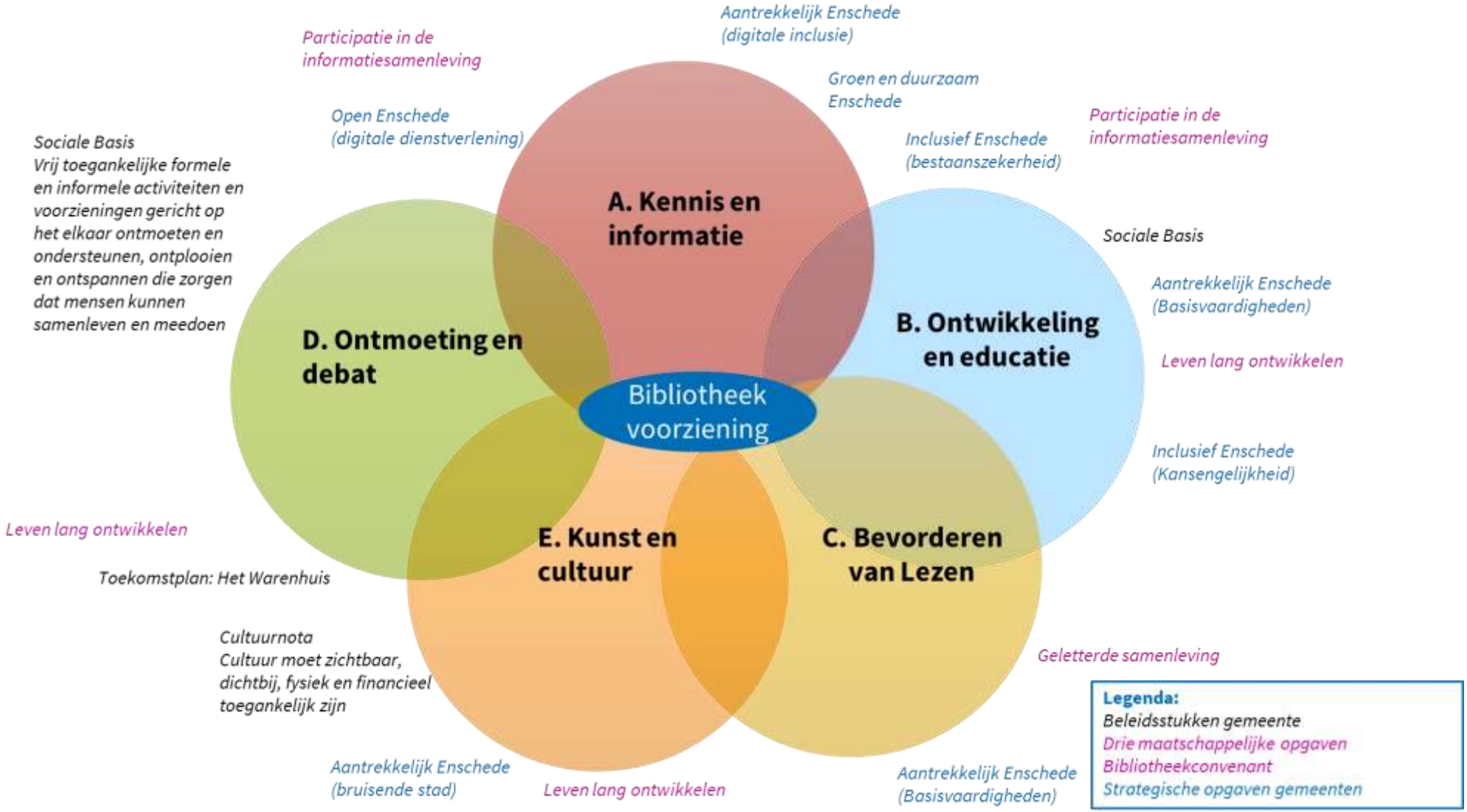
De tweede maatschappelijke opgave 'participatie in de informatiesamenleving' sluit ook aan bij verschillende strategische opgaven in Enschede. Aan de opgaven 'Aantrekkelijk Enschede' en 'Inclusief Enschede' is bijvoorbeeld het 'Actieplan digitale inclusie' te koppelen, waar de gemeente inzet op digitale vaardigheden van inwoners, onder andere door het aanbieden van trainingen en workshops in de bibliotheek. Binnen de strategische opgave 'Open Enschede' werkt de gemeente aan de eigen digitale dienstverlening. De bibliotheek levert hier een bijdrage aan door het aanbod van de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) in de bibliotheek en binnen het Huis voor Taal en Meedoen op het ontwikkelplein in de bibliotheek.

Verbeteractie 3: werk uit hoe de bibliotheekvoorziening de komende jaren een bijdrage kan leveren aan deze maatschappelijke opgave.

Een ander onderdeel van deze maatschappelijke opgave is het versterken van de democratie. Deze rol voor de bibliotheek zien we nu nog niet terug in stukken van de gemeente. Bibliotheken gaan de komende jaren de rol op het versterken van de democratie verder uitbouwen en bestendigen.

Verbeteractie 4: de gemeente dient een concrete opgave te formuleren ten aanzien van het thema democratie voor de bibliotheekvoorziening.

[11] De gemeente voegt hieraan toe dat het ROC Twente ook één dBos locatie heeft.
[12] Allecijfers.nl (2026). Zie: Middelbare scholen gemeente Enschede | AlleCijfers.nl
[13] Gemeente Enschede (2025). Enschede in cijfers. Zie: Enschede in Cijfers - Buurt- en wijkdata: Onderwijs - Enschede.
[14] Bibliotheek Enschede (2025). Jaarverslag 2024.

Figuur 2. Overzicht bibliotheekfuncties, maatschappelijke en strategische opgaven.

Met de derde maatschappelijke opgave ‘een leven lang ontwikkelen’ zetten de partijen in op een bibliotheek waar iedereen kan leren, ontmoeten en ontwikkelen. Deze maatschappelijke opgave is logisch te linken aan de opgave ‘Aantrekkelijk Enschede’ waarbinnen de gemeente Enschede werkt aan het verbeteren van basisvaardigheden. We zien ook een duidelijke link met de ‘Sociale Basis’ waar de gemeente momenteel op inzet. De bibliotheek speelt een rol binnen de sociale basis als plek van verbinding en vrijwillige inzet. Hier zien wij ook een link met het Huis voor Taal en Meedoen op het ontwikkelplein in de bibliotheek. Dit is een van de plekken die een invulling kan geven aan de sociale basis. Een taalhuis zorgt er namelijk voor dat een inwoner gekoppeld is aan professionele hulp en andere partijen zoals Alifa, M-Pact, Incluzio, et cetera.

Binnen de strategische opgave ‘Inclusief Enschede’ werkt de gemeente met verschillende maatschappelijke partners ook aan het vergroten van kansengelijkheid en bestaanszekerheid, onder andere met de Nota Kansrijk Enschede 2023-2033 en bijvoorbeeld via het programma ‘Rondkomen met je inkomen’. De bibliotheek heeft geen formele rol binnen dit programma, maar de projectleider ‘digitale inclusie’ van de bibliotheek is wel betrokken bij het programma.

De opgave ‘leven lang ontwikkelen’ gaat ook over elkaar ontmoeten en kennismaken met kunst en cultuur. Ook hier is de link te leggen met de strategische opgave ‘Aantrekkelijk Enschede’ waarbinnen de gemeente Enschede werkt aan een bruisende stad. Het sluit ook aan bij de Cultuurnota opgesteld door de gemeente, waarin staat dat cultuur zichtbaar, dichtbij, fysiek en financieel toegankelijk moet zijn. Het toekomstproject ‘Het Warenhuis’ kan volgens ons ook een bijdrage leveren aan deze opgave. In ‘Het Warenhuis’ gaat bibliotheek samen met cultuurpartners, Concordia en Theater Sonnevanck, in één vestiging. Het Warenhuis moet in het ontwerp en uitstraling gebruik maken van de behoeften van inwoners in de stad. Het is belangrijk dat het Warenhuis niet alleen inwoners aantrekt die reeds bekend zijn met de bibliotheek, Concordia en Theater Sonnevanck, maar ook andere inwoners. Dit sluit ook aan bij de behoeften van inwoners in de stad Enschede (die we hebben opgehaald in het bewonersonderzoek), dat de bibliotheek een open plek van ontmoeting is en een ‘huiskamer’ gevoel heeft.

Verbeteractie 5: de gemeente kan de bibliotheek op papier een rol en opdracht geven binnen het programma ‘Rondkomen met je inkomen’.

De gemeente Enschede werkt ook aan de opgave ‘Groen en Duurzaam’ Enschede. De bibliotheek en andere maatschappelijke partners zijn stakeholders die de gemeente wil bereiken om te werken aan deze opgave. Voor de bibliotheek betekent dit dat zij als stakeholder van de gemeente zelf moeten inzetten op verduurzaming. Bovendien heeft de bibliotheek (samen met andere maatschappelijke partners) een doorverwijsfunctie naar loketten van de gemeente rondom duurzaamheid, zoals het Energieloket.

De gemeente Enschede dient bij het opstellen van het meerjarenplan ook rekening te houden met verschillende relevante ontwikkelingen in de gemeente. Dit sluit ook aan bij de wens van de gemeente Enschede om meer gebiedsgericht te werken.

Conclusie 4: in de gemeente Enschede spelen een aantal ontwikkelingen waar rekening mee moet worden gehouden bij het opstellen van het meerjarenplan voor de invulling van de bibliotheekvoorziening.

In de gemeente Enschede is het aandeel inwoners met beperkte basisvaardigheden naar schatting 32% en is dus hoger dan het landelijke gemiddelde van 22%. Als inwoners basisvaardigheden onvoldoende beheersen kun je niet volwaardig meedoen aan de maatschappij. Het is dan ook logisch dat de gemeente Enschede zich de komende jaren zal inzetten op het verbeteren van de basisvaardigheden van inwoners.

Ook de sociaal economische status van inwoners in Enschede is van invloed op de invulling van de openbare bibliotheekvoorziening en onderdeel van het meerjarenplan. In de gemeente Enschede wonen relatief veel inwoners in armoede ten opzichte van de rest van Nederland. Wij vinden het daarom logisch dat de gemeente Enschede de komende jaren in ieder geval blijft inzetten op het vergroten van kansengelijkheid en bestaanszekerheid in de gemeente waar de bibliotheekvoorziening een grote rol in speelt. Aandachtspunt daarbij is dat de bibliotheekvoorziening laagdrempelig en bereikbaar is. De bibliotheek en andere partijen dienen bovendien hun signaal- en doorverwijsfunctie naar elkaar te blijven vervullen.

In de gemeente Enschede is er ook sprake van dubbele vergrijzing (het aantal ouderen neemt toe én de gemiddelde levensverwachting stijgt). Dit is relevant voor de invulling van de bibliotheekvoorziening, omdat in een vergrijzende gemeente de redelijke afstand tot een voorziening mogelijk kleiner is dan in gemeenten met een jongere bevolkingssamenstelling. Dat vraagt om aandacht voor een laagdrempelige en toegankelijke bibliotheekvoorziening, juist voor inwoners die minder mobiel zijn. Dit past bijvoorbeeld bij een wijk als Enschede-Zuid, waar relatief veel inwoners van middelbare en oudere leeftijd wonen. Daarbij ligt het voor de hand dat deze voorziening ook ondersteuning biedt voor een opgave als digitale inclusie. Bovendien wonen in Enschede-Zuid ook veel inwoners met een niet-Nederlandse achtergrond. Dit betekent dat in Enschede-Zuid een bibliotheekvoorziening moet zijn die bijdraagt aan de taalontwikkeling van inwoners.

2.2 Uitvoering bibliotheekvoorziening

Deze paragraaf gaat in op de uitvoering van de bibliotheekvoorziening in Enschede. We kijken hierbij naar verschillende onderdelen, namelijk de rolinvulling ten aanzien van de bibliotheekvoorziening, de doelen, activiteiten, resultaten en effecten van de openbare bibliotheekvoorziening en middelen.

2.2.1 Rolinvulling ten aanzien van de bibliotheekvoorziening

Conclusie 5: de rollen binnen de bibliotheekvoorziening in Enschede zijn op dit moment niet eenduidig en expliciet op papier vastgelegd.
De rolinvulling van de bibliotheek ten opzichte van de gemeente is op papier niet volledig vastgelegd. Uit gesprekken met de gemeente blijkt dat de gemeente de bibliotheekvoorziening ziet als een gezamenlijke opgave van de bibliotheek én andere maatschappelijke partners.

Het accounthouderschap van de bibliotheek is formeel belegd bij team cultuur en evenementen. In de praktijk hebben zowel de bibliotheek als andere maatschappelijke partners contact met verschillende beleidsterreinen van de gemeente.

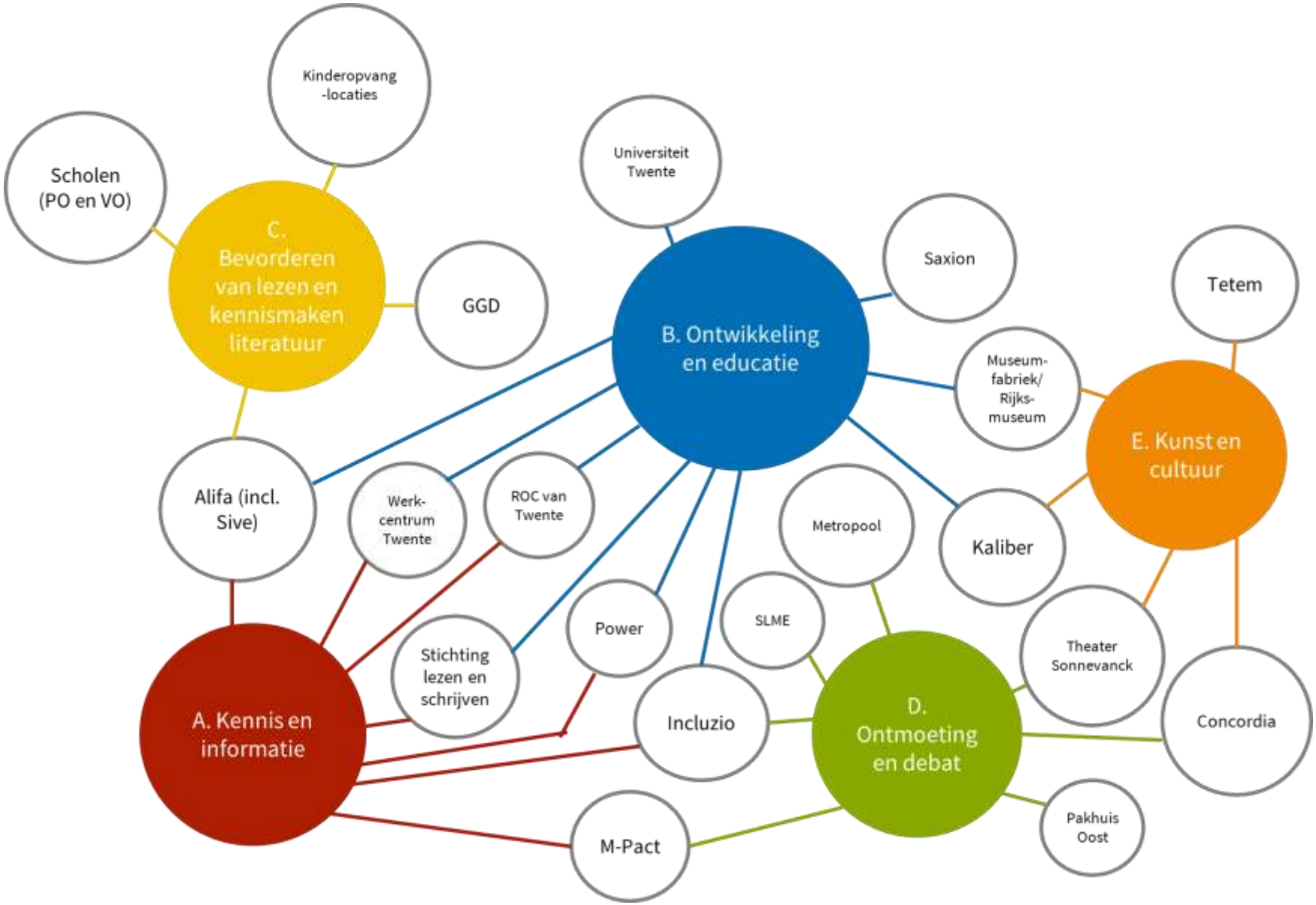
Conclusie 6: de bibliotheek werkt vanuit haar rol aan alle vijf de bibliotheekfuncties.
Daarmee vervult de bibliotheek naar ons oordeel de belangrijkste rol in de uitvoering van de bibliotheekvoorziening in de gemeente Enschede. Tegelijkertijd constateren wij dat ook andere maatschappelijke partners in de gemeente activiteiten uitvoeren die bijdragen aan deze vijf functies. In

figuur 3 (op de volgende pagina) is in één overzicht weergegeven welke maatschappelijke partners aan welke bibliotheekfuncties bijdragen.[15]

De gemeente Enschede heeft zelf geen (beleid)stukken waarin taken uit de Wsob of andere afspraken gekoppeld zijn aan specifieke maatschappelijke partners en activiteiten. Er is ook geen overzicht van taken die de gemeente uitvoert ten opzichte van de openbare bibliotheekvoorziening.

Het aantal betrokken organisaties, in combinatie met het ontbreken van schriftelijke afspraken, leidt ertoe dat onduidelijkheid bestaat over rollen, verantwoordelijkheden en de afbakening van taken. Daardoor is niet altijd helder welke partij waarvoor verantwoordelijk is binnen de bibliotheekvoorziening. Een uitzondering hierop vormt het Huis voor Taal en Meedoen. Daar zijn de afspraken en de rolverdeling duidelijk vastgelegd en verloopt de samenwerking prettig.

[15] De maatschappelijke partners in het overzicht zijn geselecteerd naar aanleiding van een uitgebreide stakeholderanalyse met zowel de gemeente als de bibliotheek. Een uitgebreid overzicht van alle door de gemeente en bibliotheek genoemde partners staat in bijlage VI.

Figuur 3. Overzicht stakeholders per bibliotheekfunctie.

Wij vinden het belangrijk dat in de toekomstige situatie sprake is van een heldere rolverdeling binnen de bibliotheekvoorziening. In deze rolverdeling is de gemeente Enschede opdrachtgever en de bibliotheek opdrachtnemer. Dat betekent dat de gemeente verantwoordelijk is voor het opstellen van een meerjarenplan wat het bestuurlijke kader weergeeft. De bibliotheek heeft als opdrachtnemer de verantwoordelijkheid om invulling te geven aan de inhoud en uitvoering binnen deze meegegeven kaders. In het meerjarenplan kan de rol- en taakomschrijving opgeschreven worden. Het is wat ons betreft van belang dat deze rolverdeling niet alleen in de praktijk herkenbaar is voor alle partijen, maar ook expliciet op papier wordt vastgelegd.

Conclusie 7: de gemeente Enschede en de bibliotheek dienen hun relatie verder te verbeteren.

De relatie tussen de gemeente en de bibliotheek is de afgelopen periode verbeterd, maar verdere stappen zijn nodig om te komen tot een gelijkwaardig partnerschap. Daarbij is het van belang dat gemeente en bibliotheek niet alleen de formele rolverdeling vastleggen, maar ook structureel met elkaar in gesprek blijven over de invulling daarvan in de praktijk. Periodiek inhoudelijk overleg op ambtelijk en bestuurlijk niveau helpt om verwachtingen te expliciteren, de voortgang in de samenwerking te bespreken en beleidsmatige en financiële ontwikkelingen die de bibliotheekvoorziening raken, tijdig met elkaar te delen.

Verbeteractie 6: een eerste stap is het vastleggen van de taak- en rolverdeling op papier ten aanzien van de bibliotheekvoorziening. De gemeente is als opdrachtgever initiatiefnemer.

Het vastleggen van taak- en rolverdeling en het houden van periodiek inhoudelijk overleg alleen is niet voldoende. Het voeren van een gesprek over de inhoud vraagt om een professionaliseringsslag van zowel de bibliotheek als de gemeente.

Verbeteractie 7: de bibliotheek maakt op een aantal punten nog een professionaliseringsslag, met name op het gebied van interne processen, verantwoording en profilering.

De bibliotheek vervult in Enschede een centrale rol in de uitvoering van de bibliotheekvoorziening. Omdat de bibliotheek deze centrale rol vervult, vinden wij het van belang dat zij op een aantal punten nog een professionaliseringsslag maakt. Het gaat daarbij om het versterken van interne processen, zoals het tijdig en volledig aanleveren van documenten aan de gemeente, om het systematischer rapporteren over resultaten en effecten, en om het meer naar buiten treden met wat de bibliotheek allemaal doet.

De bibliotheek is reeds gestart met het maken van een professionaliseringsslag. De bibliotheek werkt sinds januari 2025 in een matrixorganisatie. Dit betekent dat medewerkers tegelijkertijd binnen verschillende teams en projecten werken en hierover rapporteren aan degene die verantwoordelijk is voor de inhoud van een programmalijn en project. De bibliotheek heeft ook werkafspraken opgesteld rondom het projectmatig werken. Voor elk project wordt een projectplan opgesteld met een kop en een staart, waarop gestuurd kan worden. Het functioneren als matrixorganisatie en het inzetten op projectmatig werken op een eenduidige manier is een grote kans voor de bibliotheek om in de toekomst meer inzicht te krijgen en geven in effecten.

Een duidelijke rolafbakening helpt de bibliotheek ook bij het maken van de professionaliseringsslag. Hiermee wordt ook voor de gemeente en andere maatschappelijke partners duidelijker welke bijdrage de bibliotheek levert aan de bibliotheekvoorziening. Het is de taak van de gemeente om de bibliotheek hierbij te ondersteunen. Bij de gemeente is hier een belangrijke rol voor de accounthouder weggelegd.

Om het bereik en het gebruik van de bibliotheek te vergroten, is het ook nodig dat de bibliotheek zelf meer naar buiten treedt met haar activiteiten. De bibliotheek kan er nog meer op inzetten dat zij niet alleen een plek is voor het uitlenen van boeken. Dit zou de bibliotheek kunnen doen door samen te programmeren met de gemeenschap. Hier zien we een grote kans voor het toekomstproject 'het Warenhuis'.

Verbeteractie 8: de accounthouder van de gemeente zorgt dat de inhoudelijke invulling structureel onderdeel is van gesprek met de bibliotheek.

Het accounthouderschap van de gemeente richting de bibliotheek is nu belegd bij team Cultuur en Evenementen. De accounthouder is verantwoordelijk voor het bespreken van actuele ontwikkelingen met behulp van een vastgelegde agenda en vastgelegde opvolging van acties. De accounthouder van de bibliotheek dient daarom goed op de hoogte te zijn van wat er speelt binnen bibliotheek en binnen de gemeente (ook op andere beleidsterreinen die raken aan de bibliotheekvoorziening). Dit stelt de accounthouder in staat om verbindingen te leggen binnen en buiten de bibliotheek. Het is belangrijk dat de accounthouder hier ook mandaat, capaciteit en tijd voor krijgt.

Verbeteractie 9: stel samenwerkingsafspraken/ een convenant op met de belangrijkste maatschappelijke partners waarin rollen, taken en activiteiten zijn vastgelegd.

In de toekomstige situatie is het bovendien wenselijk dat de gemeente Enschede een beter overzicht heeft van de partners die een bijdrage leveren aan de openbare bibliotheekvoorziening in Enschede, inclusief hun taken en activiteiten. Met een heldere rolverdeling binnen de openbare bibliotheekvoorziening als doel, ligt het voor de hand dat de gemeente ook richting de belangrijkste maatschappelijke partners (zie figuur 3) expliciteert welke rol zij vervullen binnen de bibliotheekvoorziening en aan welke maatschappelijke opgaven zij bijdragen. De inzichten uit deze evaluatie bieden daarvoor een eerste vertrekpunt en kunnen worden gebruikt bij het verder uitwerken van het meerjarenplan.

2.2.2 Doelen, activiteiten, resultaten en effecten

Conclusie 8: de gemeente Enschede beschikt op dit moment niet over een beleidsstuk waarin doelen voor de bibliotheekvoorziening zijn uitgewerkt. Daardoor is niet vastgelegd wat de gemeente met de bibliotheekvoorziening wil bereiken.

De gemeente ziet de bibliotheekvoorziening als een samenwerking van de bibliotheek en andere maatschappelijke partners, maar heeft geen volledig overzicht van welke activiteiten door welke organisaties worden uitgevoerd en hoe deze activiteiten bijdragen aan de bibliotheekvoorziening. Daardoor is beperkt inzichtelijk hoe de bibliotheekvoorziening in de praktijk wordt ingevuld en hoe de verschillende activiteiten zich tot elkaar verhouden.

Verbeteractie 10: de gemeente Enschede dient doelen te formuleren voor de bibliotheekvoorziening.

De plek hiervoor is het meerjarenplan (zie verbeteractie 1). Deze doelen geven richting aan de invulling van de bibliotheekvoorziening en maken duidelijk welke bijdrage van de bibliotheek en andere maatschappelijke partners wordt verwacht.

Daarnaast is het wenselijk dat de gemeente beschikt over een duidelijk overzicht van de activiteiten van de bibliotheek en maatschappelijke partners. Belangrijk is daarbij niet alleen welke activiteiten worden uitgevoerd, maar ook waarom juist voor deze activiteiten wordt gekozen. Dat vraagt om een expliciete koppeling tussen activiteiten, de doelen die daarmee worden nagestreefd en de beoogde resultaten en effecten. Op die manier kan de gemeente beter beoordelen of het activiteitenaanbod

passend is bij de lokale opgaven en of de inzet van de bibliotheek en haar partners voldoende bijdraagt aan de beoogde doelen. Deze evaluatie biedt hiervoor een startpunt, doordat we per bibliotheekfunctie inzicht geven in de activiteiten van de bibliotheek en van maatschappelijke partners.

Conclusie 9: de bibliotheek rapporteert in haar jaarverslagen over resultaten van haar activiteiten, bijvoorbeeld in termen van bereik en gebruik. De bibliotheek geeft momenteel geen inzicht in de effecten van haar activiteiten.

De beschikbare cijfers wijzen erop dat de bibliotheek een groot bereik heeft in termen van lidmaatschap. Relatief gezien zijn veel inwoners van de gemeente Enschede lid van de bibliotheek. Het gebruik van de bibliotheekvoorziening laat een meer gemengd beeld zien. Zo organiseert de bibliotheek Enschede, afgezet tegen het aantal inwoners, minder activiteiten dan het provinciale en landelijke gemiddelde. Het aantal deelnemers aan activiteiten neemt over de afgelopen vijf jaar per saldo toe, al schommelt dit aantal wel van jaar tot jaar.

Omdat de effecten van het werk van de bibliotheek nu onvoldoende inzichtelijk zijn, kan de gemeente dit beperkt beoordelen

Conclusie 10: de gemeente Enschede heeft ook geen zicht op effecten die andere maatschappelijke partners bereiken ten aanzien van de bibliotheekvoorziening.

De komst van de zorgplicht en het meerjarenplan is, voor zowel de gemeente als de bibliotheek, een kans om relevante doelen te formuleren, meer inzicht te krijgen in activiteiten, resultaten en effecten. Hierdoor kan ook beter op de inhoud overlegd en bijgestuurd worden. Dit past ook bij de ambitie van de gemeente om meer impactgericht te werken. Om hier te komen hebben we een tweetal verbeteracties geformuleerd:

Verbeteractie 11: de bibliotheek dient (meer) inzicht te geven in de effecten van haar dienstverlening.

Het zichtbaar maken van effecten maakt het transparanter wat verschillende inspanningen (en geldstromen) opleveren. We stellen voor dat de bibliotheek een veranderlogica (ook wel een *theory of change*) opstelt. Hieronder geven we de onderdelen weer:

Figuur 4. Veranderlogica.

Een veranderlogica begint bij de impact. Welke impact/doelen wil de bibliotheek bereiken? In de missie geeft de bibliotheek aan: *De Bibliotheek streeft naar een samenleving waarin iedereen mee kan en wil doen.*

Om invulling te geven aan de missie geeft de bibliotheek Enschede aan te willen inzetten op de aanpak laaggeletterdheid en leesbevordering. Voor de toekomst helpt daarbij dat de bibliotheek concreet maakt wat de doelgroepen zijn en welke verandering zichtbaar moet zijn. Een logische vertaling zou zijn om deze effecten (leesbevordering en vermindering laaggeletterdheid) te koppelen aan resultaten, activiteiten en input. In paragraaf 4.2.2 hebben we de programmalijnen van de bibliotheek gekoppeld aan de bibliotheekfuncties. In paragraaf 4.4 hebben we de activiteiten van de bibliotheek en de andere maatschappelijke partners gekoppeld aan de bibliotheekfuncties uit de Wsob (effecten). Andersom redenerend, zou de bibliotheek ook bij de verschillende programmalijnen verwachte resultaten en effecten kunnen opstellen.

Bovenstaande uitwerking van een veranderlogica lijkt een grote verandering ten opzichte van de huidige situatie. We denken echter dat de bibliotheek beter gebruik kan maken van reeds beschikbare data. Om zicht te krijgen op de resultaten en effecten van activiteiten dient namelijk

monitoring plaats te vinden. De bibliotheek Enschede neemt dan ook reeds deel aan landelijke monitors. Het gaat om de Bibliotheekmonitor (gebaseerd op cijfers uit de gegevenslevering), de monitor BoekStart in de kinderopvang en de monitor de Bibliotheek op school. Er vindt tot nu geen terugkoppeling plaats over de inzichten die voortkomen uit deze monitoring door de bibliotheek richting gemeente of andere stakeholders.

In deze monitors zit bijvoorbeeld informatie over hoe scholen en kinderopvanglocaties de samenwerking met de bibliotheek ervaren. Een ander voorbeeld van een mogelijke indicator is wat de ontwikkeling is gedurende de jaren van het leesplezier van kinderen.

Verbeteractie 12: de gemeente dient meer te sturen op resultaten en effecten door met de bibliotheek afspraken te maken over prestatie-indicatoren.

Voor de toekomstige situatie is het nodig dat de gemeente meer gaat sturen op resultaten en effecten. Dat kan zij doen door de bibliotheek te vragen om te rapporteren op indicatoren. Dit is in lijn met de inzet die de gemeente wil gaan plegen op impactgericht werken. Hierboven staan al een aantal voorbeeldindicatoren genoemd. Het komen tot afspraken over indicatoren is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De bibliotheek kan een voorstel doen op basis van de op te stellen veranderlogica. De gemeente kan een voorstel doen voor indicatoren op basis van de maatschappelijke opgaven en doelen waar de bibliotheekvoorziening een bijdrage aan levert. Denk hierbij bijvoorbeeld aan baankansen/werkgelegenheid en eenzaamheid vanuit de opgave 'Inclusief Enschede'. Ook hierover wordt reeds informatie verzameld. Zo publiceert Kennispunt Twente jaarlijks cijfers over het aantal werkzame personen en werkgelegenheid naar sector in Enschede.[16] Voor cijfers over eenzaamheid zou gebruik gemaakt kunnen worden van de Gezondheidsmonitor Volwassen en Ouderen 2024 van het RIVM.[17]

2.2.3 Organisatie en middelen

Conclusie 11: in de gemeente Enschede zijn momenteel zes bibliotheekvestigingen die verschillende activiteiten aanbieden. De verwachting is dat dit aantal in de toekomst toeneemt.

De wet schrijft geen specifiek aantal bibliotheekvestigingen voor waar de gemeente aan moet voldoen. Door de sector zelf zijn streefwaarden opgesteld. Deze zijn richtinggevend en niet wettelijk verplicht. De gemeente Enschede heeft recent een onderzoek laten uitvoeren naar voorzieningen in de gemeente, waar ook gebruik is gemaakt van de streefwaarden. Het voorzieningenonderzoek constateert, op basis van de streefwaarden, dat er in de huidige situatie een tekort is van één vestiging, en dat er drie vestigingen te weinig zullen zijn in 2040. Het onderzoek concludeert ook dat er een tekort aan bibliotheekvoorzieningen is in Enschede in specifieke gebieden in Enschede, namelijk dichtbevolkte en kwetsbare wijken. Omdat de bibliotheek bij uitstek bijdraagt aan educatie, ontwikkeling, ontmoeting en (kennismaking) met cultuur constateert het onderzoek dat juist in deze wijken extra aandacht nodig is. Hier sluiten wij ons bij aan. Het gaat om de wijken: Twekkelerveld, Mekkelholt en Deppenbroek in Noord, grote delen van het centrum, de wijken Pathmos, Stevenfenne en Boswinkel in West en Wesselbrink in Zuid.[18] De gemeente Enschede kan de inzichten uit deze evaluatie en het voorzieningenonderzoek gebruiken om keuzes te maken ten aanzien van het aantal (en de locatie en benodigde faciliteiten) vestigingen.

[16] Zie: https://kennispunttwente.nl/cijfers-trends/enschede.
[17] Zie: https://www.rivm.nl/gezondheidsmonitors/volwassenen-en-ouderen/2024 .
[18] Springco Stipo (2026). Referentiekader maatschappelijke voorzieningen Enschede. Het voorzieningenonderzoek is nog niet openbaar ten tijde van dit conceptrapport.

Conclusie 12: de bibliotheekvoorziening in Enschede wordt grotendeels gefinancierd vanuit de gemeentelijke cultuurbegroting. Het subsidiebedrag per inwoner voor de bibliotheek ligt onder het landelijke gemiddelde. Er is geen volledig inzicht in de middelen die andere maatschappelijke partners ontvangen.

De middelen voor de bibliotheekvoorziening zijn voor een belangrijk deel afkomstig uit de cultuurbegroting van de gemeente Enschede. Dat geldt in ieder geval voor de bibliotheek en, voor zover wij op basis van dit onderzoek hebben kunnen vaststellen, ook voor verschillende andere maatschappelijke partners die met hun activiteiten bijdragen aan de bibliotheekvoorziening. Op dit moment is niet integraal inzichtelijk welke organisaties die bijdragen aan de bibliotheekvoorziening precies middelen van de gemeente ontvangen en welke activiteiten daar tegenover staan. Deze evaluatie biedt daarvoor een eerste startpunt, doordat wij een overzicht hebben opgesteld van betrokken maatschappelijke partners en per partner in kaart hebben gebracht of deze subsidie van de gemeente ontvangt (zie bijlage VI).

Voor de bibliotheek zelf is wel inzichtelijk welke middelen zij ontvangt. In 2024 bedroegen de totale baten van de bibliotheek €4.651.529, waarvan 75 procent, oftewel €3.489.643, afkomstig was van de gemeente Enschede. Omgerekend ontving de bibliotheek in 2024 een subsidie van €22,23 per inwoner. Dit bedrag ligt lager dan het landelijk gemiddelde van €32,23 en ook lager dan het gemiddelde van vergelijkbare grote bibliotheken in Nederland, dat €29,91 bedraagt. Een nuancering hierbij is dat er verschillen kunnen zitten in welke onderdelen in het subsidiebedrag zijn meegenomen, zoals kosten voor huisvesting of ook incidentele project- en doelsubsidies.

Verbeteractie 13: de gemeente Enschede en de bibliotheek maken op basis van de ambities zoals opgesteld in het meerjarenplan inzichtelijk wat een passende bekostiging van de bibliotheek is.

In de toekomstige situatie heeft de gemeente Enschede meer middelen beschikbaar om te besteden aan de openbare bibliotheekvoorziening.

We weten dat voor de periode 2025-2026 de gemeente jaarlijks een decentralisatie-uitkering ontving van €477.127 om zich voor te bereiden op de zorgplicht. Na de officiële invoering van de wet is de minister van OCW voornemens om € 2,90 per inwoner vanaf 2027, met een minimum van €100.000 per gemeente beschikbaar te stellen.

Om te kunnen bepalen wat in de toekomstige situatie een passend subsidiebedrag is, dienen de gemeente en de bibliotheek eerst gezamenlijk inzichtelijk te maken hoe het huidige subsidiebedrag per inwoner precies is opgebouwd, exclusief de kosten voor huisvesting, dBos en IDO. Daarna kan het gesprek worden gevoerd over welk subsidiebedrag passend is, in samenhang met de doelen die in het meerjarenplan voor de bibliotheekvoorziening worden vastgelegd. De gemeente kan ook gebruikmaken van streefwaarden, opgesteld door de sector zelf, voor een passend subsidiebedrag per inwoner.

De ‘Bibliotheek van de toekomst’

We vroegen mensen op straat om te beschrijven hoe zij de bibliotheek van de toekomst voor zich zien. Veel bewoners beschrijven de bibliotheek van de toekomst als een open, toegankelijke en uitnodigende ontmoetingsplek waar mensen kunnen blijven hangen. Bewoners noemen daarbij termen als huiskamerachtig, gezellig, laagdrempelig en veilig. Koffie, horeca of een eetgelegenheid worden regelmatig genoemd als elementen die bijdragen aan een uitnodigende sfeer. De bibliotheek wordt gezien als een plek waar je kunt lezen, ontspannen en andere mensen kunt ontmoeten, niet alleen als een plek om boeken te halen en terug te brengen.

“Een plek waar je koffie kan drinken, waar je kan lezen, waar je wat langer kan blijven, alles in één.”

Daarnaast wordt de bibliotheek vaak gezien als een multifunctionele plek met een breed aanbod aan activiteiten. Veel bewoners noemen activiteiten, workshops, en lezingen voor verschillende doelgroepen. Er worden voorbeelden genoemd zoals discussiegroepen, maakplaatsen en activiteiten rond geschiedenis of cultuur. De bibliotheek van de toekomst wordt gezien als een plek waar jong en oud samenkomen en waar ruimte is voor creativiteit en ontmoeting.

Fysieke boeken blijven voor veel bewoners een belangrijk onderdeel van de bibliotheek van de toekomst. Bewoners benadrukken het belang van fysieke boeken, een brede en aantrekkelijke collectie en het kunnen blijven lenen van boeken, met name voor kinderen. Tegelijkertijd noemen bewoners ook het belang van digitale collecties, zoals e-books en luisterboeken.

De bibliotheek van de toekomst wordt door veel bewoners nadrukkelijk gezien als een plek voor kinderen en jongeren. Bewoners noemen het belang van aantrekkelijke ruimtes voor kinderen, voorleesactiviteiten, samenwerking met scholen en plekken waar jongeren kunnen lezen, ‘chillen’ of elkaar ontmoeten. Ook worden specifieke voorzieningen genoemd, zoals gamen of creatieve ruimtes.

“De bibliotheek van de toekomst is een plek waar de jeugd kan lezen. Een ontmoetingsplek voor jongeren. Het heeft ook een educatieve functie.”

Ook noemen sommige bewoners bereikbaarheid en nabijheid als aandachtspunt. Bewoners geven aan dat de bibliotheek dichterbij zou mogen zijn, bijvoorbeeld in woonwijken of dorpen, of via kleinere afhaalpunten. Ook bereikbaarheid en betaalbare parkeermogelijkheden worden genoemd. Enkele bewoners verwijzen naar eerdere vormen zoals de bibliobus.

Tot slot geeft een deel van de bewoners aan dat de huidige bibliotheek al dicht bij het ideale toekomstbeeld ligt. Het toekomstbeeld dat veel bewoners schetsen sluit grotendeels al aan bij de huidige bibliotheek. De wens ligt vooral in het verbeteren en verder versterken van wat er al is.

3. Achtergrondinformatie - de zorgplicht

3.1 Wettelijk kader

Sinds 2015 is de Wsob in werking getreden.[19] In de Wsob is omschreven dat een voor eenieder toegankelijke bibliotheekvoorziening in ieder geval de volgende functies (hierna: bibliotheekfuncties) omvat, die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek:

1. **Ter beschikking stellen van kennis en informatie:** activiteiten gericht op kennis en informatie, zoals voorlichtingsbijeenkomsten of informatieavonden over onderwerpen zoals werk en inkomen, gezondheid, juridisch maatschappelijke en wetenschappelijke thema's.
2. **Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie:** activiteiten gericht op de ontwikkeling van informatievaardigheden en mediawijsheid voor het primair en voortgezet onderwijs, activiteiten voor volwassenen op het gebied van taalvaardigheid en digitale vaardigheden.
3. **Stimuleren van lezen:** activiteiten rondom leesbevordering voor het primair en voortgezet onderwijs, voor- en vroegschoolse educatie, kinderopvang, buitenschoolse activiteiten op het gebied van lezen en leesclubs.
4. **Organiseren van ontmoeting en debat:** activiteiten gericht op samenkomst (bijvoorbeeld inloopkoffie, themacafé, lunch, quiz, markt) en/of discussies over maatschappelijke thema's.
5. **Laten kennismaken met kunst en cultuur:** activiteiten zoals lezingen, exposities, cursussen/workshops, filmvertoningen, concerten, open podium (bijvoorbeeld poëzie, zang), kunstroutes/stadswandelingen.[20]

Op dit moment hebben de minister, de provinciebesturen, de gemeentebesturen en de besturen van Bonaire, Sint-Eustatius en Saba gezamenlijk een 'bevorderingstaak' op basis van de Wsob art. 6, lid 1 en 3. Dit betekent dat deze partijen dienen te bevorderen dat de bibliotheekvoorziening wordt ingevuld met deze vijf bovenstaande functies.

Mede op basis van de evaluatie van de Wsob in 2020, heeft de (toenmalige) staatsecretaris van OCW besloten tot een wijziging van de Wsob.[21] De wetswijziging is voorzien om in te gaan in 2026. De belangrijkste wijzigingen zijn dat:

- de huidige bevorderingstaak voor gemeenten wordt vervangen door een wettelijke **zorgplicht**. Deze zorgplicht houdt in dat elke

[19] Ministerie van OCW (2015). Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen.
[20] Ministerie van OCW (2015). Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. KWINK groep, Panteia, Rebel Groep (2019). Evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen.
[21] Ministerie van OCW (2022). Kamerbrief "Een abonnement op de hele wereld. Versterken van het stelsel van openbare bibliotheken".

gemeente dient te zorgen voor een volwaardige bibliotheekvoorziening binnen redelijke afstand voor iedere inwoner, zowel fysiek als digitaal.22 De huidige zorgplicht in het wetsvoorstel bevat de volgende minimale eisen:

- De gemeente moet een aanbod van bibliotheekvoorzieningen (in plaats van 'vestiging') realiseren dat als geheel binnen een redelijke afstand voor alle inwoners toegankelijk is. Het gaat hierbij om de redelijke afstand tot het aanbod in het geheel. Dat komt dus neer op de redelijke afstand tot de dichtstbijzijnde voorziening. Niet bedoeld wordt de redelijke afstand tot alle voorzieningen binnen het aanbod. Voor de invulling van het begrip "redelijke afstand" ligt het voor de hand om de geografie en demografie van de betreffende gemeente in acht te nemen.
- In iedere gemeente moet ten minste één volwaardige bibliotheekvoorziening aanwezig zijn die de vijf bibliotheekfuncties uitvoert, beschikt over een fysieke collectie en professioneel bemand is.
- Het minimumaantal openingsuren is uit het wetsvoorstel verwijderd. Dit geeft gemeenten meer mogelijkheden voor een eigen invulling van de zorgplicht op basis van demografische en geografische kenmerken.[23] In een door de sector zelf opgesteld document staat wel een streefwaarde opgenomen ten aanzien van de aanwezigheid van personeel gedurende de openingstijden, namelijk dat een gewone vestiging minimaal 30 uur per week open is met personeel.[24]

- elke gemeente eens in de vier jaar een **meerjarenplan** bibliotheekvoorziening dient vast te stellen. Dit plan beschrijft hoe de gemeente invulling geeft aan de vijf bibliotheekfuncties, welke maatschappelijke doelen worden nagestreefd en hoe de bekostiging, samenwerking en monitoring zijn ingericht.[25] In de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB), die recent in consultatie is gegaan, staan nadere eisen aan het meerjarenplan uitgewerkt. In de AMvB staat dat in het meerjarenplan in ieder geval rekening dient te worden gehouden met:
  - de bereikbaarheid binnen redelijke afstand van het aanbod van bibliotheekvoorzieningen gelet op de oppervlakte van de gemeente;
  - het aantal inwoners van de gemeente;
  - de leeftijdsopbouw in de gemeente;
  - de sociaaleconomische status van de bevolking van de gemeente;
  - de manier waarop de lokale bibliotheek bijdraagt aan de lokale maatschappelijke opgaven in de gemeente;

[22] Ministerie van OCW (2023). Kamerbrief "Stand van zaken versterken van het stelsel van openbare bibliotheken". De vastgestelde Wsob, inclusief wettelijke zorgplicht en het opstellen van een meerjarenplan, is nog niet vastgesteld tijdens het schrijven van dit rapport. De precieze invulling van de zorgplicht en het meerjarenplan is nog niet bekend.
[23] Ministerie van OCW (2026). Wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen Wsob. Voorstel van de wet.
[24] De bibliotheeksector heeft een 'Normenkader bibliotheken' opgesteld wat streefwaarden zijn en geen wettelijke normen. Twee 'normen zijn relevant t.a.v. vestigingen. De eerste is 'bemande openingstijden' wat gaat over openingstijden per vestiging met personeel. Voor gewone vestigingen is dit minimaal 30 uur per week en voor de centrale vestiging minimaal 60 uur per week. De tweede is de aanwezigheidsnorm van gemiddeld 1 volwaardige vestiging per maximaal 28.000 inwoners voor gemeenten met meer dan 90.000 inwoners.
[25] Ministerie van OCW (2024). Kamerbrief "Stand van zaken bibliotheekstelsel 2024".

- de betrokkenheid van de lokale bibliotheek bij de totstandkoming van het meerjarenplan; en
- de verhouding tussen de lokale bibliotheek en andere sociaal-culturele voorzieningen of het onderwijs.

Het meerjarenplan dient bovendien een begroting te bevatten voor de uitvoering van de zorgplicht. In de AMvB staat dat het ministerie van OCW als geheel voor het dekken van de kosten een structureel bedrag van circa € 60 miljoen beschikbaar maakt.

In de AMvB staat dat gemeenten voor het opstellen van het meerjarenplan gebruik kunnen maken van de jaarlijkse gegevens die door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) worden gepubliceerd.[26] De gemeente Enschede kan ook gebruik maken van inzichten uit deze evaluatie.

De zorgplicht zelf treedt drie jaar na publicatie in werking, zodat gemeenten voldoende tijd hebben om het plan op te stellen en de benodigde voorzieningen te realiseren.

De naleving van de zorgplicht wordt een nieuwe provinciale toezichtstaak. De provincies krijgen de taak om **interbestuurlijk toezicht** te houden op de uitvoering van de zorgplicht door gemeenten. De provincies kunnen daarbij onder andere gebruik maken van het gemeentelijk meerjarenplan en de jaarlijkse monitoringsgegevens van de KB, nationale bibliotheek.[27] Voor het uitvoeren van de wettelijke taken krijgen bibliotheken via de provincie ondersteuning door provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's). POI's hebben hiertoe al een taak in de Wsob (artikel 16) en deze taak blijft ongewijzigd.[28] Voor de gemeente Enschede geldt dat Rijnbrink de POI is.

3.2 Richtinggevende kaders (niet wettelijk)

Naast de wettelijke verplichting bestaan verschillende samenwerkingsafspraken die van invloed zijn op de inrichting van de bibliotheekvoorzieningen in Nederland.

In het Bibliotheekconvenant 2020-2023 hebben het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO), Koninklijke Bibliotheek (KB), Stichting Samenwerkende POI's (SPN) en de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB) vastgelegd dat iedere inwoner in Nederland toegang moet hebben tot een volwaardige bibliotheek die alle vijf functies vanuit de Wsob aanbiedt.[29] Daarbij is afgesproken dat de bibliotheeksector gezamenlijk optrekt rond drie maatschappelijke opgaven:

1. **Geletterde samenleving**: bibliotheken spelen volgens de partijen in het Bibliotheekconvenant een belangrijke rol in het stimuleren van geletterdheid en leesplezier vanaf jonge leeftijd. Bibliotheken doen dit via hun wettelijke taken en via speciale programma's zoals dBos en BoekStart. Hierbij wordt ingezet op de doorgaande leeslijn waarbij de gezinsaanpak een belangrijke rol speelt.
2. **Participatie in informatiesamenleving:** de partijen in het Bibliotheekconvenant vinden het belangrijk dat iedereen kan meedoen in een steeds complexere informatiesamenleving. Bibliotheken ondersteunen dit door kennis en informatie toegankelijk te maken en mensen te helpen met digitale vragen. Bibliotheken dragen bij aan het versterken van de democratie en burgerschap, en zetten in op het vergroten van zelfredzaamheid

[26] Concept Algemene maartregel van bestuur (januari 2026). Besluit openbare bibliotheekvoorzieningen.
[27] Ministerie van OCW (2026). Wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen Wsob. Voorstel van de wet.
[28] Ministerie van OCW (2026). Wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen Wsob. Voorstel van de wet.
[29] VNG, Ministerie van OCW, KB, IPO, SPN, VOB (2020), Bibliotheekconvenant 2020-2023.

door aandacht te besteden aan basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en digitale vaardigheden. Daarnaast helpen bibliotheken het onderwijs bij het bevorderen van digitale geletterdheid en stimuleren ze actief en veilig deelnemen aan de online samenleving.

3. **Een leven lang ontwikkelen:** Bibliotheken bieden een open, neutrale en toegankelijke plek waar iedereen kan leren, ontmoeten en zich ontwikkelen. Partijen vinden het belangrijk dat mensen in hun eigen tempo kunnen blijven meedoen en nieuwe kennis kunnen opdoen, zowel via informeel als non-formeel leren. Het gaat om leren, elkaar ontmoeten en over toegang tot kunst en cultuur. Ook gaat het om het opdoen van basisvaardigheden (zoals lezen, rekenen en digitale vaardigheden) én om het doorontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan blijvende inzetbaarheid. Daarnaast hebben de partijen de wens om het bereik van bibliotheekvoorzieningen in Nederland te vergroten.

Het Bibliotheekconvenant voor 2024–2027 borduurt hierop voort en legt extra nadruk op de nieuwe gemeentelijke zorgplicht. Daarnaast wordt ingezet op regionale samenwerking en de verdere versterking van de digitale bibliotheek, steeds met de drie maatschappelijke opgaven als leidraad.[30]

De Netwerkagenda 2024–2027 vormt de uitvoeringsagenda van het Bibliotheekconvenant. In de Netwerkagenda beschrijven de KB, SPN en VOB per opgave (uit het Bibliotheekconvenant) wat de partijen gezamenlijk willen bereiken, waar ze zich op richten en de acties die partijen gezamenlijk willen realiseren:

1. **Geletterde samenleving:** de bibliotheek speelt van oudsher een belangrijke rol bij leesbevordering. Het bibliotheeknetwerk richt zich daarom op plezier en toegankelijkheid en een doorgaande leeslijn.
2. **Participatie en informatiesamenleving:** digitalisering en technologie hebben een steeds grotere impact op ons leven. Iedereen moet kunnen meedoen in de digitale samenleving. Bibliotheken zetten in op informatiedienstverlening en digitaal burgerschap, door de IDO's.
3. **Leven lang ontwikkelen:** bibliotheken dragen als partner in lokale en regionale leernetwerken bij aan de persoonlijk ontwikkeling van burgers, die is gericht op basisvaardigheden en arbeidsparticipatie.

Het bibliotheeknetwerk werkt samen om de doelen te behalen.[31]

3.3 Provinciale en regionale uitgangspunten

Ook op provinciaal en regionaal niveau zijn verschillende plannen die raken aan de invulling van de bibliotheekvoorziening.

In het Cultuur- en erfgoedbeleid 2025 – 2028 van de provincie Overijssel zijn ambities voor de bibliotheek geformuleerd. De ambitie is om in elke Overijsselse gemeente een volwaardige bibliotheekvoorziening te realiseren, met een lokale uitwerking die past bij de schaal en ambitie van de individuele gemeente. De provincie beschrijft ook de bibliotheek te willen inzetten als een noodzakelijke kracht bij het in stand houden en ontwikkelen van de democratie. De provincie wil daarom in de transitieopgave een plek creëren voor de *community library.* Dit is een methode om samen met inwoners de agenda van de lokale bibliotheek in te

[30] VNG, Ministerie van OCW, KB, IPO, SPN, VOB (2022), Vernieuwing Bibliotheekconvenant 2024-2027.

[31] KB, SPN, VOB (2024). Netwerkagenda 2024-2027, zie: https://www.bibliotheeknetwerk.nl/sites/default/files/documents/Netwerkagenda.pdf.

richten en er zo voor te zorgen dat actuele thema's aandacht krijgen. In het beleid staat dat de provincie tussen 2025 en 2028 structureel € 3.6 miljoen vrijmaakt voor de bibliotheek.[32]

De provincie Overijssel heeft ook een Investeringsprogramma Basisvaardigheden 2025 – 2027. Dit programma volgt onder andere de speerpunten van het cultuur- en erfgoedbeleid.[33] Dit programma zet in op de versterking van de basisvaardigheden door een investering van 2 miljoen voor de periode 2025-2027. Een onderdeel hiervan is het versterken van bibliotheken (zorgen dat bibliotheken een goede plek zijn voor inwoners om basisvaardigheden te leren) én en het continueren van het programma Taal Werkt!. De regie over het project Taal Werkt! ligt bij het bibliotheeknetwerk Overijssel. Het Investeringsprogramma is inmiddels doorvertaald in een Uitvoeringsagenda.

Vanuit dit investeringsprogramma heeft de provincie de regeling de 'bibliotheek van de toekomst 2025 – 2028 opgezet. Dit is een regeling voor stichtingen die het openbaar bibliotheeknetwerk uitvoert. De subsidie is maximaal € 90.000. De subsidie moet worden ingezet voor bibliotheekinnovatie. Het kan gaan om:

- Vernieuwing of verbetering van (bedrijfs)processen;
- Nieuwe samenwerkingen met inwoners en partners voor programmering;
- Nieuwe producten of diensten;
- Deskundigheidsbevordering van personeel en vrijwilligers gericht op het gebied van proces, nieuwe samenwerkingen voor programmering en/of nieuwe producten of diensten.[34]

De gemeente Enschede bevindt zich in de regio Twente en is ook onderdeel van de arbeidsmarktregio Twente. Nederland is verdeeld in 35 arbeidsmarktregio's waarin gemeenten en het UWV samenwerken op het gebied van de arbeidsmarkt. In de arbeidsmarktregio Twente is de 'Twentse aanpak laaggeletterdheid (Samen Sterk Staan!) 2020 -2024' opgesteld. [35] Dit is een regionaal plan voor de aanpak van laaggeletterdheid. Vanaf 2026 is de aanpak laaggeletterdheid overgegaan in het Twents programma basisvaardigheden. In het programma wordt de bibliotheek onder andere genoemd als kernpartner binnen de gemeentelijke gezinsaanpak (GGG).[36]

[32] Provincie Overijssel (2024). Cultuur- en erfgoedbeleid Overijssel 2025 – 2028.
[33] Gedeputeerde Staten van Overijssel (2025). Statenvoorstel investeringsprogramma basisvaardigheden 2025-2027. Zie: https://overijssel.stateninformatie.nl/modules/19/Statenvoorstellen/1026574.
[34] Provincie Overijssel (n.d.). Subsidieregeling 'de bibliotheek van de toekomst 2025 – 2028'. De gemeente en bibliotheek Enschede lichten toe dat de bibliotheek van plan is om in kalenderjaar 2026 een subsidiebedrag aan te vragen bij de provincie.
[35] Regio Twente (2019). Samen Sterk Staan! Naar een integrale Twentse aanpak laaggeletterdheid in 2024.
[36] Arbeidsmarktregio Twente (2025). Twents programma basisvaardigheden vanaf 2026.

3.4 Lokale opgaven en context Enschede

In de gemeente Enschede spelen, net als in andere Nederlandse gemeenten, verschillende maatschappelijke opgaven. De gemeente Enschede heeft vier strategische opgaven opgesteld waar de bibliotheek direct of indirect aan kan bijdragen.[37]

1. Inclusief Enschede

Iedereen moet volwaardig kunnen meedoen. Dit vraagt om initiatieven die armoede tegengaan, bestaanszekerheid bieden en gezonde leefgewoonten stimuleren.

In de gemeente Enschede leven relatief veel inwoners in armoede ten opzichte van de rest van Nederland. Het gemiddelde bruto jaarinkomen[38] in Enschede is € 27.900. Het landelijke gemiddelde lag in 2024 op € 42.200. In Enschede heeft circa 10% van de huishoudens een inkomen rond het sociaal minimum.[39] Het gemiddelde inkomen verschilt per buurt in Enschede. Buurt 'Het Brunink' (Enschede-Zuid) heeft met € 46.000 het hoogste gemiddelde inkomen per inwoner. De buurt 'Drienerveld-U.T.'(Enschede-Noord) heeft met € 14.700 het laagste gemiddelde inkomen per inwoner van alle buurten in de gemeente Enschede. Hier moet de kanttekening bij geplaatst worden dat in deze wijk ongeveer 18% van de inwoners student is met een bijbehorend laag inkomen.

Ook het besteedbaar inkomen per huishouden[40] ligt in Enschede met € 48.700 per jaar lager dan het landelijke gemiddelde van € 60.200.[41] Bovendien is het percentage huishoudens dat gebruik maakt van sociale voorzieningen met 25,6% in Enschede hoger dan het landelijke gemiddelde van 20,3%.[42]

Binnen de strategische opgave 'Inclusief Enschede' werkt de gemeente aan bestaanszekerheid:

- "Iedereen heeft de mogelijkheid om in z'n levensonderhoud te voorzien. Iedereen heeft recht op de basisvoorwaarden die nodig zijn voor bestaanszekerheid: de zekerheid van voldoende voorspelbaar inkomen, de zekerheid van werk en mee kunnen doen in de samenleving.
- Iedereen heeft een dak boven z'n hoofd. Iedereen heeft de zekerheid van een dak boven z'n hoofd in een geschikte en betaalbare woning en in een veilige en prettige omgeving, met snelle en toegankelijke dienstverlening in die situaties die de veiligheid bedreigen".[43]

De gemeente Enschede geeft aan, samen met de samenleving, een belangrijke taak te hebben in het ondersteunen van inwoners die zelf niet in hun inkomen kunnen voorzien of die niet zelf in een passende woning kunnen voorzien. Om te zorgen voor voldoende voorspelbaar inkomen, organiseert de gemeente Enschede samen met maatschappelijke partners (bijvoorbeeld de Kledingbank, Voedselbank en het Meubeldepot) het programma 'Rondkomen met je inkomen' om samen te kijken hoe inwoners die niet rond kunnen komen ondersteund kunnen worden, zodat zij dit op termijn weer zelf kunnen doen. Op papier is de bibliotheek momenteel nog

[37] Gemeente Enschede (2024). Gewoon doen! De bestuursopdracht gebiedsgericht werken; Gemeente Enschede (2024). Bestuursopdracht ontwikkelen meerjarenplan bibliotheekvoorziening.
[38] Het bruto jaarinkomen is het totale inkomen dat een persoon in een jaar ontvangt, voor aftrek van belastingen en premies.
[39] Zie: Gemeente Enschede in cijfers en grafieken | AlleCijfers.nl.
[40] Het besteedbaar inkomen per huishouden is het inkomen dat huishoudens overhouden nadat belastingen, premies en verplichte afdrachten zijn ingehouden.
[41] Zie: https://enschede.incijfers.nl/dashboard/economie--werk-en-inkomen.
[42] Zie: https://enschede.incijfers.nl/dashboard/sociale-zekerheid .
[43] Gemeente Enschede (2023). Visie opgave inclusief Enschede.

geen partner in het programma ‘Rondkomen met je inkomen’, in de praktijk is de projectleider ‘digitale inclusie’ wel al betrokken bij het programma.

In de gemeente Enschede wordt verder een vijfde van de kinderen geboren in een minder stimulerend en veilig gezin.[44] Op de Nationale Kansenkaart[45] staat Enschede als een van de gemeenten met de laagste kansen: gemiddeld 40,8% van de klasgenoten in groep 8 heeft ouders met laag inkomen. Op de grootste middelbare school van Enschede is dit 60% (2022).[46]

Kansengelijkheid is ook een van de pijlers binnen de strategische opgave ‘**Inclusief Enschede**’:

- “Jeugdigen groeien veilig en stabiel op. We dragen eraan bij dat jeugdigen veerkrachtig zijn en opgroeien in een stabiel gezin en een sterke sociale omgeving met een zorgend en probleemoplossend vermogen. En dat ze passende ondersteuning krijgen waar nodig.
- Iedereen neemt volwaardig deel aan de samenleving. Gewoon meedoen is geen individuele strijd, maar een taak van de samenleving. We dragen eraan bij dat iedereen een ondersteunende omgeving heeft, kan rekenen op voldoende passende plekken om mee te doen al dan niet via een passende plek op de arbeidsmarkt.
- Iedere inwoner ontwikkelt zijn talenten (door). Iedereen is in staat om zijn talenten door te ontwikkelen, van jong tot oud. Het milieu waar je opgroeit (gezin, school, vereniging, buurt en dergelijke) speelt geen rol in de hoeveelheid kansen die geboden worden”.

De gemeente Enschede werkt onder andere aan deze opgave door middel van de Nota Kansrijk Enschede 2023 -2033, de Lokale Educatieve Agenda (LEA) 2023 – 2026 en de Lokale Inclusie Agenda (LIA).

De LEA is een plan van kinderopvang, onderwijs en de gemeente Enschede met als hoofddoel het vergroten van kansengelijkheid voor kinderen en jongeren. De Bibliotheek op School (dBos), een landelijk programma, uitgevoerd door de bibliotheek in Enschede, wordt benoemd als een van de interventies die moet bijdragen aan het vergroten van de kansen voor kinderen op de basisschool (6 – 12 jaar).[47]

De gemeente Enschede is verder bezig met het ontwikkelen van een Lokale Inclusie Agenda (LIA). In de LIA moet beleid worden vastgelegd ten aanzien van fysieke, sociale en digitale toegankelijkheid inclusief beleid over anti-discriminatie en antiracisme.

Enschede werkt bovendien momenteel aan haar ‘Sociale Basis’. In bestuurlijk vastgestelde documenten van de gemeente Enschede staat dat de sociale basis betekent “Vrij toegankelijke formele en informele activiteiten en voorzieningen gericht op het elkaar ontmoeten en ondersteunen, ontplooien en ontspannen die zorgen dat mensen kunnen samenleven en meedoen”. Het versterken van de ‘Sociale Basis’ gaat over het omzien naar elkaar in wijken, buurten en dorpen. Maar ook over het autonoom kunnen leiden van het leven met eigen regie en een netwerk vanuit die basis.”

[44] Gemeente Enschede (2023). Lokale Educatieve Agenda 2023 – 2026. Gemeente Enschede (2023). Kansrijk Enschede 2023 – 2033.
[45] De Nationale Kansenkaart is een interactieve kaart ontwikkeld door onderzoekers van de Erasmus Universiteit. Op de interactieve kansenkaart kan je vinden hoe de kansen in Nederland zijn verdeeld.
[46] Gemeente Enschede (2023). Kansrijk Enschede 2023 – 2033.
[47] Gemeente Enschede (2023). Lokale Educatieve Agenda 2023 – 2026.

De gemeente Enschede maakt binnen de sociale basis onderscheid tussen verschillende niveaus:

1. **Institutionele Sociale Basis:** professionele hulp die zorgt dat inwoners zoveel mogelijk onderling en samen kunnen oplossen (Alifa, Incluzio, Sportaal).
2. **Gemeenschappelijke sociale basis:** alles wat inwoners zelf organiseren (Sportverenigingen, kerken, knutselclubs, ouderenverenigingen, et cetera).
3. **Persoonlijke sociale basis:** iedereen die iets voor jou kan of wil doen (huisgenoten, buren, familie, vrienden).[48]

In het beleidsdocument over de Sociale Basis staat dat bibliotheken met name een rol kunnen spelen binnen de 'institutionele sociale basis' als "plek van verbinding en vrijwillige inzet".[49] In 2026 deelt de gemeente scenario's voor het investeren in de sociale basis met de raad. De raad stelt het passende scenario vast. In 2027 start de gemeente met het maken van beleid, welke in 2028 wordt uitgevoerd.[50]

Ten behoeve van het versterken van de sociale basis in Enschede en de bijbehorende toegankelijkheid tot verschillende voorzieningen, heeft de gemeente Enschede een voorzieningenonderzoek laten uitvoeren. Hierbij is ook gekeken naar de huidige bibliotheekvoorziening.[51]

2. Aantrekkelijk Enschede

Door talent te ontwikkelen en te behouden kan de stad economisch sterk blijven en haar beroepsbevolking op peil houden.

Binnen de opgave aantrekkelijk Enschede werkt de gemeente aan het ontwikkelen van talent. Hier zien we een duidelijke link met de aanpak van basisvaardigheden, waarin de bibliotheek een belangrijke rol speelt. De aanpak van basisvaardigheden past overigens ook goed bij de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

In de gemeente Enschede is het aandeel inwoners met beperkte basisvaardigheden naar schatting 32%. Dit is hoger dan het landelijk gemiddelde (circa 22%). Een volwassene heeft beperkte basisvaardigheden wanneer deze moeite heeft met taal en/of rekenen. Deze doelgroep heeft ook vaak moeite met digitale vaardigheden.[52] Voorheen werd voornamelijk de term laaggeletterdheid gehanteerd. Met het gebruik van de term basisvaardigheden wordt duidelijk dat het niet alleen gaat om taal, maar ook om rekenen. De definities kunnen nog door elkaar lopen.

In 2021 is op basis van een initiatiefvoorstel van de gemeenteraad een uitvoeringsprogramma 'laaggeletterdheid' 2021 – 2025 ontwikkeld. In het uitvoeringsprogramma staat dat de gemeente Enschede voornemens is om het volgende te bereiken:

- Een integrale aanpak organiseren, waar ook in omliggende beleidsterreinen en organisaties aandacht bestaat voor laaggeletterdheid.
- Een ketenaanpak waarin verschillende organisaties samenwerken om de inwoners de beste mogelijke hulp aan te bieden.
- Het bereik van de preventieve en educatieve activiteiten in de gemeente vergroten.
- Een warm ontvangst voor laaggeletterden bij belangrijke dienstverlenende instanties.[53]

[48] Gemeente Enschede (2025). Interne documenten over de sociale basis.
[49] Gemeente Enschede (2025). Sociale Basis Enschede. Definitie.
[50] Gemeente Enschede (2025). Sociale Basis Enschede. Definitie.
[51] Het voorzieningenonderzoek is nog niet openbaar ten tijde van dit conceptrapport.
[52] Zie: https://basisvaardighedeninzicht.nl/.
[53] Gemeente Enschede (2021). Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2021 – 2025.

In het uitvoeringsprogramma wordt de bibliotheek Enschede benoemd als belangrijke partner in de aanpak, bijvoorbeeld vanwege het aanbod van leesbevorderingsprogramma's als BoekStart en de Bibliotheek op school (dBos), maar ook vanwege het aanbod volwasseneneducatie en de rol van de bibliotheek binnen het Huis voor Taal en Meedoen. Dit is een samenwerkingsverband bestaande uit: de bibliotheekorganisatie, Alifa (inclusief SIVE), Werkcentrum Twente (voorheen: Leerwerkloket Twente), M-Pact, Power-Centra, ROC van Twente, Stichting Lezen & Schrijven en de gemeente Enschede.[54]

Uit een voortgangsrapportage uit 2024 blijkt dat het uitvoeringsprogramma Laaggeletterdheid op verschillende indicatoren voortgang boekt, bijvoorbeeld op het gebied van volwasseneneducatie door een toename van het aantal bezoekers en deelnemers aan het aanbod van het Huis voor Taal en Meedoen.[55]

Ook na 2024 blijft de gemeente inzetten op het uitvoeringsprogramma. Met de motie 'Aanvalsplan Laaggeletterdheid Enschede' heeft de gemeenteraad het College van B&W in Enschede opgeroepen op om "Met de partijen, waaronder bijvoorbeeld de bibliotheek Enschede, te inventariseren wat nodig is om in alle wijken lees ontwikkelpleinen te realiseren (…)".[56] De motie is met een ruime meerderheid aangenomen. De raad is op 1 juli 2025 geïnformeerd over de voortgang van de Enschedese aanpak laaggeletterdheid en de uitvoering van deze motie. In 2026 wordt de raad betrokken bij de ontwikkeling van een Beleidsnota basisvaardigheden. Deze nota volgt het huidige Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2021-2025 op.

Net als lezen en rekenen zijn ook digitale vaardigheden onderdeel van de aanpak van basisvaardigheden. In het kader van digitale vaardigheden heeft de gemeente het 'Actieplan Digitale Inclusie' opgesteld. De gemeente Enschede wil met de aanpak de komende jaren met name inzetten op het bereiken van meer inwoners en het beschikbaar stellen van apparaten. De gemeente Enschede wil dit doen door 1) het beschikbaar stellen van apparaten (smartphones, laptop, et cetera), 2) het toegankelijk maken van internet (gratis internetgebruik), 3) aanbieden van trainingen en workshops in de bibliotheek), 4) organiseren, bewustwording, signalering en doorverwijzing. De bibliotheek kan in de aanpak een rol krijgen, deze moet nog nader worden ingevuld.[57]

De gemeente Enschede werkt binnen de strategische opgave 'aantrekkelijk Enschede' ook aan baankansen. Hier zien we een duidelijke link met de bibliotheek vanwege het ontwikkelplein. Hier werkt de bibliotheek samen met verschillende maatschappelijke partners zoals M-Pact (vrijwilligersloket), en Werkcentrum Twente aan baankansen voor Enschedese inwoners.

Tot slot valt de pijler 'bruisende stad' ook binnen de opgave 'Aantrekkelijk Enschede'. Binnen deze pijler bouwt de gemeente onder andere aan een levendig stedelijk Enschede met een sterk en divers cultureel aanbod en plekken voor talent en community building. De bibliotheek is onderdeel van het cultureel aanbod van de stad. Bovendien zien we hier een duidelijke link met het toekomstproject 'Het Warenhuis'. In 'Het Warenhuis' gaat bibliotheek samen met cultuurpartners, Concordia en Theater Sonnevanck, in één vestiging. Het Warenhuis moet in het ontwerp en uitstraling gebruik maken van de behoeften van inwoners in de stad. Het is belangrijk dat het

[54] Gemeente Enschede (2021). Uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2021 – 2025.
[55] Gemeente Enschede (2024). Voortgangsrapportage 2024 van het uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid.
[56] Gemeenteraad Enschede (CDA, PvdA, SP, Volt, GroenLinks, EnschedeAnders.nl, ChristenUnie) (2024). Aanvalsplan Laaggeletterdheid Enschede.
[57] Gemeente Enschede (2026). Actieplan Digitale Inclusie.

Warenhuis niet alleen inwoners aantrekt die reeds bekend zijn met de bibliotheek, Concordia en Theater Sonnevanck, maar ook andere inwoners. Dit sluit ook aan bij de behoeften van inwoners in de stad Enschede (die we hebben opgehaald in het bewonersonderzoek), dat de bibliotheek een open plek van ontmoeting is en een 'huiskamer' gevoel heeft.

3. Open Enschede

De gemeente wil toegankelijk en mensgericht opereren, duidelijke communicatie bieden en samenwerken met inwoners en maatschappelijke partners.

Open Enschede is volgens de gemeente Enschede de opgave die voorwaarden schept voor de eerdergenoemde opgaven. Het gaat om de manier waarop de gemeente haar werk wil doen en welke houding en gedrag hierbij horen. De gemeente wil mensgericht te werk gaan en een goed toegankelijke dienstverlening hebben. De bibliotheek speelt hier een duidelijke rol in vanwege haar doorverwijsfunctie naar loketten van de gemeente en loketten van andere maatschappelijke partners (soms zelfs op haar ontwikkelplein). De bibliotheek is bovendien verantwoordelijk voor het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO).

4. Groen en duurzaam Enschede

De laatste opgave waar de gemeente Enschede de komende jaren ook mee aan de slag gaat is '**Groen en duurzaam Enschede'**. De gemeente Enschede wil de komende jaren verschillende stappen zetten om klimaatverandering tegen te gaan en duurzaamheid te vergroten in de gemeente. Hoewel het vergroenen en verduurzamen niet behoort tot een van de kerntaken van de bibliotheek, is de bibliotheek wel een van de stakeholders in de stad waarmee de gemeente streeft naar het 50% minder gebruiken van primaire grondstoffen in 2030.[58] De bibliotheek en andere maatschappelijke partners vervullen binnen deze opgave onder andere een doorverwijsfunctie naar loketten van de gemeente voor inwoners rondom duurzaamheid, zoals het Energieloket.

Binnen deze vier opgaven geeft de gemeente aan gebiedsgericht te willen werken, zodat inwoners toegang hebben tot een diversiteit aan voorzieningen. Ieder gebied is uniek, heeft zijn eigen krachten en uitdagingen en vraagt dan ook een eigen aanpak. De gemeente Enschede wil dit doen door meer samen te werken met maatschappelijke partners en zich meer te richten op vergroten van maatschappelijk rendement van gemeentelijke panden.

Relevante ontwikkelingen in Enschede

In de gemeente Enschede is het aandeel inwoners met beperkte basisvaardigheden naar schatting 32% en is dus hoger dan het landelijke gemiddelde van 22%. Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat de gemeente Enschede de komende jaren moet inzetten op de opgaven die bijdragen aan het verbeteren van de basisvaardigheden in de gemeente.

Ook de sociaal economische status van inwoners in Enschede is van invloed op de invulling van de openbare bibliotheekvoorziening en onderdeel van het meerjarenplan. In de gemeente Enschede wonen relatief veel inwoners in armoede ten opzichte van de rest van Nederland. Wij vinden het daarom logisch dat de gemeente Enschede de komende jaren in ieder geval blijft inzetten op het vergroten van kansengelijkheid en bestaanszekerheid in de gemeente waar de bibliotheekvoorziening een grote rol in speelt. Aandachtspunt daarbij is dat de bibliotheekvoorziening laagdrempelig en bereikbaar is. De bibliotheek en andere partijen dienen bovendien hun signaal- en doorverwijsfunctie naar elkaar te blijven vervullen.

[58] Gemeente Enschede (n.d.) Groen en duurzaam Enschede.

In de gemeente Enschede is er ook sprake van dubbele vergrijzing (het aantal ouderen neemt toe én de gemiddelde levensverwachting stijgt). Dit is relevant voor de invulling van de bibliotheekvoorziening, omdat in een vergrijzende gemeente de redelijke afstand tot een voorziening mogelijk kleiner is dan in gemeenten met een jongere bevolkingssamenstelling. Dat vraagt om aandacht voor een laagdrempelige en toegankelijke bibliotheekvoorziening, juist voor inwoners die minder mobiel zijn. Dit past bijvoorbeeld bij een wijk als Enschede-Zuid, waar relatief veel inwoners van middelbare en oudere leeftijd wonen. Daarbij ligt het voor de hand dat deze voorziening ook ondersteuning biedt bij opgaven zoals digitale inclusie. Bovendien wonen in Enschede-Zuid ook veel inwoners met een niet-Nederlandse achtergrond. Dit betekent dat in Enschede-Zuid een bibliotheekvoorziening moet zijn die bijdraagt aan de taalontwikkeling van inwoners.

4. Achtergrondinformatie - uitvoering bibliotheekvoorziening

In dit hoofdstuk beschrijven we de rollen, doelen, organisatie en middelen, activiteiten, en resultaten en effecten ten aanzien van de bibliotheekvoorziening. Waar logisch, maken we hierin onderscheid tussen de bibliotheek Enschede en de (andere) maatschappelijke partners.

4.1 Rollen

4.1.1 Gemeente Enschede en de bibliotheek

We starten met het beschrijven van de beleidsterreinen van de gemeente waarmee de bibliotheek een relatie heeft. Vervolgens gaan we in op de relatie tussen de gemeente en de bibliotheek.

Beleidsterreinen

De bibliotheek in Enschede heeft formeel een subsidierelatie met de gemeente Enschede vanuit het **team Cultuur, Evenementen en Citymarketing (CEC)**. De bibliotheek ontvangt het grootste deel van haar financiering via de Cultuurbegroting. De subsidie wordt sinds 2025 elke vier jaar toegekend (voorheen jaarlijks). Het vaste aanspreekpunt voor de bibliotheek is de accounthouder bibliotheek van het team CEC. De subsidies aan de bibliotheek vanuit de gemeente lopen via de accounthouder (die tevens subsidieadviseur is).[59]

De gemeente Enschede heeft de afgelopen jaren ook steeds meer contact met de bibliotheek vanuit andere teams:

- De gemeente Enschede heeft vanuit **team Leren** contact met de bibliotheek als een van de uitvoeringspartners van de LEA en het uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid 2021 – 2025. De gemeente en de bibliotheek hebben in dit kader met name contact over de programma's BoekStart en dBos. Dit contact vindt hooguit één keer per jaar plaats. De bibliotheek heeft een paar jaar geleden impulsgelden ontvangen voor het uitvoeren van deze programma's. Team Leren en de bibliotheek hebben geen structurele subsidierelatie.
- **Team Werk (specifiek volwasseneneducatie en basisvaardigheden)** heeft formeel een inkooprelatie met de bibliotheek rondom het samenwerkingsverband het 'Huis voor Taal en Meedoen'. De gemeente heeft ook een rol binnen het Huis voor Taal en Meedoen (zie ook bijlage VII). Binnen het Huis voor Taal en Meedoen zijn rollen en taken op papier vastgelegd. Team Werk heeft bovendien sinds recent contact met de bibliotheek rondom de gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid. De gemeente is de regievoerder van deze aanpak, waarin de bibliotheek een grote rol speelt. De gemeentelijke gezinsaanpak is nog in ontwikkeling. Team Werk is bovendien coördinator van het uitvoeringsprogramma Laaggeletterdheid 2021 – 2025.

[59] De gemeente heeft gedurende de evaluatie reeds aangeven dat dit mogelijk gaat veranderen.

- **CIO-Office (regie op stedelijke dienstverlening):** adviseurs van de CIO office, die werken aan stedelijke dienstverlening, hadden in eerste instantie contact met de bibliotheek rondom het programma Digisterker. Digisterker is een cursus aangeboden bij de bibliotheek voor mensen met beperkte digitale vaardigheden, en ook voor mensen die meer willen leren van de diverse mogelijkheden van de digitale overheid. Sinds 2021 hebben medewerkers ook contact met de bibliotheek over het IDO, vanwege de regiefunctie die de gemeente heeft gekregen met betrekking tot het IDO. Medewerkers en de bibliotheek maken jaarlijks afspraken over het IDO. De bibliotheek dient hier jaarlijks een subsidieaanvraag en verantwoording voor in. Voor het invullen van de relatie rondom het IDO, maakt de gemeente gebruik van de 'Handreiking Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) van de VNG.
- Ook het **Stadsdeelmanagement** heeft een relatie met de bibliotheek. De bibliotheek is met haar diverse vestigingen fysiek gevestigd in de stadsdelen, waarbij ze een rol binnen de sociale basis heeft. De bibliotheek kan hierin een rol hebben in de functie van laagdrempelige maatschappelijke educatie, maar bijvoorbeeld ook in de functie van ontmoetingsplek. Vanuit de visie van het Stadsdeelmanagement worden kansen gezien om die rol van de bibliotheek binnen de sociale basis te versterken.

Binnen de gemeente Enschede is de afgelopen jaren meer integraal contact ontstaan tussen verschillende teams over de bibliotheek. Deze ontwikkeling sluit aan bij de veranderende rol van de bibliotheek in de samenleving, waarbij het bibliotheekwerk steeds meer raakt aan verschillende beleidsterreinen. Een belangrijke rol voor het leggen van deze verbindingen, ook in de toekomst, ligt bij de accounthouder van de bibliotheek. De accounthouder moet verbindingen leggen tussen de verschillende beleidsterreinen binnen de gemeenten en met andere maatschappelijke partners die bijdragen aan de openbare bibliotheekvoorziening.

Relatie

Terugkijkend verliep de relatie tussen de gemeente en bibliotheek de voorbije jaren moeizaam. De gemeente en de bibliotheek voerde in het kader van de subsidierelatie met name financiële gesprekken over de begroting en inhoudelijke gesprekken over het jaarplan. In deze gesprekken was er alleen de afgelopen jaren weinig ruimte om een gesprek te voeren op strategisch inhoudelijk niveau. Beide partijen noemen factoren die hieraan hebben bijgedragen. Vanuit de gemeente werd gewezen op het ontbreken van tijdigheid en volledigheid van aangeleverde documenten en verantwoordingen, waardoor het accountmanagement zich sterk moest richten op controle, sturing en financiën. Tegelijkertijd geeft de bibliotheek aan dat zij te maken kregen met verschillende accounthouders bij de gemeente, wat leidde tot onduidelijkheid over verwachtingen en verantwoordelijkheden.

Tegenwoordig is er steeds meer ruimte voor inhoudelijke gesprekken. Mede vanwege een kritische bespreking van rollen en verwachtingen en een gezamenlijke studiereis, is er meer ruimte ontstaan voor een gelijkwaardig gesprek over de inhoud in plaats van uitsluitend over financiële aspecten. Maar mede doordat een duidelijk gemeentelijke visie op papier over de bibliotheekvoorziening ontbreekt, verschuift het gesprek in de huidige situatie vaak alsnog naar financiële aspecten.

4.1.2 Maatschappelijke partners

We beschrijven eerst per bibliotheekfunctie met welke partners de bibliotheek een relatie/samenwerking heeft.[60] Sommige organisaties zijn onderdeel van een samenwerkingsverband en een aantal organisaties vervult een rol binnen meerdere bibliotheekfuncties. Vervolgens beschrijven we de ervaringen met de samenwerking/relatie in de huidige situatie.

Samenwerking op bibliotheekfuncties

Ten eerste de functie het **ter beschikking stellen van kennis en informatie**. Een belangrijke partner binnen deze functie is Incluzio (uitvoerder van onder andere het wijkwelzijnswerk in Enschede). De rol van Incluzio is om mensen te ondersteunen bij uitdagingen in het dagelijks leven, hen met elkaar in contact te brengen en mensen te stimuleren om mee te doen met activiteiten in de buurt. De bibliotheek heeft geen formele samenwerkingsrelatie en/of rol- en taakverdeling met Incluzio, maar Incluzio heeft al een belangrijke signaleer- en doorverwijsfunctie voor de bibliotheek. Incluzio is bovendien samen met Wijkteams Enschede en de gemeente Enschede onderdeel van De Wijkwijzer. De Wijkwijzer is een plek waar je naartoe kan gaan met een vraag. Bijvoorbeeld als je vragen hebt over opvoeden, gezonder leven, zelfstandig wonen of rondkomen. De bibliotheek heeft in haar beleidsplan aangegeven in de toekomst meer te willen gaan samenwerken met De Wijkwijzer om in contact te komen met moeilijk bereikbare doelgroepen.

Ook het Huis voor Taal en Meedoen speelt een belangrijke rol binnen deze functie. Het Huis voor Taal en Meedoen is een officieel samenwerkingsverband tussen Alifa (inclusief SIVE), Power, M-Pact, ROC van Twente, het Werkcentrum Twente, Stichting Lezen en Schrijven, gemeente Enschede en de bibliotheek. Rollen, afspraken en taken zijn expliciet op papier vastgelegd (zie bijlage VII). De partijen binnen het Huis voor Taal en Meedoen zijn op verschillende terreinen verantwoordelijk voor het delen van kennis en informatie richting inwoners, bijvoorbeeld rondom taal(ontwikkeling) en (vrijwilligers)werk.

Dit samenwerkingsverband bestaat uit een stuurgroep en een werkgroep. De bibliotheek is voorzitter van de stuurgroep. De coördinator van het Huis voor Taal en Meedoen is in dienst van de bibliotheek, zit de werkgroep voor en vormt de schakel tussen de stuurgroep en de werkgroep.

De samenwerking binnen het Huis voor Taal en Meedoen is de afgelopen jaren verbeterd, mede doordat rollen en taken van alle partners zijn vastgelegd. Verschillende partners die onderdeel zijn van het Huis voor Taal en Meedoen zijn ook onderdeel van het ontwikkelplein, namelijk Alifa, M-Pact en Werkcentrum Twente. Dit betekent dat er wekelijks medewerkers van deze organisaties aanwezig zijn in de bibliotheek voor het beantwoorden van vragen.

Ten tweede de functie **het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie**. Ook hierin speelt het samenwerkingsverband het Huis voor Taal en Meedoen een rol. De organisaties die onderdeel zijn van het Huis voor Taal en Meedoen bieden verschillende diensten aan voor inwoners in Enschede op het gebied van ontwikkeling en educatie, zoals taalcafé 's (Alifa, SIVE en Power), formele taalcursussen voor volwassenen (ROC Twente), loopbaan- en scholingsadvies (Werkcentrum Twente) en activeringstrajecten voor inwoners met een taalcomponent,

[60] In bijlage VI staat een overzicht van stakeholders genoemd door de gemeente Enschede en de bibliotheek, inclusief een toelichting en een beschrijving van activiteiten.

deskundigheidsbevordering voor taalvrijwilligers (door middel van basistrainingen en intervisie- en netwerkbijeenkomsten) (M-Pact).

Naast het ROC van Twente werkt de Bibliotheek Enschede ook samen met andere onderwijsinstellingen, waaronder Saxion Hogeschool en de Universiteit Twente. Bibliotheek Enschede werkte bijvoorbeeld samen met Universiteit Twente aan het ontwikkelen van het programma 'Samen wegwijs op het internet' in het kader van digitaal burgerschap. Vanaf 2025 is de bibliotheek Enschede verantwoordelijk voor de coördinatie en uitvoering van het programma. Dit programma is wetenschappelijk onderbouwd en ondersteunt ouders bij het gebruik van het internet.

De bibliotheek heeft daarnaast een faciliterende rol voor onderwijsinstellingen. Studenten en leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs maken gebruik van de faciliteiten van de bibliotheek, bijvoorbeeld als studie- en werkplek.

In Enschede zijn er bovendien verschillende culturele instellingen die (samen met de bibliotheek) (cultuur)educatieve activiteiten organiseren voor inwoners, zoals Kaliber Kunstschool, Rijksmuseum Twenthe en de Museumfabriek. Deze organisaties zijn net als de bibliotheek partners in de stuurgroep Cultuureducatie Enschede. Concordia is hierin penvoerder.

Ten derde de functie **stimuleren van lezen.** De belangrijkste partners binnen deze functie zijn het primair en voortgezet onderwijs, kinderopvanglocaties en de GGD (consultatiebureaus), omdat de bibliotheek diensten aanbiedt voor deze organisaties. De bibliotheek biedt programma's als de BoekStartcoach en BoekStartkoffertjes aan op de consultatiebureaus van de GGD. Naast het BoekStartkoffertje biedt de bibliotheek het programma BoekStart aan op peuterspeelzalen en kinderopvanglocaties. Ook biedt de bibliotheek het programma de Bibliotheek op school (hierna: dBos) aan op het primair en voortgezet onderwijs. Ook scholen die geen samenwerking hebben met de bibliotheek in het kader van dBos, kunnen gebruik maken van het aanbod van de bibliotheek. De bibliotheek werkt bovendien samen met organisaties, zoals Stichting Literaire Manifestaties Enschede (hierna: SLME) aan het activiteiten om inwoners kennis te laten maken met literatuur, zoals lezingen en schrijversbezoeken.

Ten vierde de functie **het organiseren van ontmoeting en debat.** In Enschede vervullen verschillende partners een rol binnen deze functie, bijvoorbeeld Pakhuis Oost, Metropool Poppodium, SLME, Concordia, Alifa en Humanitas. De bibliotheek organiseert regelmatig met deze organisaties activiteiten gericht op ontmoeting en debat, bijvoorbeeld rondom de verkiezingen. Concordia is reeds penvoerder van Cultuureducatie Enschede, waar bibliotheek Enschede partner in is. De samenwerking met Concordia zal in de toekomst bovendien intensiever worden. Concordia, Theater Sonnevanck en de bibliotheek zijn bezig met het project 'Het Warenhuis'. De uitkomst van dit project moet zijn dat de organisaties in de toekomst gehuisvest zullen worden in hetzelfde gebouw.

Tot slot de functie **laten kennismaken met kunst en cultuur**. De bibliotheek Enschede werkt met verschillende organisaties ad hoc samen aan projecten, activiteiten en programmeringen om inwoners te laten kennismaken met kunst en cultuur, bijvoorbeeld Concordia, Rijksmuseum Twenthe, de Museumfabriek, Kaliber Kunstenschool en Tetem. Deze partijen zijn al partners in de stuurgroep Cultuureducatie Enschede. De bibliotheek werkt naast maatschappelijke partners ook samen met lokale ondernemers, bijvoorbeeld rondom het organiseren van kunstcursussen.

Relatie bibliotheek met maatschappelijke partners

De samenwerkingsrelatie van de bibliotheek verschilt per maatschappelijke partner. Sommige maatschappelijke partners werken samen met de bibliotheek in een samenwerkingsverband, bijvoorbeeld op het gebied van **ontwikkeling en educatie**, zoals in het Huis voor Taal en Meedoen. Met andere maatschappelijke partners werkt de bibliotheek vooral samen in

een meer faciliterende rol. Denk hierbij aan het aanbieden van locaties voor tentoonstellingen, voorstellingen of lezingen, gericht op **ontmoeting en debat** en kennismaken met **kunst en cultuur**. Maatschappelijke partners die werken aan **stimuleren van lezen** geven aan nog meer te willen samenwerken. Hierdoor kan het aanbod van de bibliotheek beter aansluiten op de behoefte van kinderen en jongeren.

Hoewel de samenwerkingsrelaties van de partners verschillen, geven alle maatschappelijke partners aan over het algemeen positief te zijn over de samenwerking met de bibliotheek. Wel geven zij aan dat de samenwerking (verder) versterkt kan worden.

4.2 Doelen

4.2.1 Doelen van gemeente Enschede

De gemeente Enschede werkt vanuit verschillende beleidslijnen aan maatschappelijke opgaven waarbij de bibliotheek een rol vervult, maar een visie op de bibliotheekvoorziening ontbreekt.

Verschillende lokale beleidsdocumenten bevatten ambities ten aanzien van de bibliotheekvoorziening in Enschede, maar deze zijn niet uitgewerkt in een expliciete visie op de bibliotheekvoorziening. De Strategienota Samen leven, Samen Zorgen benoemt bijvoorbeeld dat de bibliotheek voor iedereen in de buurt toegankelijk zou moeten zijn.[61] De Cultuurnota 2023 stelt dat cultuur zichtbaar, dichtbij, fysiek en financieel toegankelijk moet zijn.[62] Dit schetst het belang van toegankelijkheid van de bibliotheek, maar geeft geen nadere toelichting wat de gemeente hieronder verstaat en hoe de bibliotheekvoorziening ingericht dient te worden om deze ambities te bereiken.

De gemeente Enschede werkt vanuit een wijkgerichte en stadsdeelgerichte benadering, waarbij per gebied verschillende maatschappelijke opgaven en accenten worden onderscheiden. In het voorzieningenonderzoek worden per wijk en stadsdeel ambities geschetst op thema's als leefbaarheid, veiligheid, sociale cohesie en ontmoeting, die richting geven aan het gebiedsgericht werken van de gemeente.[63] Deze ambities zijn niet vertaald naar doelen ten aanzien van de bibliotheekvoorziening in die gebieden.

Wel noemt de gemeente de bibliotheek in verschillende uitvoeringsgerichte beleidsdocumenten als uitvoeringspartner. De Lokale Educatieve Agenda 2023–2026[64], het Uitvoeringsprogramma Laaggeletterdheid 2021–2025[65] en het Actieplan Digitale Inclusie [66] positioneren de bibliotheek als één van de uitvoeringspartners binnen domeinen zoals onderwijs, taalontwikkeling, basisvaardigheden en digitale inclusie. De bibliotheek wordt hierbij genoemd als partner in verschillende programma's zoals BoekStart, de Bibliotheek op School en het Huis voor Taal en Meedoen.

Gesprekken met zowel de gemeente als de bibliotheekorganisatie bevestigen dat deze versnippering in beleidsdocumenten als knelpunt wordt ervaren. Een overkoepelende visie wordt door de gemeente gezien als noodzakelijk instrument om helder te kunnen bepalen welke taken tot de gemeentelijke verantwoordelijkheid behoren en welke activiteiten bij maatschappelijke partners, waaronder de bibliotheek, zijn belegd. De bibliotheek benadrukt dat een integrale visie daarnaast bijdraagt aan meer

[61] Gemeente Enschede (2024). Strategienota Samen leven, samen zorgen.
[62] Gemeente Enschede (2023). Cultuurnota Enschede 2023.
[63] Springco Stipo (2026). Referentiekader maatschappelijke voorzieningen Enschede. [niet openbaar]
[64] Gemeente Enschede (2022). Lokale Educatieve Agenda 2023-2026.
[65] Gemeente Enschede (2021). Uitvoeringsprogramma Laaggeletterdheid 2021–2025.
[66] Gemeente Enschede (2026). Actieplan Digitale Inclusie.

samenhang tussen de verschillende gemeentelijke beleidsterreinen waarbij de bibliotheek betrokken is.

4.2.2 Doelen van de bibliotheek

De bibliotheek heeft als missie opgenomen dat “De Bibliotheek streeft naar een samenleving waarin iedereen mee kan en wil doen. Daarbij zetten we stevig in op de aanpak laaggeletterdheid en leesbevordering".[67] In de beleidsperiode van 2025-2029 wil de bibliotheek vraaggericht te werk gaan en de bibliotheek vormen van én met inwoners. Dit betekent dat de bibliotheek de komende jaren de nabijheid opzoekt in de wijken, buurten en dorpen. De bibliotheek geeft aan dat binnen deze missie in toenemende mate nadruk wordt gelegd op de aanpak van laaggeletterdheid. Deze inhoudelijke focus komt terug in zowel het aanbod als de wijze waarop de bibliotheek haar werkzaamheden organiseert.

In het beleidsplan 2025-2029 en het jaarplan 2025 introduceert de bibliotheek Enschede drie programmalijnen.[68] Binnen deze programmalijnen biedt de bibliotheekorganisatie verschillende producten/diensten aan. In tabel 1 hebben we een overzicht opgenomen waarin we de programmalijnen koppelen aan de maatschappelijke opgaven uit het Bibliotheekconvenant en de bibliotheekfuncties uit de Wsob.[69]

Programmalijn *(maatschappelijke opgave Bibliotheek-convenant)*	**Bibliotheekfuncties Wsob (1 t/m 5)**	**Onderdelen programmalijn**
1. Kansrijke toekomst *(geletterde samenleving)*	**2.** Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie. **3.** Bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.	Programma de Bibliotheek op school
		Deelname aan landelijke pilot de Bibliotheek op school Plus
		BoekStart
		VoorleesExpress & DoorleesExpress
		Stimuleren van taalrijke programma’s op het Cultuurmenu
		Ontwikkeling Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid
2. Iedereen doet mee *(participatie in informatie-samenleving)*	**1.** Ter beschikking stellen van kennis en informatie. **2.** Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie.	Digitaal Burgerschap
		Huis voor Taal & Meedoen
		Ontwikkelpleinen (met daarbij ook het IDO)
3. Cultuur & Verbinding *(leven lang ontwikkelen)*	**4.** Organiseren van ontmoeting en debat. **5.** Laten kennismaken met kunst en cultuur	Wijkgericht programmeren
		Samen programmeren
		Feestelijke campagnes
		Doorontwikkeling maakplaats053

Tabel 1. Overzicht programmalijnen, maatschappelijke opgaven, bibliotheekfuncties en onderdelen van de programmalijnen van Bibliotheek Enschede.

[67] Bibliotheek Enschede (2024). Beleidsplan 2025-2029.
[68] Bibliotheek Enschede (2024). Jaarplan 2025.
[69] De bibliotheek voegt toe ook andere activiteiten uit te voeren die niet direct zijn in te delen in een van de programmalijnen, zoals activiteiten gericht op marketing en communicatie, het werkgeverschap voor de taalhuiscoordinator en het voorzitten van de stuurgroep voor Huis van Taal en Meedoen.

4.3 Organisatie en middelen

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe de bibliotheekvoorziening in Enschede is georganiseerd. We starten met het beschrijven van de organisatie en middelen van de bibliotheek Enschede. Daarna staan we stil bij de organisatie en middelen van andere maatschappelijke partners.

4.3.1 Organisatie en middelen bibliotheek Enschede

Bibliotheek Enschede-Haaksbergen

In december 2024 zijn de bibliotheek Enschede en bibliotheek Haaksbergen samengegaan als één bibliotheek in een stichting.[70] Sindsdien gaat de bibliotheek verder als bibliotheek Enschede-Haaksbergen. Deze beleidsevaluatie richt zich uitsluitend op de bibliotheekvoorziening in de gemeente Enschede. De bibliotheekvoorziening in gemeente Haaksbergen valt buiten de scope van deze beleidsevaluatie. In dit rapport hanteren wij de naam Bibliotheek Enschede, omdat de evaluatie gericht is op de gemeente Enschede.

Vestigingen bibliotheek Enschede

De bibliotheek Enschede heeft zes vestigingen verspreid over de gemeente Enschede. De grootste vestiging (Centrale) bevindt zich in het centrum van Enschede. De andere vestigingen in de gemeente Enschede bevinden zich in Roombeek (Prismare), Stadsveld, Twekkelerveld, Stadsdeel Zuid en Glanerbrug.[71]

De bibliotheek biedt niet in elke vestiging dezelfde faciliteiten aan. Zo hebben alleen de Centrale vestiging en de vestiging in Roombeek bijvoorbeeld een horecagelegenheid. Het totaaloverzicht van de faciliteiten per vestiging is opgenomen in bijlage IV.

Ook de openingstijden en de aanwezigheid van personeel verschillen per vestiging. Zo is de Centrale vestiging zeven dagen per week bemenst, terwijl bij de vestigingen Prismare en Stadsveld op drie dagen personeel aanwezig is. Bij deze vestigingen kunnen mensen op andere dagen gebruikmaken van selfservice. Ook zijn sommige vestigingen wel open op een weekenddag en anderen niet. Het totaaloverzicht van openingstijden is te vinden in bijlage V.

De gemiddelde afstand voor inwoners in Enschede tot de dichtstbijzijnde bibliotheekvoorziening was in 2024 per auto 1,6 km en per fiets 1,5 km.[72] Hiermee is de bibliotheekvoorziening voor inwoners in Enschede, gemiddeld gezien, gelijk aan of dichterbij dan het provinciale en landelijke gemiddelde.

	2024	
	Auto (km)	**Fiets (km)**
Gemeente Enschede	1,6	1,5
Provincie Overijssel	1,7	1,5
Landelijk	1,8	1,6

Tabel 2. Gemiddelde afstand tot dichtstbijzijnde bibliotheekvestiging (alle vestigingen) in kilometers met de auto en de fiets.[73]

In de gewijzigde Wsob is niet opgenomen over hoeveel vestigingen een gemeente moet beschikken om te voldoen aan de zorgplicht. Hier zijn wel

[70] Bibliotheek Enschede (2025). Jaarverslag 2024.
[71] Bibliotheek Enschede (2025). Vestigingen en openingstijden. Zie: Vestigingen en openingstijden.
[72] Bibliotheeknetwerk (2025). Dashboard Bibliotheekstatistiek. Zie: Dashboard Bibliotheekstatistiek (Gegevenslevering Wsob) | Bnetwerk.
[73] De Wsob-gegevenslevering voor 2025 is ten tijde van deze evaluatie nog niet beschikbaar.

streefwaarden voor opgesteld door de sector zelf. Deze zijn richtinggevend en niet wettelijk verplicht.

Aantal inwoners gemeente	Streefwaarde vestiging
< 5.000 inwoners	Lokaal maatwerk
Gemeente tot 30.000 inwoners:	1 vestiging per max 13.000 inwoners
Gemeente 30.000-90.000 inwoners:	1 vestiging per max 17.000 inwoners
Gemeente > 90.000 inwoners	1 vestiging per max 28.000 inwoners

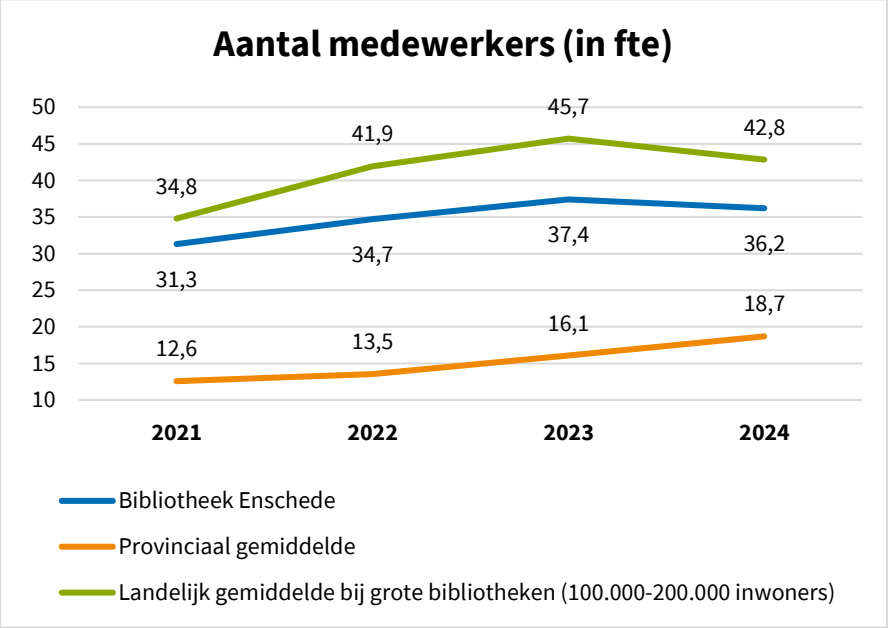
Tabel 3. Streefwaarden vestigingen.

De gemeente Enschede heeft reeds een onderzoek laten uitvoeren naar voorzieningen in de gemeente, waar ook gebruik is gemaakt van de streefwaarden. Het voorzieningenonderzoek constateert, op basis van de streefwaarden, dat er in de huidige situatie een tekort is van één vestiging en dat er drie vestigingen te weinig zullen zijn in 2040.

Het onderzoek concludeert ook dat er een tekort aan bibliotheekvoorzieningen is in Enschede in dichtbevolkte en kwetsbare wijken. Omdat de bibliotheek bij uitstek bijdraagt aan educatie, ontwikkeling, ontmoeting en (kennismaking) met cultuur constateert het onderzoek dat juist in deze wijken extra aandacht nodig is. Het gaat om de wijken: Twekkelerveld, Mekkelholt en Deppenbroek in Noord, grote delen van het centrum, de wijken Pathmos, Stevenfenne en Boswinkel in West en Wesselbrink in Zuid.[74] Het meerjarenplan dient duidelijk te beschrijven hoe de gemeente en bibliotheek hiermee wensen om te gaan. De gemeente kan hiervoor gebruik maken van de inzichten uit deze evaluatie en het voorzieningenonderzoek.

Medewerkers en vrijwilligers bibliotheek Enschede

Het aantal medewerkers (in fte) van de bibliotheekorganisatie Enschede is de afgelopen jaren gestegen van 31,3 fte in 2021 naar 37,7 fte in 2025.[75] Afgezet tegen het landelijk gemiddelde van bibliotheken in gemeenten met een vergelijkbaar werkgebied (100.000-200.000 inwoners) zien we dat de Bibliotheek Enschede een relatief klein aantal medewerkers heeft.

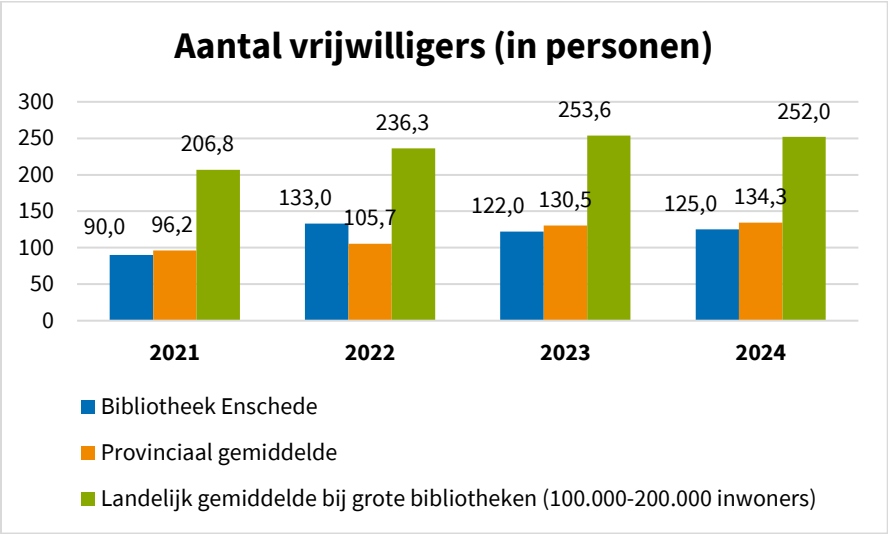

Figuur 5. Aantal medewerkers bibliotheek Enschede (in fte). Het aantal fte in 2025 is niet opgenomen in de figuur, omdat het provinciaal en landelijk gemiddelde uit de Wsob gegevenslevering ten tijde van de evaluatie nog niet beschikbaar zijn.

[74] Springco Stipo (2026). Referentiekader maatschappelijke voorzieningen Enschede. Het voorzieningenonderzoek is nog niet openbaar ten tijde van dit conceptrapport.

[75] Bibliotheek Enschede. Jaarrekeningen 2021-2024.

Bibliotheken kunnen tegenwoordig niet meer zonder de inzet van vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers bij de bibliotheek Enschede is in de periode 2021-2024 gestegen van 90 in 2021 naar 205 in 2025.[76] De bibliotheek heeft daarmee een aantal vrijwilligers dat hoger is dan andere bibliotheken in de provincie. In vergelijking met het landelijk gemiddelde bij andere bibliotheken met een vergelijkbaar werkgebied ligt het aantal vrijwilligers van de bibliotheek Enschede iets lager. Hierover merken we op dat een groter aantal vrijwilligers niet per definitie beter is en ook samenhangt met de inzet van betaalde krachten.

Figuur 6. Aantal vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers uit 2025 is niet opgenomen in de figuur, omdat het provinciaal en landelijk gemiddelde uit de Wsob gegevenslevering van 2025 ten tijde van de evaluatie nog niet beschikbaar zijn.

Middelen bibliotheek Enschede

De bibliotheek Enschede is voor een groot deel van de baten afhankelijk van de gemeentelijke subsidies. In 2024 had de bibliotheek een totaal van gerealiseerde baten van €4.651.529.[77] Dit totaalbedrag bestaat voor 75% uit subsidies van de gemeente Enschede (€3.489.643).

De gemeentelijke subsidie bestaat hoofdzakelijk uit de exploitatiesubsidie van de gemeente Enschede (€3.168.041; 68%%) en voor een kleiner deel uit project- en doelsubsidies vanuit de gemeente (€321.602; 7%). De baten van de bibliotheek die niet afkomstig zijn van de gemeente Enschede komen voort uit eigen inkomsten van de bibliotheek (gebruikersinkomsten en specifieke dienstverlening; 18%), uit project- en doelsubsidies vanuit de provincie of de POI Rijnbrink (2%) en overige project- en doelsubsidies vanuit uitgeverij Pica en de Koninklijke Bibliotheek (<1%).[78]

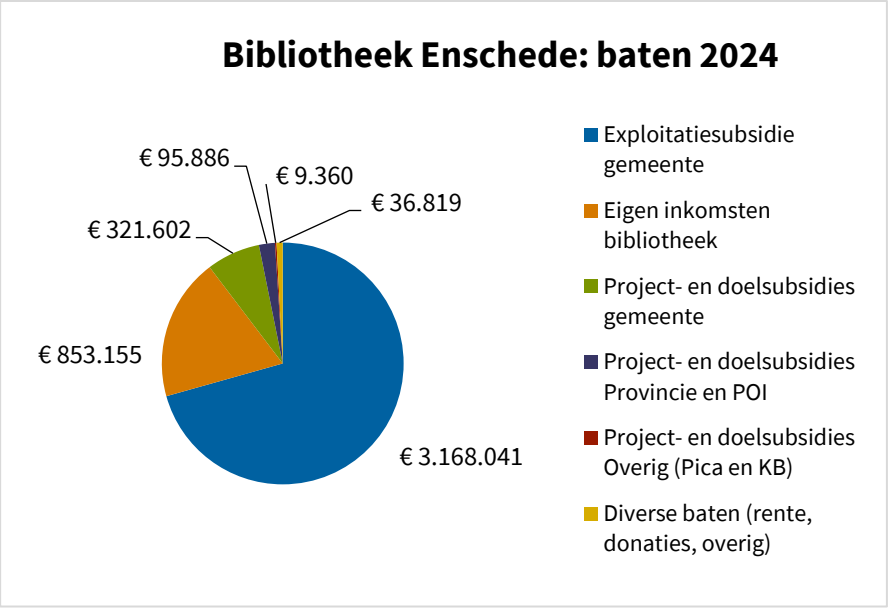
Als onderdeel van de project- en doelsubsidies van de gemeente ontvangt de bibliotheek Enschede onder andere subsidies die voortkomen uit twee Specifieke Uitkeringen (SPUK's): de SPUK IDO en SPUK Bieb. Dit zijn door het Rijk beschikbaar gestelde middelen, die door gemeenten als subsidie worden verleend. Er was een SPUK IDO waarvoor elke gemeente een basisbedrag kreeg van €0,83 per inwoner (peildatum 1 januari 2022) waarbij rekening werd gehouden met het aantal lager opgeleiden. De SPUK Bieb was gericht op het realiseren van toekomstgerichte bibliotheekvoorzieningen in gemeenten.

[76] Bibliotheeknetwerk (2025). Dashboard Bibliotheekstatistiek. Zie: Dashboard Bibliotheekstatistiek (Gegevenslevering Wsob) | Bnetwerk.
[77] Bibliotheek Enschede (2025). Jaarrekening 2024. De jaarrekening van 2025 was ten tijde van deze evaluatie nog niet beschikbaar.
[78] Ook ontvangt de bibliotheek sinds de fusering met bibliotheek Haaksbergen exploitatiesubsidie van de gemeente Haaksbergen. Dit bedroeg in 2024 € 166.667 (4% van totale baten).

De bibliotheek Enschede ontving in 2023, 2024, en 2025 een subsidiebedrag voortkomend uit de SPUK IDO. Dit bedroeg €143.111 voor elk jaar.[79] De bibliotheek licht in de verantwoording over deze gelden toe dat het geld voornamelijk is ingezet voor personele bezetting van het IDO (aanstellen projectleider en aanvullende inzet door andere medewerkers), de inrichting van het ontwikkelplein en het organiseren van de cursussen digitale vaardigheden.

De bibliotheek Enschede ontving een subsidie van €220.000 en €235.000, voortkomend uit de SPUK Bieb, voor de vestigingen in Twekkelerveld en Glanerbrug. Hiermee kon de bibliotheek de bemande openingstijden verruimen, een boost geven aan de programmering en de faciliteiten vernieuwen.[80] In de jaarrekening van 2024 van de bibliotheek zien we dat de bibliotheek niet alle gelden van de SPUK's heeft gebruikt in 2024; van de SPUK Glanerbrug slechts €12.684 en van de SPUK Twekkelerveld €30.752.[81] Vanaf 2026 wordt de SPUK voortgezet via decentralisatie-uitkeringen.

De resultaten van de SPUK-gelden beschrijven we in paragraaf 4.5.

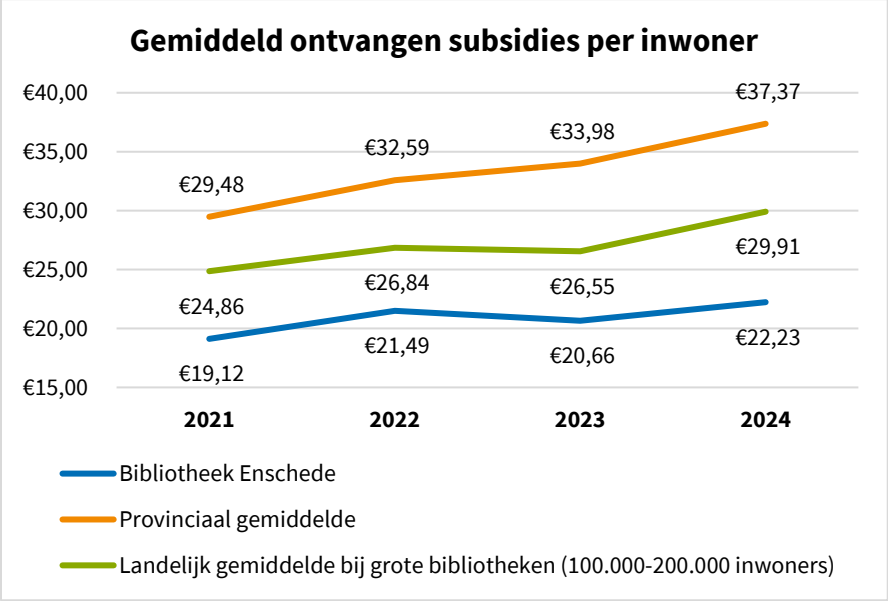
Figuur 7. Overzicht realisatie baten bibliotheekorganisatie Enschede in 2024.

Als we kijken naar de ontvangen subsidie per inwoner zien we dat Bibliotheek Enschede relatief weinig subsidie per inwoner ontvangt (zie figuur 8). In Enschede ontving de bibliotheek in 2024 een subsidiebedrag van €22,23 per inwoner.[82]Als we de Bibliotheek Enschede vergelijken bibliotheken met een vergelijkbaar werkgebied (100.000-200.000 inwoners) zien we dat de bibliotheek Enschede achterblijft. Het landelijk gemiddelde bij grote bibliotheken bedroeg €29,91 in 2024 (34,5% hoger dan in Enschede). Het provinciale gemiddelde lag in 2024 zelfs op €37,37. Hierbij merken we op dat deze bedragen zijn berekend met een totaalsom van exploitatiesubsidie van de gemeente, provinciale subsidies en overige

[79] Gemeente Enschede (2023, 2024, 2025). Subsidiebeschikking SPUK IDO.
[80] Gemeente Enschede (2023). Subsidiebeschikking SPUK Twekkelerveld en Glanerbrug.
[81] De cijfers voor 2025 waren ten tijde van deze evaluatie nog niet bekend.

[82] Bedrag is aangeleverd door de Bibliotheek Enschede en bestaat uit totale ontvangen subsidies gedeeld door het aantal inwoners in Enschede in 2024.

subsidies. Een nuancering hierbij is dat er verschillen kunnen zitten in welke onderdelen in het subsidiebedrag zijn meegenomen, zoals kosten voor huisvesting of ook incidentele project- en doelsubsidies.

Figuur 8. Gemiddeld ontvangen subsidies per inwoner bibliotheek Enschede in vergelijking met provinciaal gemiddelde, landelijk gemiddelde bij grote bibliotheken (werkgebied 100.000-200.000 inwoners). Bron: Gegevenslevering Wsob.

We weten dat voor de periode 2025-2026 de gemeente jaarlijks een decentralisatie-uitkering ontving van € 477.127 om zich voor te bereiden op de zorgplicht. Na de officiële invoering van de wet is de minister van OCW voornemens om 2,90 euro per inwoner vanaf 2027, met een minimum van 100.000 per gemeente beschikbaar te stellen.

Om te kunnen bepalen wat in de toekomstige situatie een passend subsidiebedrag is, dienen de gemeente en de bibliotheek eerst gezamenlijk inzichtelijk te maken hoe het huidige subsidiebedrag per inwoner precies is opgebouwd, exclusief de kosten voor huisvesting, dBos en IDO. Daarna kan het gesprek worden gevoerd over welk subsidiebedrag passend is, in samenhang met de doelen die in het meerjarenplan voor de bibliotheekvoorziening worden vastgelegd. De gemeente kan ook gebruikmaken van streefwaarden voor een passend subsidiebedrag per inwoner, opgesteld door de sector zelf. Deze door de sector opgestelde streefwaarden hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

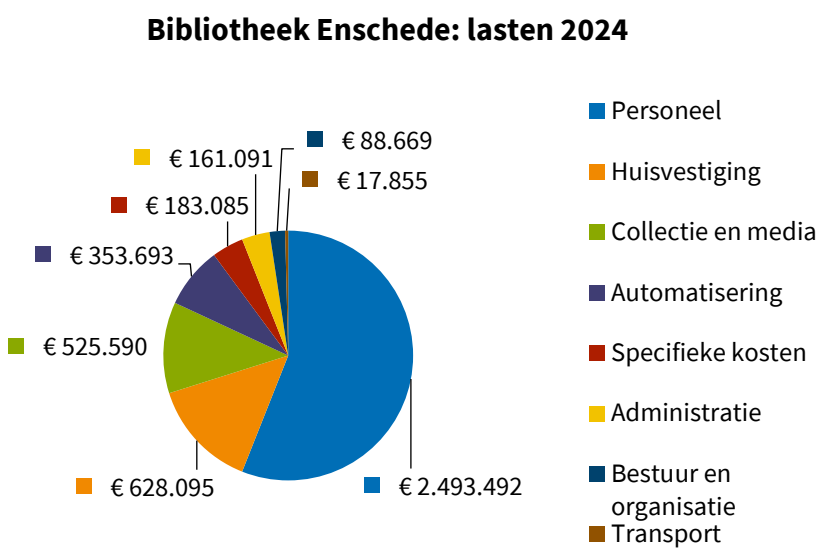
Aantal inwoners gemeente	Norm voor te ontvangen gemeentelijke subsidie
Gemeente tot 30.000 inwoners	€ 22,- per inwoner
Gemeente 30.000-90.000 inwoners:	€ 24,- per inwoner
Gemeente > 90.000 inwoners	€ 29,- per inwoner

Tabel 4. Streefwaarden subsidiebedrag per inwoner.

Lasten bibliotheek Enschede

In 2024 had de bibliotheekorganisatie Enschede een totaal van lasten van €4.451.570. De kosten voor personeel beslaan verreweg het grootste deel van de lasten (56%) (zie figuur 9). Dit wordt gevolgd door de kosten voor huisvesting (14%) en collectie en media (12%). Kleinere lasten zijn voor automatisering (8%), specifieke kosten (4%), administratie (4%), bestuur en organisatie (2%) en transport (<1%).

In vergelijking met landelijke cijfers is de huisvesting gemiddeld 20% van de totale kosten met een bandbreedte tussen de 5%-43%. De Bibliotheek Enschede zit onder het gemiddelde met 14% van de kosten die naar huisvesting gaan.

Figuur 9. Overzicht lasten bibliotheekorganisatie Enschede in 2024.

4.3.2 Organisatie en middelen maatschappelijke partners

Organisatie maatschappelijke partners

Naast de bibliotheek zijn er in Enschede verschillende (maatschappelijke) partners die een bijdrage (kunnen) leveren aan de bibliotheekfuncties in de gemeente. In deze evaluatie beschrijven we niet voor elk van deze maatschappelijke partners hoe zij zich georganiseerd hebben, maar hebben we inzichtelijk gemaakt aan welke bibliotheekfuncties zij in de huidige situatie bijdragen.

In figuur 3 is in één overzicht, weergegeven welke maatschappelijke partners aan welke bibliotheekfuncties bijdragen.[83] Maatschappelijke partners kunnen een bijdrage leveren aan meerdere bibliotheekfuncties. Met name aan de bibliotheekfuncties 'ontwikkeling en educatie' en 'ontmoeting en debat' leveren veel partners een bijdrage. Alifa en Incluzio dragen als organisaties aan de meeste verschillende bibliotheekfuncties bij.

Middelen andere maatschappelijke partners

Met betrekking tot de maatschappelijke partners hebben we niet de totale baten en lasten in kaart gebracht. Op basis van de informatie die de gemeente Enschede heeft aangeleverd (zie bijlage VI), hebben we een analyse gemaakt van de middelen die de gemeente Enschede inzet per bibliotheekfunctie. Hierbij zetten we nadrukkelijk een aantal kanttekeningen. Deze analyse bevat niet de bedragen voor alle maatschappelijke partners en bevat niet in alle gevallen de exacte bedragen. Ook merken we op date de bedragen ongelijksoortig zijn en dat sommige maatschappelijke partners een bijdrage leveren op meerdere bibliotheekfuncties.

Voor veel partners geldt dat het voor ons onbekend is hoeveel gemeentelijke middelen zij ontvangen. Voor veel van de organisaties waarvan we dit wel weten, geldt dat zij, net als de bibliotheek middelen ontvangen uit de Cultuurbegroting. Voor een deel van de organisaties geldt dat ze ook nog middelen ontvangen vanuit andere beleidsterreinen zoals onderwijs en sociaal domein. Sommige organisaties ontvangen ook programmaoverstijgend budget.

Uit onze analyse blijkt dat de gemeente Enschede op alle vijf bibliotheekfuncties middelen inzet via maatschappelijke organisaties. De

[83] De maatschappelijke partners in het overzicht zijn geselecteerd naar aanleiding van een uitgebreide stakeholderanalyse met zowel de gemeente als de bibliotheek. Een uitgebreid overzicht van alle door de gemeente en bibliotheek genoemde partners staat in bijlage VI.

meeste middelen worden verleend aan maatschappelijke partners die zich inzetten voor de bibliotheekfunctie ‘Ontwikkeling en educatie’ (26%) en ‘Kunst en Cultuur’ (24%).

4.4 Activiteiten

In deze paragraaf beschrijven we welke activiteiten de bibliotheek en andere maatschappelijke partners uitvoeren ten aanzien van de vijf bibliotheekfuncties. We benoemen per bibliotheekfunctie telkens de activiteiten die de bibliotheek beschrijft in het jaarplan 2025[84] (en het meerjarenplan 2025-2029 en (bondig) welke maatschappelijke partners werken aan die bibliotheekfunctie.[85]

Voor de maatschappelijke partners geldt dat we niet op hetzelfde verdiepingsniveau onderzoek hebben gedaan naar activiteiten op de verschillende bibliotheekfuncties als dat we voor de bibliotheek hebben gedaan. Wel beschrijven we in deze paragraaf welke activiteiten volgens ons door de maatschappelijke partners georganiseerd worden op de verschillende bibliotheekfuncties. Het totaaloverzicht van maatschappelijke partners, inclusief de activiteiten en de bibliotheekfuncties waaraan zij bijdragen, en de gemeentelijke middelen die zij daarvoor ontvangen, vindt u terug in bijlage VI.

Bibliotheekfunctie 1: Het ter beschikking stellen van kennis en informatie.

De bibliotheek vervult deze functie door in te zetten op:

- **Ontwikkelpleinen (met daarbij ook het IDO en het Huis voor Taal en Meedoen):** dit is een fysieke plek in de bibliotheek, waar inwoners terecht kunnen met vragen over belastingen, de arbeidsmarkt, openbaar vervoer en digitale vaardigheden. Dit is een plek waar maatschappelijke partners samenwerken om bezoekers ‘warm’ door te verwijzen naar de juiste organisatie/ het juiste loket. Belangrijk onderdeel van dit ontwikkelplein is het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO). IDO’s zijn laagdrempelige, fysieke eerstelijnshulploketten in lokale bibliotheken, waar inwoners terecht kunnen met vragen over online (overheids)dienstverlening. In 2024 heeft de bibliotheek 280 vragen behandeld bij het IDO.[86] In 2025 waren dit er 238. Ook de toegang tot het Huis voor Taal en Meedoen (en daarmee organisaties als Alifa, Werkcentrum Twente, M-Pact) bevindt zich op het Ontwikkelplein. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de spreekuren van M-Pact en spreekuur van Werkcentrum Twente. Bezoekers worden via gastheren/vrouwen vanuit de publieksservice naar het ontwikkelplein geleid.

Er zijn verschillende maatschappelijke partners actief die bijdragen aan het ter beschikking stellen van kennis en informatie, en specifiek met betrekking tot werk en inkomen, taal en lezen. Hieronder volgt een (beknopte) beschrijving:

- **De Wijkwijzer** (een samenwerking tussen **Incluzio Enschede**, **Wijkteams Enschede** en de **gemeente Enschede)** signaleert wijkgerichte behoeften en kan inwoners rechtstreeks naar de bibliotheek doorverwijzen, waardoor zij een belangrijke schakel vormen tussen moeilijk bereikbare doelgroepen en de informatievoorziening van de bibliotheek.
- De **consultatiebureaus van GGD Twente** informeren ouders tijdens consulten over lidmaatschap en voorlezen, en kunnen waardebonnen en het BoekStart-koffertje verstrekken.

[84] Bibliotheek Enschede (2024). Jaarplan 2025.
[85] Bibliotheek Enschede (2024). Beleidsplan 2025-2029.
[86] Gemeente Enschede (2025). Voortgangsrapportage 2024 van het uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid.

- Daarnaast heeft de **Universiteit Twente**, via het Centrum Digitale Inclusie, bijgedragen aan de ontwikkeling van het programma *Samen wegwijs op het internet*. Het programma wordt inmiddels uitgevoerd door de bibliotheek en is momenteel actief op twee locaties in Twekkelerveld.
- Ook **Power** biedt taallessen, taaltafels en ondersteuning bij sollicitatie- en formulierprocessen, waarmee zij kennis over taal, wet- en regelgeving en arbeidsmarktinformatie verstrekken.
- **SeniorWeb** verzorgt maandelijks een computerspreekuur op het Ontwikkelplein.
- **M-Pact** is driewekelijks aanwezig op het Ontwikkelplein van de bibliotheek. M-Pact verzorgt hier het vrijwilligersloket met spreekuren en matching voor (potentiële) vrijwilligers.

Bibliotheekfunctie 2: Het bieden van mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie.

De bibliotheek vervult deze functie door in te zetten op:

- **Digitale inclusie:** aanbieden van cursussen, workshops, spreekuren en oefenplekken gericht op versterken van digitale vaardigheden. Voorbeelden van cursussen en workshops die worden gegeven zijn *Klik &Tik, Digisterker, DigiVitaler* en het programma '*Samen wegwijs op het internet*'. De bibliotheekorganisatie zoekt inwoners actief op, op locaties waar ze veel komen of tegen moeilijkheden aanlopen, zoals ziekenhuizen en huisartsenpraktijken.
- **Digitaal burgerschap:** activiteiten gericht op het versterken van digitale weerbaarheid en informatiebewustzijn, zodat inwoners zich niet alleen vaardig, maar ook actief en kritisch kunnen bewegen in de online informatiesamenleving. Hieronder vallen activiteiten en programma's op het gebied van privacy, online veiligheid, mediawijsheid, kunstmatige intelligentie en het omgaan met online informatie.
- **Maakplaats053:** een plek in de bibliotheek waar creatieve en digitale activiteiten worden georganiseerd voor jongeren, gekoppeld aan lezen en digitale vaardigheden. In 2024 werden er 60 activiteiten georganiseerd in de Maakplaats, waar bijna 900 mensen aan deelnamen.[87] Een voorbeeld van een activiteit is de open inloopmiddag waarop deelnemers kunnen experimenteren met ontwerpprogramma's en technische apparaten zoals lasersnijders, 3D-printer, en een borduurmachine.
- **Huis voor Taal & Meedoen:** dit is een samenwerkingsverband bestaande uit: de bibliotheekorganisatie, Alifa (inclusief SIVE), Werkcentrum Twente, M-Pact, Power-centra, ROC van Twente, Stichting Lezen & Schrijven en gemeente Enschede (zie ook paragraaf 4.1.2). Binnen het Huis voor Taal en Meedoen werken de organisaties samen voor volwassenen die beter willen leren lezen, schrijven, spreken of omgaan met de computer. Het Huis voor Taal en Meedoen helpt ook mensen die (meer) actief willen meedoen in de samenleving, door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk. De bibliotheek organiseert een aantal activiteiten gericht op verbeteren van digitale vaardigheden. Een voorbeeld is het organiseren van de cursus Swoesj.[88] Dit is een cursus waarbij deelnemers in ongeveer vijf maanden leren lezen en schrijven met een tablet.

In de gemeente Enschede is een brede set aan partners actief die zich inzetten op het gebied van educatie en ontwikkeling. Hieronder volgt een (beknopte) beschrijving:

[87] Bibliotheek Enschede (2025). Jaarverslag 2024.

[88] Meer informatie over Swoesj is te raadplegen via: https://www.bibliotheekenschede.nl/leren/digitaal-meedoen/Swoesj.html.

- **Alifa** (inclusief **SIVE**) levert een breed scala aan educatieve activiteiten, zoals een lees- en schrijfhuis, een praathuis, BAAStrainingen, en ontmoetingsgroepen voor gezinnen.
- **Concordia** biedt, binnen het programma Cultuureducatie Enschede, onderwijsprogramma's aan voor het primair onderwijs met onder andere filmworkshops, een animatielab en producties van korte films.
- Het **ROC van Twente** is binnen het samenwerkingsverband Huis voor Taal en Meedoen enige aanbieder van formele taaltrajecten.
- Het **Saxion Onderwijs** verzorgt (net als ROC van Twente) formele taaltrajecten voor inburgeraars, maar zijn voor deze doelgroep niet de enige aanbieders.
- **M-Pact** heeft een opdracht rondom de deskundigheidsbevordering van vrijwilligers. Voor taalvrijwilligers organiseert M-Pact de basistrainingen, waarbij ook Alifa betrokken is. Bij netwerk- en intervisiebijeenkomsten voor taalvrijwilligers zijn M-Pact, Alifa en de coördinator van het Huis voor Taal en Meedoen betrokken.
- **SeniorWeb** verzorgt maandelijks een computerspreekuur en biedt diverse cursussen aan voor het ontwikkelen van digitale vaardigheden. De Bibliotheek Enschede is een leslocatie van SeniorWeb.

Bibliotheekfunctie 3: Het stimuleren van lezen en laten kennis maken met literatuur.

De bibliotheek vervult deze functie door in te zetten op:

- **De Bibliotheek op school (dBos)**: dBos is een (landelijk) programma waar onderwijs en de bibliotheek samenwerken om leesplezier en **mediawijsheid** onder kinderen te bevorderen, op school én thuis.[89] Het doel van dBos is om leesbevordering op te nemen in leesbeleid van school en het curriculum. Met dBos biedt de bibliotheek scholen kennis over leesbevordering, ondersteuning bij effectief leesonderwijs, een actuele en gevarieerde collectie, leesbevorderingswerkvormen en -campagnes, en een instrument om het leesklimaat te meten.[90] Op het moment van deze beleidsevaluatie nemen 40 scholen (37 primair en 3 voortgezet onderwijs)[91] in Enschede deel aan het programma dBos.[92] In totaal zijn er ten tijde van de evaluatie in de gemeente Enschede 62 scholen in primair onderwijs en 19 scholen in het voortgezet onderwijs.[93]
- **Pilot de Bibliotheek op school *Plus***: dBos+ is een uitbreiding op het bestaande dBos-programma en wordt in Enschede uitgevoerd als onderdeel van een landelijke pilot. In dBos+ wordt onderzocht hoe basisscholen nog beter kunnen worden ondersteund bij effectief leesonderwijs op basis van 'rijke taal', aanvullend op de bestaande inzet binnen dBos. Deze pilot is gestart in 2024 en loopt tot 2028.[94]
- **BoekStart:** een programma dat het lezen met kinderen van 0-4 jaar wil bevorderen én ouders met jonge kinderen samen wil laten genieten van boeken. Het programma wordt landelijk uitgerold. De bibliotheek voert het programma lokaal uit in samenwerking met

[89] KWINK groep (2023). Onderzoek voorwaarden duurzame verankering de Bibliotheek op school.
[90] dBos (2025). Factsheets dBos primair en voortgezet onderwijs. Zie: Wat is de Bibliotheek op school?.
[91] De gemeente voegt hieraan toe dat het ROC Twente ook één dBos locatie heeft.
[92] De bibliotheek heeft voor ongeveer 10 scholen met achterstandsscore doorontwikkelingsgelden ontvangen vanuit Masterplan basisvaardigheden. Deze gelden worden gebruikt voor extra leesbevordering via de inzet van het programma dBos.
[93] Allecijfers.nl (2026). Zie: Middelbare scholen gemeente Enschede | AlleCijfers.nl
[94] dBos (2025). De Bibliotheek op School Plus. Zie: de Bibliotheek op school Plus - Informatie voor scholen.

kinderopvanglocaties en consultatiebureaus. Een herkenbaar onderdeel van het programma is het uitdelen van BoekStartkoffertjes waar boekjes inzitten met een toelichting op het gratis lidmaatschap voor de bibliotheek. In totaal kent de gemeente Enschede 202 kinderopvanglocaties.[95] In 2024 waren er zes BoekStartlocaties actief en zijn 427 BoekStartkoffertjes uitgereikt.[96]

- **VoorleesExpress en DoorleesExpress:** VoorleesExpress is een programma waarin vrijwilligers gezinnen bezoeken om kinderen uit taalarme omgevingen kennis te laten maken met voorleesroutines.[97] De bibliotheek coördineert het vrijwilligersnetwerk. In 2024 heeft de VoorleesExpress 40 deelnemers gehad.[98] De DoorleesExpress is een vergelijkbaar programma, maar gericht op kinderen van 8-12 jaar oud. De bibliotheek geeft aan dat dit programma momenteel wordt ingezet bij 10 gezinnen (precies aantal deelnemers is onbekend).[99]
- **Ontwikkeling van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG):** De bibliotheek werkt samen met de gemeente en lokale partners aan de ontwikkeling van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid, een landelijke aanpak die gezinnen ondersteunt bij het versterken van taalvaardigheden. Gemeenten hebben hier over het algemeen een regierol in. De gemeente Enschede geeft aan in 2026 te werken aan de totstandkoming van een gemeentelijke Beleidsnota basisvaardigheden. De visie op de gezinsaanpak krijgt daar een plek in.
- **Jeugd- en leesbevorderingsprogrammering**: zowel activiteiten in het kader van landelijke leesbevorderingscampagnes, zoals de Nationale Voorleesdagen, de Kinderboekenweek, de Boekenweek en Heel Nederland Leest, als doorlopende jeugdprogrammering. Hieronder vallen onder meer wekelijkse voorleesmomenten op meerdere vestigingen, interactieve kindercolleges (‘*Waanzinnige workshops’*) en workshops voor kinderen.

Verschillende partners dragen met hun activiteiten bij aan het stimuleren van lezen in Enschede op verschillende niveaus. Hieronder volgt een (beknopte) beschrijving:

- **Alifa** ondersteunt leesvaardigheid door een lees- en schrijfhuis te organiseren en multiculturele leesgroepen voor vrouwen te faciliteren;
- De **Stichting Literaire Manifestaties Enschede** (SLME) organiseert literaire activiteiten, onder andere in samenwerking met de bibliotheek.
- **FRIDA Book Café** organiseert ook (samen met de bibliotheek) culturele en literaire activiteiten;
- **Stichting Scoren in de Wijk** initieert projecten, zoals ‘De Letters van FC Twente’, die expliciet gericht zijn op het terugdringen van laaggeletterdheid.

[95] Gemeente Enschede (2025). Enschede in cijfers. Zie: Enschede in Cijfers - Buurt- en wijkdata: Onderwijs - Enschede.
[96] Bibliotheek Enschede (2025). Jaarverslag 2024.
[97] Bibliotheek Enschede (2025). Jaarverslag 2024.
[98] Gemeente Enschede (2025). Voortgangsrapportage 2024 van het uitvoeringsprogramma laaggeletterdheid.
[99] De informatie over DoorleesExpress is schriftelijk aangevuld door de bibliotheek Enschede.

Bibliotheekfunctie 4: Het organiseren van ontmoeting en debat.
De bibliotheek vervult deze functie door in te zetten op:

- **Vestigingen als ontmoetingsplek:** de bibliotheek richt vestigingen in als toegankelijke plekken voor ontmoeting. In Twekkelerveld gebeurt dit samen met het Leger des Heils.

Daarnaast faciliteert de bibliotheek verschillende partners in Enschede in het organiseren van bijeenkomsten, projecten en activiteiten voor sociaal contact, debat en participatie. Voorbeelden hiervan zijn:

- **1Twente** organiseert burgerschaps- en verkiezingsbijeenkomsten;
- Het **Filosofiecafé Twente** brengt burgers samen voor discussies over maatschappelijke thema's;
- **Humanitas** biedt een 'Ouder-Kind café' aan met de groepen Klets & Baby en Klets & Dreumes.
- **Pakhuis Oost** faciliteert verkiezingsbijeenkomsten en het ticketsysteem loopt via de bibliotheek.
- Ook andere organisaties zoals **M-Pact, Incluzio, Metropool, Theater Sonnevanck** en **Concordia** zijn plekken in de stad waar mensen terecht kunnen voor ontmoeting.

Bibliotheekfunctie 5: Het laten kennismaken met kunst en cultuur.
De bibliotheek vervult deze functie door in te zetten op:

- **Stimuleren van taalrijke programma's binnen het Cultuurmenu:** binnen het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) werken scholen en culturele instellingen landelijk samen om kunst en cultuur structureel onderdeel te maken van het lesprogramma. Daarbij hoort ook het lokale Cultuurmenu, een overzicht van culturele activiteiten waar scholen uit kunnen kiezen, verdeeld over disciplines als dans, drama, muziek, erfgoed en literatuur.[100] De bibliotheek Enschede zit samen met partners zoals **Concordia**, **Theater Sonnevanck**, De **Museumfabriek/Rijksmuseum Twenthe** en **Kaliber Kunstenschool** in de stuurgroep van Cultuureducatie Enschede. In die rol stimuleert de bibliotheek de aansluiting van het Cultuurmenu op taalonderwijs door te kijken welke activiteiten taalrijk zijn en waar dat nog beter kan.[101] De bibliotheek biedt zelf geen activiteiten aan uit het cultuurmenu.
- **Literaire en maatschappelijke activiteiten:** activiteiten gericht op literatuur en maatschappelijke thema's, zoals schrijversbezoeken, lezingen, exposities en programmering rond (actuele) maatschappelijke thema's. Een voorbeeld hiervan is de huidige expositie *Uit de muur*, waarbij 17 Enschedeërs zijn geportretteerd als eerbetoon aan Enschede en haar inwoners.[102]

Verschillende partners organiseren, al dan niet samen met de bibliotheek, activiteiten die ervoor zorgen dat bewoners kennis kunnen maken met een breed spectrum van kunst en cultuur. Hieronder volgt een (beknopte) beschrijving:

- **Concordia** levert cultuuronderwijs voor basisscholen, bestaand uit filmworkshops en beeldende-kunst activiteiten.
- **Kaliber Kunstschool** werkt projectmatig samen met de bibliotheek aan onderwijs- en projecten in de wijk waarin kunst een centrale rol speelt.
- **Tetem** is een culturele instelling en ontwikkelinstelling met meerdere functies, waaronder het organiseren van

[100] Het actuele aanbod van activiteiten in het cultuurmenu is openbaar beschikbaar via Cultuurmenu - Aanbod.
[101] Cultuur Educatie Enschede (2025). Organisatie Cultuureducatie Enschede. Zie: Organisatie.
[102] Meer informatie over de expositie *Uit de muur* is de raadplegen via: https://bibliotheekenschede.op-shop.nl/8344/expositie-uit-de-muur/16-01-2026.

tentoonstellingen, lab-/maakruimte, educatie, events, en cultureel-maatschappelijke projecten. Tetem voert ook verschillende ondersteunende activiteiten uit in de Maakplaats van de bibliotheek.

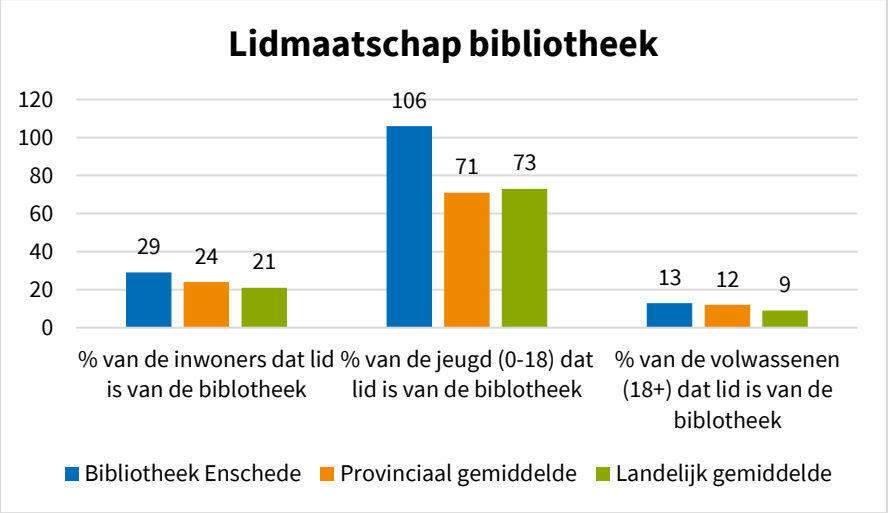
- In **Rijksmuseum Twente** en **Museumfabriek** organiseren ook culturele (en educatieve) activiteiten.
- Plekken als **Concordia**, **Theater Sonnevanck, Kaliber Kunstenschool** en **SLME** zijn ook plekken waar inwoners kunnen kennismaken met kunst en cultuur.

4.5 Resultaten en effecten

Om inzicht te geven in de impact van het werk van de bibliotheek, geven we een overzicht van de prestatie-indicatoren waarover de bibliotheek rapporteert. De bibliotheek rapporteert nu nog niet over de effecten.

Ledenaantal

Het ledenaantal van de bibliotheek Enschede is gegroeid van 30.634 in 2021 naar 45.872 in 2025 (+50%). Deze toename is voor een groot deel toe te schrijven in het nieuwe aantal jeugdleden door het opstarten van de Bibliotheek op school (zie tabel 5). Alle kinderen zijn toen automatisch lid geworden. Het aantal jeugdleden is tussen 2021 en 2025 toegenomen van 17.696 naar 33.909 (+92%). Dit maakt dat in Enschede meer dan 100% van alle inwoners van 0-18 jaar jeugdlid is**.** De bibliotheek legt uit dat dit percentage hoger uitvalt dan 100%, doordat in de ledenadministratie dubbeltellingen kunnen voorkomen. Dit hangt onder meer samen met verhuizingen die niet altijd worden doorgegeven en met aanmeldingen via scholen, waarbij leerlingen die al lid zijn opnieuw worden aangeleverd. Afgezet tegen het provinciale en landelijke gemiddelde zijn in gemeente Enschede relatief meer inwoners lid van de bibliotheek.

Figuur 10. Percentage van de bevolking dat lid is van de bibliotheek. Bron: jaarverslagen bibliotheek Enschede en Wsob-gegevenslevering 2024.[103]

Bezoekers

Het aantal bezoekers is in de periode 2021-2024 sterk toegenomen van 140.000 naar 358.525 bezoekers. Ook het aantal uitleningen van boeken is toegenomen ten opzichte van 2021 (+29%).[104] Hierbij merken we op dat de COVID-periode zeer waarschijnlijk van invloed is op deze cijfers. Het aantal bezoekers, inwoners, leden en uitleningen hebben we opgenomen in tabel 5 op de volgende pagina.

[103] De Wsob-gegevenslevering voor 2025 is ten tijde van deze evaluatie nog niet beschikbaar.

[104] Bibliotheeknetwerk (2025). Dashboard Bibliotheekstatistiek. Zie: Dashboard Bibliotheekstatistiek (Gegevenslevering Wsob) | Bnetwerk.

		2021	2022	2023	2024	2025**
Inwoners	**Totaal**	**159.732**	**160.640**	**161.235**	**161.738**	**162.317**
	Jeugd 0-18 jaar	28.139	27.899	27.630	27.340	27.415
	Volwassenen 18+ jaar	131.578	132.741	133.605	134.398	134.902
Leden	**Totaal**	**30.634**	**30.430**	**36.307**	**41.272**	**45.872**
	Leden 0-18 jaar	17.696	21.293	27.505	31.044	33.909
	Leden 18+	12.938	9.137	8.802	10.228	11.963
Bezoekers*	**Totaal**	**140.000**	**301.253**	**356.162**	**358.525**	**n.n.b.*** **
	Per inwoner	0,9	1,9	2,2	2,2	n.n.b.
Uitleningen	**Totaal**	**384.141**	**400.430**	**529.831**	**515.995**	**497.086**
	Fysieke uitleningen	328.525	338.926	468.814	447.056	423.424
	Online uitleningen	55.616	61.504	61.017	68.939	73.662

Tabel 5. Overzicht bibliotheekorganisatie (leden, bezoekers, uitleningen) 2021-2025. **De bibliotheek geeft aan dat het aantal bezoekers in 2021 is geschat en in de jaren daarna is geteld in de vestigingen Centrale, Glanerbrug en Zuid. De aantallen voor 2022, 2023, 2024 zijn overeenkomstig met de aantallen uit de jaarverslagen van de bibliotheek.*

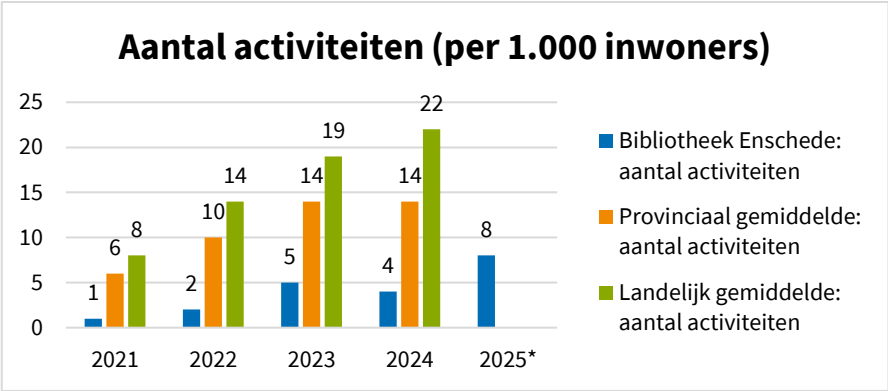
***De informatie over 2021-2024 is afkomstig uit de gegevenslevering Wsob. De informatie over 2025 is aangevuld door de bibliotheek Enschede.*

**** Het aantal bezoekers in 2025 is niet beschikbaar gesteld ten tijde van deze evaluatie.*

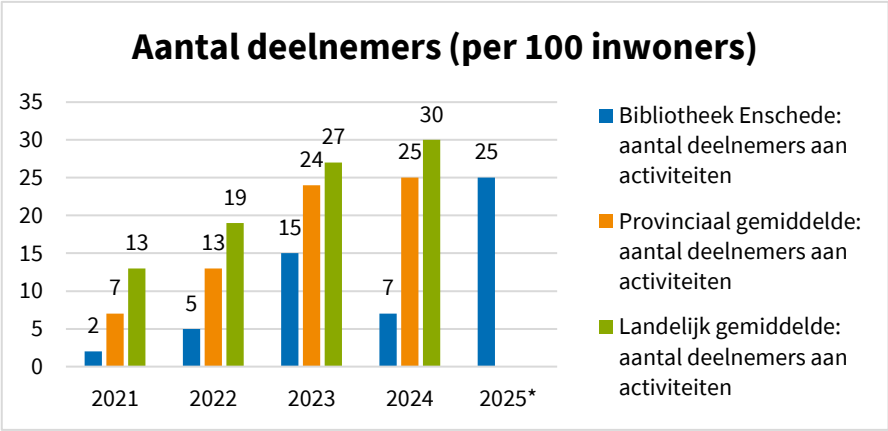
Activiteiten en deelnemers

Het aantal georganiseerde activiteiten en het aantal deelnemers neemt in de periode 2021-2024 toe. We zien eenzelfde trend op provinciaal en landelijk niveau.[105] Deze ontwikkeling duidt erop dat de bibliotheek in toenemende mate verschillende groepen gebruikers bereikt, in lijn met de doelstelling uit het meerjarenbeleid om het aantal gebruikers te vergroten. Tegelijkertijd is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van deze cijfers. In het jaarverslag 2023 geeft de bibliotheek zelf aan dat de meegetelde activiteiten en de wijze van clusteren afwijken van eerdere jaren, wat de vergelijkbaarheid beperkt.[106] Daarnaast betreft het een periode waarin de nasleep van COVID-19 mogelijk van invloed is geweest op zowel het aantal georganiseerde activiteiten als het aantal deelnemers.

Als we het aantal activiteiten en bereikte deelnemers per inwoner in Enschede vergelijken met het provinciale en landelijke gemiddelde, constateren we dat dit relatief lager is (zie figuur 11 en 12). We hebben in deze beleidsevaluatie geen onderzoek gedaan naar achterliggende factoren voor dit verschil (zoals bevolkingsdichtheid, wijze van rapportage, et cetera).

Figuur 11. Aantal activiteiten van de bibliotheek in periode 2021 – 2025 (landelijk, provinciaal, lokaal). *De provinciale en landelijke gegevens voor 2025 zijn ten tijde van deze evaluatie nog niet beschikbaar.

Figuur 12. Aantal deelnemers activiteiten van de bibliotheek in periode 2021-2025 (landelijk, provinciaal, lokaal). *De provinciale en landelijke gegevens voor 2025 zijn ten tijde van deze evaluatie nog niet beschikbaar.

[105] Bibliotheeknetwerk (2025). Dashboard Bibliotheekstatistiek. Zie: Dashboard Bibliotheekstatistiek (Gegevenslevering Wsob) | Bnetwerk.

[106] Bibliotheek Enschede- (2024). Jaarverslag 2023. Zie: Jaarverslag de Bibliotheek Enschede 2023.

De bibliotheek maakt in de jaarverslagen ook een uitsplitsing van georganiseerde activiteiten en deelnemers per bibliotheekfunctie van de Wsob. Hierin zien we dat de bibliotheek elk jaar op alle functies activiteiten organiseert, maar dat de hoeveelheid verschilt per functie en jaar. In tabel 6 geven we een totaaloverzicht weer.

Bibliotheekfunctie Wsob:	Jaar	*Aantal activiteiten*	*Aantal deel-nemers*	Toelichting:
1. Ter beschikking stellen van kennis en informatie	2021	41	696	Bijvoorbeeld door het organiseren van bijeenkomsten en spreekuren rond thema's als juridisch, werk en werk zoeken, financieel, et cetera.
	2022	47	253	
	2023	64	112	
	2024	316	693	
2. Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie	2021	67	515	Bijvoorbeeld door computercursussen, mediawijsheid, digitaal burgerschap, Maakplaats. Het Huis van Taal en Meedoen rapporteert apart over eigen activiteiten.
	2022	48	644	
	2023	602	6.861	
	2024	165	3.488	
3. Bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur	2021	55	1.093	Bijvoorbeeld door workshops in het onderwijs, leesclubs, schrijversbezoeken, boekpresentaties en voorleesactiviteiten.
	2022	231	3.881	
	2023	181	10.281	
	2024	76	2.513	
4. Organiseren van ontmoeting en debat	2021	11	175	Bijvoorbeeld door themabijeenkomsten, openingen van exposities en de Living library.
	2022	26	1.150	
	2023	19	4.213	
	2024	23	720	
	2021	9	40	Bijvoorbeeld door organiseren van cursussen,
	2022	45	2.684	
5. Laten kennismaken met kunst en cultuur	2023	17	2.275	lezingen, exposities, voorstellingen concerten en festivals.
	2024	67	4.174	

Tabel 6. Activiteiten bibliotheek Enschede per Wsob-functie in periode 2021-2024.

Output investeringen in wijkvestigingen (SPUK's)

De bibliotheek rapporteert ook specifiek aan de gemeente over resultaten van de SPUK IDO en SPUK Bieb voor Glanerbrug en Twekkelerveld. Voor de SPUK IDO geldt dat de bibliotheek rapporteert over het aantal behandelde vragen en de gebruikte leermiddelen. Het aantal behandelde vragen neemt de afgelopen jaren licht af (318 in 2023 en 280 in 2024). Het aantal afgenomen leermiddelen is toegenomen van 20 cursussen in 2023 naar 96 in 2024.[107]

Over de SPUK-gelden voor de vestiging in Twekkelerveld en Glanerbrug rapporteert de bibliotheek onder meer dat de activiteiten zijn uitgebreid, de openingstijden zijn verruimd (mede door aanschaf van selfservice-apparatuur en aanwezigheid van Leger des Heils medewerkers), dat de collecties zijn verruimd en dat er voor beide locaties een projectleider voor 16 uur per week is aangesteld.

Op basis van het jaarverslag van de bibliotheek zien we dat de inzet van de SPUK's niet direct heeft geleid tot een toename in bezoekers (Glanerbrug afname van 6,8% in 2024 ten opzichte van 2023) of uitleningen (Glanerbrug afname van 12,1% in 2024 ten opzichte van 2023; Twekkelerveld afname van 27,9% in 2024 ten opzichte van 2023). Er is geen informatie beschikbaar over de effecten van de ingezette middelen op de inwoners van de gemeente.

[107] Het gaat hier niet om individuele cursisten, maar om het aantal afgenomen leermiddelen.

Bijlage I - Onderzoeksverantwoording

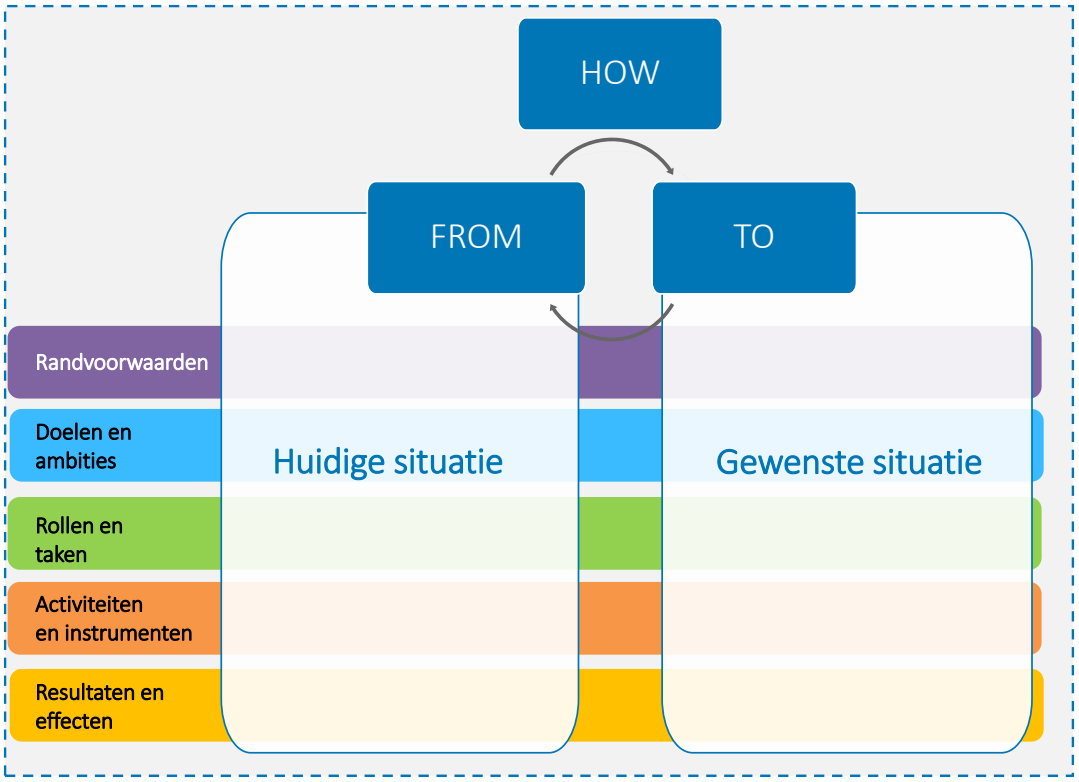
In deze onderzoeksverantwoording vindt u ons onderzoeksmodel en hebben we een overzicht opgenomen van gesprekspartners, de organisaties die schriftelijk input hebben geleverd, en beschrijven we onze werkwijze bij de andere onderzoeksstappen: de stakeholderanalyse, het bewonersonderzoek, en de dialoogsessie.

Onderzoeksmodel

In deze evaluatie maken we gebruik van het **'FROM – TO – HOW'-model** (zie figuur 13).[108] Het model beschrijft:

- **FROM -** de huidige situatie.
- **TO -** de toekomstige (gewenste) situatie.
- **HOW** - de veranderingen en aanpak die nodig zijn om van de huidige situatie naar de gewenste situatie te komen. Dit hebben we vertaald naar verbeteracties.

Het model maakt onderscheid tussen de randvoorwaarden, doelen en ambities, activiteiten en instrumenten, rollen en taken, en resultaten en effecten.

Figuur 13. Onderzoeksmodel FROM-TO-HOW.

[108] Het model komt uit de organisatiekunde van De Caluwé, L. & Vermaak, H. (2003). Learning to Change: A Guide for Organizational Change Agents. Het model lijkt ook sterk op het Ist-Soll-model. Dit model achten we meer geschikt vanwege de participatieve component van het onderzoek.

Gesprekspartners

Organisatie	Functietitel
1. Alifa	Directeur
2. Bibliotheek Enschede	Directeur
3. Bibliotheek Enschede	Programmamanager
4. Bibliotheek Enschede	Adviseur Marketing en Communicatie/ bestuursadviseur
5. Concordia	Directeur
6. Consent	Kwaliteitsmanager
7. Gemeente Enschede	Opdrachtgever Cultuur
8. Gemeente Enschede	Clustermanager Strategie en Beleid
9. Gemeente Enschede	Beleidsadviseur Cultuur, Team CEC (accounthouder bibliotheek)
10. Gemeente Enschede	Adviseur team Leren (dossierhouder onderwijsachterstanden)
11. Gemeente Enschede	Team Planning & Control
12. Gemeente Enschede	Adviseur Stedelijke dienstverlening
13. Gemeente Enschede	Adviseur team werken (dossierhouder basisvaardigheden)
14. Gemeente Enschede	Adviseur Stadsdeelmanagement
15. Gemeente Enschede	Stadsdeelmanager Zuid
16. Humankind	Beleidsadviseur
17. Metropool	Directeur
18. M-Pact	Directeur
19. Museumfabriek/ Rijksmuseum Twenthe	Directeur
20. Pakhuis Oost	Voorzitter
21. ROC Twente	Manager onderwijs
22. Stedelijk lyceum (VO)	Directeur onderwijs
23. Stedelijk Lyceum (VO)	Stadadviseur onderwijs en ontwikkeling
24. Stichting Literaire Manifestatie Enschede	Secretaris
25. Theater Sonnevanck	Directeur

Tabel 7. Overzicht gesprekspartners.

Schriftelijke input

Organisatie
1. Bonhoeffer college (PO)
2. Kaliber
3. Tetem

Tabel 8. Overzicht schriftelijke input.

Stakeholderanalyse

KWINK groep heeft op basis van het netwerkdiagram van de gemeente Enschede, documenten, gesprekken en de stakeholderanalyse van de bibliotheek Enschede een selectie gemaakt van 16 stakeholders (exclusies de gemeente Enschede en de bibliotheek Enschede). De 16 stakeholders zijn geselecteerd op basis van de volgende criteria: 1) de stakeholder staat zowel in documenten van de gemeente als de bibliotheek, 2) de stakeholder heeft al een bestaande (samenwerkings)relatie met de bibliotheek, 3) de stakeholder staat zowel in het netwerkdiagram van de gemeente en is gekoppeld aan de programmalijnen van de bibliotheek.

Voor de stakeholdersessie is gebruik gemaakt van het model van Mitchell, Agle & Wood. Het model categoriseert stakeholders aan de hand van drie kenmerken: invloed (macht), legitimiteit (passend/gewenst) en belang (urgentie). Door stakeholders te positioneren op basis van deze kenmerken ontstaat inzicht in hun rol binnen het stakeholderveld, hun mate van betrokkenheid en de mate waarin hun perspectief bepalend is voor de toekomst van de bibliotheekvoorziening. De categorisering hielp tevens om percepties en inbreng van stakeholders in het vervolgonderzoek te wegen.

Bewonersonderzoek

We zijn op twee verschillende dagen op straat met mensen in gesprek gegaan over de bibliotheekvoorziening. We hebben het bewonersonderzoek uitgevoerd op vijf verschillende locaties in de gemeente. We hebben hier een selectie gemaakt van locaties waar een bibliotheekvestiging is (Enschede

centrum, Twekkelerveld en Glanerbrug) en plekken waar geen bibliotheekvestiging (meer) is (Boekelo en Lonneker).

In de gesprekken zijn de volgende vragen gesteld:

- *Bent u lid van de bibliotheek?*
- *Zo nee, waarom niet?*
- *Hoe vaak bezoekt u de bibliotheek?*
- *Met wie bezoekt u de bibliotheek?*
- *Wat is iets dat u mist in de bibliotheek?*
- Waar denkt u aan bij de “bibliotheek van de toekomst”?

Kenmerken respondenten:		Aandeel:
Leeftijd:	Volwassene (21-65)	22%
	Jongere (12-21)	27%
	Oudere (65+)	51%
Geslacht:	Vrouw	56%
	Man	44%
Lid van de bibliotheek:	Lid	33%
	Geen lid	67%
Woonachtig in:	Enschede centrum	28%
	Twekkelerveld	23%
	Glanerbrug	19%
	Boekelo	9%
	Lonneker	9%
	Buiten de gemeente Enschede	9%
	Anders	4%

Tabel 9. Kenmerken respondenten bewonersonderzoek.

Dialoogsessie

Als laatste onderzoeksstap is een dialoogsessie gevoerd met de gemeente en de bibliotheek. In deze sessie hebben we de eerste bevindingen voorgelegd en met elkaar het gesprek gevoerd over welke concrete voorwaarden nodig zijn om de mogelijke verbeteracties uit te kunnen voeren.

Bijlage II - Uitwerking bewonersonderzoek

Hoe gebruiken bewoners de huidige bibliotheekvoorziening in Enschede? En, wat vinden ze ervan?

Gesproken bewoners die lid zijn, noemen het lenen van boeken als belangrijkste reden om naar de bibliotheek te gaan, zowel voor zichzelf als voor hun kinderen. Veel leden geven aan met hun kinderen naar de bibliotheek te gaan om kinderboeken te lenen, samen te lezen of mee te doen aan voorleesmomenten. Daarnaast noemen sommige leden ook andere redenen, zoals lezen of verblijven in de bibliotheek, studeren, werken aan de computer, leren voor examens, afspreken met anderen of deelname aan activiteiten.

Gesproken bewoners die geen lid zijn, leggen vaak uit dat zij geen lid zijn omdat ze geen behoefte hebben aan het lenen van boeken. Een groot deel geeft aan niet of weinig te lezen. Daarnaast gaven sommige niet-leden aan dat zij boeken liever zelf kopen, digitaal lezen of gebruikmaken van andere voorzieningen, zoals een school- of universiteitsbibliotheek. Ook gebrek aan tijd, praktische drempels zoals afstand, bereikbaarheid of kosten, en persoonlijke omstandigheden werden genoemd. Onvrede over de kwaliteit van de voorziening van de bibliotheek werd niet of nauwelijks genoemd als reden om niet naar de bibliotheek te gaan.

Het verschil tussen leden en niet-leden zit in de gesprekken vooral in het beeld van wat de bibliotheek is en biedt. Niet-leden verwezen in hun uitleg vrijwel uitsluitend naar lezen en boeken. Leden noemden lezen en lenen eveneens als kern van hun bibliotheekgebruik, maar noemden daarnaast ook andere functies, zoals verblijf, studie, ontmoeting en activiteiten. Daarmee komt in de gesprekken naar voren dat leden een breder beeld hebben van het werk van de bibliotheek dan niet-leden.

Wat mist u in de bibliotheek?

Wanneer bewoners wordt gevraagd wat zij missen in de bibliotheek, geeft het grootste deel van de gesproken bewoners geeft aan tevreden te zijn met de huidige bibliotheek en niets te missen. In de gesprekken komt naar voren dat veel bewoners het aanbod als compleet ervaren en geen directe verbeterpunten noemen.

Ook geeft een deel van de gesproken bewoners aan dat zij niet goed kunnen aangeven wat zij missen, omdat zij weinig zicht hebben op het aanbod van de bibliotheek. Deze bewoners geven aan niet goed te weten wat er allemaal mogelijk is in de bibliotheek. Dat sommige mensen geen goed zicht hebben op het aanbod van de bibliotheek, blijkt ook uit het feit dat sommige personen aangeven enkele specifieke voorzieningen te missen terwijl dit al wordt aangeboden door de bibliotheek. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aanbieden van taalcursus en activiteiten rond films.

Wat is de ‘bibliotheek van de toekomst’?

Naast de vraag wat bewoners missen in de bibliotheek, hebben we bewoners in de straatinterviews ook gevraagd om te beschrijven hoe zij de bibliotheek van de toekomst voor zich zien.

Het meest dominante beeld is dat van de bibliotheek als een prettige plek om te verblijven en elkaar te ontmoeten. In veel bewoners beschrijven de bibliotheek van de toekomst als een open, toegankelijke en uitnodigende ontmoetingsplek waar mensen kunnen blijven hangen. Bewoners noemen

daarbij termen als huiskamerachtig, gezellig, laagdrempelig en veilig. Koffie, horeca of een eetgelegenheid worden regelmatig genoemd als elementen die bijdragen aan een uitnodigende sfeer. De bibliotheek wordt gezien als een plek waar je kunt lezen, ontspannen en andere mensen kunt ontmoeten, niet alleen als een plek om boeken te halen en terug te brengen.

“Een plek waar je koffie kan drinken, waar je kan lezen, waar je wat langer kan blijven, alles in één.”

Daarnaast wordt de bibliotheek vaak gezien als een multifunctionele plek met een breed aanbod aan activiteiten. Veel bewoners noemen activiteiten, workshops, en lezingen voor verschillende doelgroepen. Er worden voorbeelden genoemd zoals discussiegroepen, makerplaatsen en activiteiten rond geschiedenis of cultuur. De bibliotheek van de toekomst wordt gezien als een plek waar jong en oud samenkomen en waar ruimte is voor creativiteit en ontmoeting.

Fysieke boeken blijven voor veel bewoners een belangrijk onderdeel van de bibliotheek van de toekomst. In meerdere antwoorden benadrukken bewoners het belang van fysieke boeken, een brede en aantrekkelijke collectie en het kunnen blijven lenen van boeken, met name voor kinderen. Tegelijkertijd noemen bewoners ook het belang van digitale collecties, zoals e-books en luisterboeken, en geven zij aan dat deze toegankelijker of betaalbaarder zouden mogen zijn.

“De bibliotheek van de toekomst heeft een heel breed aanbod boeken. Het aanbod is mooi uitgestald, waarmee je wordt gelokt om te lezen.”

De bibliotheek van de toekomst wordt door veel bewoners nadrukkelijk gezien als een plek voor kinderen en jongeren. Bewoners noemen het belang van aantrekkelijke ruimtes voor kinderen, voorleesactiviteiten, samenwerking met scholen en plekken waar jongeren kunnen lezen, chillen of elkaar ontmoeten. Ook worden specifieke voorzieningen genoemd, zoals gamen of creatieve ruimtes. Voor sommige bewoners is de bibliotheek vooral van belang voor kinderen en jongeren, ook als zij zichzelf niet (meer) tot de doelgroep rekenen.

“De bibliotheek van de toekomst is een plek waar de jeugd kan lezen. Een ontmoetingsplek voor jongeren. Het heeft ook een educatieve functie.”

Bereikbaarheid en spreiding komen in een deel van de antwoorden terug als aandachtspunt. Bewoners geven aan dat de bibliotheek dichterbij zou mogen zijn, bijvoorbeeld in woonwijken of dorpen, of via kleinere afhaalpunten. Ook bereikbaarheid en parkeermogelijkheden worden genoemd. Enkele bewoners verwijzen naar eerdere vormen zoals de bibliobus en geven aan dat nabijheid de drempel verlaagt.

Tot slot geeft een deel van de bewoners aan dat de huidige bibliotheek al dicht bij het ideale toekomstbeeld ligt. Het toekomstbeeld dat veel bewoners schetsen sluit grotendeels al aan bij de huidige bibliotheek. De wens ligt vooral in het verbeteren en verder versterken van wat er al is.

Bijlage III - Demografische informatie per wijk

Wijk	Demografische informatie
Binnensingelgebied	• **Omschrijving:** het stedelijk hart van Enschede bestaande uit negen buurten waaronder City, De Bothoven en Lasonder, Zeggelt. • **Aantal inwoners:** 28.505 • **Aantal huishoudens**: 15.575 (waarvan 64% eenpersoons). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 25 – 45 jaar (32%). 32% van de inwoners is jonger dan 25. • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (43%). • **Land van herkomst:** significant aandeel inwoners met een herkomst buiten Nederland (percentage onbekend). • **Urgentiescore[109]:** 0,58 (urgent)
Hogeland - Velve	• **Omschrijving:** in de wijk liggen zeven buurten, namelijk Velve-Lindenhof, Wooldrik, Hogeland-Zuid, Varvik-Diekman, Sleutelkamp, 't Weldink, en De Leuriks. • **Aantal inwoners:** 12.505 • **Aantal huishoudens**: 6.095 (waarvan 42% eenpersoons). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 45 – 65 jaar (27%). Ook een groot deel tussen de 25 en 45 jaar (26%) en 18% is jonger dan 25. • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (40%). • **Land van herkomst:** groot aantal inwoners met herkomst binnen Nederland (85%) • **Urgentiescore:** 0,38 (laag urgent)
Boswinkel - Stadsveld	• **Omschrijving:** de wijk omvat onder meer de buurten Pathmos en Stadsveld. • **Aantal inwoners:** 21.525 • **Aantal huishoudens**: 10.815 (waarvan 47% eenpersoons). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 25 – 45 jaar (29%). Ook een relatief groot deel van de inwoners is jonger dan 25 jaar (29%) • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (45%). • **Land van herkomst:** de bevolking bevat 14.005 inwoners van Nederlandse herkomst (65%), 2.520 uit Europa (12%) en 4.995 van buiten Europa (23%). • **Urgentiescore:** 0,49 (urgent)
Twekkerveld – T.H.T.	• **Omschrijving:** de wijk is vernoemd naar de Technische Hogeschool Twente. • **Aantal inwoners:** 9.035 • **Aantal huishoudens**: 5.025 (waarvan 53% eenpersoons). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 25 – 45 jaar (31%). Ook een groot deel van de inwoners is jonger dan 25 jaar (29%). • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (44%).

[109] De buurtbarometer is opgesteld door Kennispunt Twente en laat de urgenties zien voor alle buurten, wijken of gemeenten van Twente. Urgentie gaat over hoe dringend het is dat de gemeente en haar partners in een gebied aan de slag gaan In de tabel is per wijk de urgentiescore opgenomen. De totale urgentie in een wijk is een score tussen 0 en 1. Hierbij is 0 niet urgent, en 1 is zeer hoog urgent. Niet voor alle wijken is dezelfde informatie beschikbaar.

	• **Land van herkomst:** de bevolking bevat 5.875 inwoners van Nederlandse herkomst (65%), 1.285 uit Europa (14%) en 1.870 van buiten Europa (21%). • **Urgentiescore:** 0,61 (hoog urgent)
Enschede-Noord	• **Omschrijving:** de Enschede-Noord wordt ook wel omschreven als stadsdeel en bevat de wijken Bolhaar, Deppenbroek, Mekkelholt, Roombeek, Walhof en Zeggelt. Universiteit Twente en Kennispark Twente liggen in Enschede-Noord. • **Aantal inwoners:** 20.490 • **Aantal huishoudens**: 11.670 (waarvan 60% eenpersoons). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 25 – 45 jaar (27%). Een aanzienlijk deel van de inwoners is jonger dan 25 jaar (34%). • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (41%). • **Land van herkomst:** groot aantal inwoners met een herkomst binnen Nederland (76%) • **Urgentiescore:** 0,43 (urgent)
Ribbelt - Stokhorst	• **Omschrijving:** omvat de buurten Scheurserve, Ribbelt-Ribbelerbrink, Park Stokhorst en Stokhorst • **Aantal inwoners:** 8.715 • **Aantal huishoudens**: 4.335 (waarvan 42% eenpersoons). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 45 – 65 jaar (26%). Een aanzienlijk deel van de inwoners is tussen de 25 – 45 jaar (24%). Het aantal inwoners van 65+ is met 23% ook hoger dan het gemeentelijke gemiddelde (18%). • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (42%). • **Land van herkomst:** de bevolking bevat 6.640 inwoners van Nederlandse herkomst (76%), 860 uit Europa (10%) en 1.220 van buiten Europa (14%). • **Urgentiescore:** 0,42 (urgent)
Enschede-Zuid	• **Omschrijving:** Enschede-Zuid is een uitgestrekt gebied, bestaande uit de buurten Stroinkslanden Noord-Oost, Stroinkslanden-Zuid, Stroinkslanden Noord-West, Wesselerrbink Noord-Oost, Wesselerbrink Zuid-Oost, Wesselerbrink Zuid-West, Wesselerbrink Noord-West, Helerhoek-Noord, Helmerhoek-Zuid en het Brunink. • **Aantal inwoners:** 33.685 • **Aantal huishoudens**: 14.930 (waarvan 37% eenpersoons. Ook een groot percentage huishoudens met kinderen 35%). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 45 – 65 jaar (26%). Een aanzienlijk deel van de inwoners is tussen de 25 - 45jaar (24%). Het aantal inwoners van 65+ is met 22% ook hoger dan het gemeentelijke gemiddelde (18%). • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (45%). Het opleidingsniveau aan de hoge kant is met 22% lager dan het gemeentelijke gemiddelde. • **Land van herkomst:** relatief hoog percentage inwoners met herkomst buiten Europa (33%). • **Urgentiescore:** 0,42 (urgent)
Bedrijfsterreinen Enschede-West	• **Omschrijving:** gebied is primair gericht voor bedrijvigheid, zoals de buurten Industrie- en havengebied, Marssteden, Koekoeksbeekhoek en Kennispark. • **Aantal inwoners:** 295 • **Aantal huishoudens**: 155 (waarvan 50% eenpersoons. Ook een groot percentage huishoudens met kinderen 35%). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 45 – 65 jaar (30%). Een aanzienlijk deel van de inwoners is tussen de 25 – 45 (28%). • **Opleidingsniveau**: geen cijfers over bekend. • **Land van herkomst:** geen cijfers over bekend. • **Urgentiescore:** 0,32 (laag urgent)
Glanerbrug en omgeving	• **Omschrijving:** bestaat onder andere uit Glanerveld, Bentveld-Bultserve, Schilpholt-Glanermaten en Eekmaat West. • **Aantal inwoners:** 16.660 • **Aantal huishoudens**: 7010 (waarvan 32% eenpersoons. Ook een groot percentage huishoudens met kinderen 41%).

	• **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 45 – 65 jaar (29%). Een aanzienlijk deel van de inwoners is ook tussen de 25 – 45 (24%) • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (48%). Ook relatief veel inwoners met een laag opleidingsniveau (32%) • **Land van herkomst:** grootste gedeelte van de inwoners heeft een herkomst binnen Nederland (76%) • **Urgentiescore:** 0,39 (laag urgent)
Landelijke gebieden en kernen	• **Omschrijving:** overwegend landelijke wijk, gekenmerkt door meerdere dorpen zoals Lonneker en Boekelo, en diverse buurtschappen. • **Aantal inwoners:** 10.320 • **Aantal huishoudens**: 4.265 (waarvan 28% eenpersoons. Ook een groot percentage huishoudens met kinderen 37%). • **Leeftijd:** grootste deel van de inwoners is tussen de 45 – 65 jaar (31%). Ook een relatief hoog percentage 65+ (24%). • **Opleidingsniveau**: het grootste deel van de inwoners heeft een middelbaar opleidingsniveau (35%). Het opleidingsniveau aan de hoge kant is met 40% ook hoog. • **Land van herkomst:** het grootste deel van de inwoners heeft herkomst binnen Nederland (86%) • **Urgentiescore:** 0,33 (laag urgent)

Tabel 10. Demografische informatie per wijk. Bron: Twentse Buurtbarometer.

Bijlage IV - Overzicht faciliteiten per bibliotheekvestiging

Faciliteiten:	Bibliotheek Centrale	Prismare	Stadsveld	Twekkelerveld	Zuid	Glanerbrug	Haaksbergen
(Individuele) werk-/studieplekken	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
(Oefen)computers/-laptops	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Cursus-/oefenruimte	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja
Horecagelegenheid (café, eetcafé, leescafé, restaurant)	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Inleverbrievenbus	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Nee
Internettoegang, Wifi	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Kopieerfaciliteiten	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Leestafel	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Maakplaats	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Printfaciliteiten	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Verhuur ruimtes	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja

Tabel 11. Overzichtstabel faciliteiten per bibliotheekvestiging.

Bijlage V - Overzichtstabel openingstijden bibliotheekvestigingen

Bibliotheekvestigingen	Dag	Openingstijden:	Personeel aanwezig:
Enschede Centrale	Maandag	09:00-21:00	11:00-21:00
	Dinsdag	09:00-21:00	11:00-21:00
	Woensdag	09:00-21:00	11:00-21:00
	Donderdag	09:00-21:00	11:00-21:00
	Vrijdag	09:00-18:00	11:00-18:00
	Zaterdag	09:00-17:00	09:00-17:00
	Zondag	09:00-17:00	09:00-17:00
Prismare	Maandag	08:30 - 21:00	14:00-17:00
	Dinsdag	08:30 - 21:00	-
	Woensdag	08:30 - 21:00	14:00-17:00
	Donderdag	08:30 - 21:00	-
	Vrijdag	09:00-18:00	10:00-12:30
	Zaterdag	Gesloten	-
	Zondag	Gesloten	-
Stadsveld	Maandag	08:00 - 16:30	10:00-12:30
	Dinsdag	08:00 - 16:30	-
	Woensdag	08:00 - 16:30	10:00-12:30
	Donderdag	08:00 - 16:30	-
	Vrijdag	08:00 - 16:30	10:00-12:30
	Zaterdag	Gesloten	-
	Zondag	Gesloten	-
Twekkelerveld	Maandag	13:30 - 17:30	13:30 - 17:30
	Dinsdag	13:30 - 17:30	13:30 - 17:30
	Woensdag	11:00 - 17:30	11:00 - 17:30
	Donderdag	13:30 - 17:30	13:30 - 17:30
	Vrijdag	11:00 - 17:30	11:00 - 17:30
	Zaterdag	Gesloten	-
	Zondag	Gesloten	-
Zuid	Maandag	13:00 - 17:30	13:00 - 17:30
	Dinsdag	10:00 - 17:30	10:00 - 17:30
	Woensdag	10:00 - 17:30	10:00 - 17:30
	Donderdag	10:00 - 17:30	10:00 - 17:30
	Vrijdag	10:00 - 17:30	10:00 - 17:30
	Zaterdag	10:00 - 17:00	10:00 - 17:00
	Zondag	Gesloten	-
Glanerbrug	Maandag	13:00 - 20:00	13:00 - 20:00
	Dinsdag	09:30 - 12:30	09:30 - 12:30
	Woensdag	09:30 - 17:30	09:30 - 17:30
	Donderdag	09:30-12:30	09:30-12:30
	Vrijdag	09:30 - 17:30	09:30 - 17:30
	Zaterdag	13:00 - 17:00	13:00 - 17:00
	Zondag	Gesloten	-

Tabel 12. Overzichtstabel openingstijden bibliotheekvestigingen.

Bijlage VI - Overzicht stakeholders (alfabetische volgorde)

Organisatie	Toelichting	Samenwerking/rol t.o.v. bibliotheek	Activiteiten	Bibliotheekfuncties	Gemeentelijke middelen (2025)
1. **1Twente**	1Twente is de streekomroep in Enschede.		De bibliotheek en 1Twenten organiseren gezamenlijk verschillende activiteiten gericht op burgerschap, bijvoorbeeld rond de verkiezingen.	Functie 4: Ontmoeting en debat	
2. **Alifa (inclusief SIVE)**	Alifa Alifa is een maatschappelijke organisatie in Enschede die actief is op het gebied van welzijn, opvoeding en jeugd. Het is een brede welzijnsorganisatie, vergelijkbaar met wat in andere gemeenten vaak “Welzijnswerk” wordt genoemd. Alifa richt zich op sociale samenhang, ontwikkeling en ondersteuning van inwoners van Enschede. De belangrijkste domeinen zijn: jeugd en opvoeding, samenleven in de wijk, taal en participatie en vrijwilligerswerk en mantelzorg. Alifa werkt in opdracht van de gemeente. Sive	Alifa Alifa werkt nauw samen met organisaties als Bibliotheek Enschede, wijkteams, Losser Welzijn, Concordia, Mediant, Saxion en ROC van Twente. Alifa is ook onderdeel van het Huis voor Taal en Meedoen, een samenwerkingsverband tussen Alifa, SIVE, Power, M-Pact, ROC van Twente, het Werkcentrum Twente, de gemeente Enschede en de bibliotheekorganisatie. Stichting Lezen en Schrijven en Werkcentrum Twente spelen een faciliterende rol. Alifa speelt voor de bibliotheek bovendien een	Alifa • Lees- en schrijfhuis in bibliotheek • Praathuis in bibliotheek • BAAS-trainingen • Taalvrijwilligers • Ontmoetingsgroepen voor gezinnen Sive • Taalcafé voor vrouwen in de bibliotheek • Praatgroep voor vrouwen in de bibliotheek	Functie 1: Kennis en informatie Functie 2: Ontwikkeling en educatie Functie 3: bevorderen van lezen	Alifa • Programma-overstijgende subsidies: € 4.099.000. Hier valt een bedrag van € 3.154.000 onder, gereserveerd voor algemene maatschappelijke voorzieningen. • Arbeidsmarktparticipatie: € 78.000 Sive De middelen voor SIVE lopen via Alifa. Het

[110] De genoemde gemeentelijke middelen niet (volledig) ten goede komen aan de bibliotheek. Veel van de middelen worden voor andere gemeentelijke taken gebruikt en er is dan slechts een klein financieel lijntje naar de bibliotheek te maken. De stakeholders hebben soms een grotere geldstroom waarvan slechts een klein gedeelte ten goede komt aan de bibliotheek.

	SIVE is een intercultureel vrouwencentrum van Alifa. SIVE richt zich op vrouwenparticipatie, integratie en emancipatie.	belangrijke rol in het bereiken van (nieuwe) doelgroepen en hen in aanraking te laten komen met de diensten van de bibliotheek. Ook is Alifa inhoudelijk partner rond de gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid. Sive SIVE is onderdeel van het Huis voor Taal en Meedoen.	• Multiculturele leesgroep voor vrouwen • Inspirerende activiteiten met vrouwen met een bijzonder verhaal.		taalcafé en taallessen zijn onderdeel van de aanvraag taalaanpak van Alifa en worden bekostigd uit budget arbeidsmarktparticipatie (het reeds opgenomen bedrag van € 78.000, -). De praatgroep en multiculturele leesgroep zijn onderdeel van een andere gemeentelijke subsidie voor Alifa.
3. Concordia	Concordia is een cultureel centrum in Enschede dat zich richt op film, beeldende kunst en educatie.	Concordia is onderdeel van Cultuureducatie Enschede. Cultuureducatie Enschede is een intermediaire organisatie in het cultuureducatieve speelveld. Cultuureducatie Enschede is de schakel tussen het onderwijs, het culturele veld en subsidiënten. Bibliotheek Enschede is onderdeel van de stuurgroep van de organisatie. Concordia is de penvoerder van Cultuureducatie Enschede. Concordia werkt ook samen met de bibliotheek Enschede en Theater Sonnevanck aan het toekomstproject 'Het Warenhuis'. Een plek waar de drie organisaties gehuisvest worden.	Concordia biedt in het kader van Cultuureducatie Enschede educatieve programma's aan voor het primair onderwijs, gericht op films en beeldende kunst. Voorbeelden zijn workshops film, het animatielab, lessenseries waarin leerlingen zelf een korte film maken. Concordia en de Bibliotheek Enschede werken samen op het gebied van culturele programmering/activiteit en specifiek gericht op boek en film.	Functie 4: ontmoeting en debat Functie 5: Kunst en cultuur	• Programmaoverstijgende subsidies: € 1.392.000 • Cultuur, Evenementen en Citymarketing: € 1.352.000 • Onderwijs: € 40.000
4. De Groene Loper	De Groene Loper Enschede is een samenwerkingsverband tussen tientallen groene bewonersinitiatieven en heeft als	De bibliotheek en de Groene Loper hebben gezamenlijke programmering, bijvoorbeeld		Functie 1: Kennis en informatie	Middelen vanuit het programma Natuur voor Elkaar.

	missie bewoners te betrekken bij hun eigen groene leefomgeving. Het idee is dat betrokkenheid bij de natuur, duurzaam handelen en zorgzaam omgaan met de natuur stimuleert en zo bijdraagt aan de kwaliteit van het groen en de mensen die daarbij wonen in en rond Enschede. Samenwerkende partners binnen Groene Loper Enschede zijn Natuur en Milieu Overijssel, samen met een kernteam van waardevolle vrijwilligers en lokale groene verenigingen. Gemeente Enschede en provincie Overijssel ondersteunen Groene Loper Enschede (vanuit het programma Natuur voor Elkaar).	rond het vergroenen van je tuin, en het kennismaken met gemeentelijke regelingen.			
5. Filosofiecafé Twente	Het Filosofiecafé Twente is een vrijwilligersorganisatie dat mensen op een laagdrempelige manier in contact wil brengen met filosofie, ethiek en daaraan gerelateerde maatschappelijke onderwerpen. Filosofiecafé Twente organiseert bijeenkomsten meteen filosofische inleiding over een maatschappelijk relevant onderwerp of het gedachtegoed van een filosoof.	De bibliotheek faciliteert het Filosofiecafé en werkt aan gezamenlijke programmering.		Functie 5: Kunst en cultuur	
6. FRIDA Book Cafe	FRIDA is een internationaal boekencafé en non-profitorganisatie. Mensen kunnen bij FRIDA terecht voor boeken die niet te vinden zijn in andere boekenwinkels. FRIDA organiseert ook verschillende thema boekenclubs.		De bibliotheek en Frida organiseren gezamenlijk activiteiten.	Functie C: bevorderen van lezen	Eenmalige subsidie vanuit het Stimuleringsfonds Binnenstad: € 25.000
7. Incluzio	Incluzio Enschede is een organisatie die zich inzet voor een samenleving waarin iedereen meetelt en meedoet. Ze werken samen met inwoners en partners om buurten te verbeteren en de kracht van de gemeenschap te benutten. De organisatie heeft als doelen: meer zelfregie, minder	Incluzio is samen met de gemeente Enschede en Wijkteams Enschede onderdeel van de Wijkwijzer. Bibliotheek Enschede wil (meer) gaan samenwerken met de Wijkwijzer om in contact te komen met		Functie 1: Kennis en informatie Functie 2: Ontwikkeling en educatie	Incluzio ontvangt middelen voor huisvesting vanuit de POK-middelen. De gemeente heeft bovendien een

	afhankelijkheid van professionals, en meer steun vanuit de gemeenschap. De rol van Incluzio is om mensen te ondersteunen bij uitdagingen in het dagelijks leven, hen met elkaar in contact te brengen en mensen te stimuleren om mee te doen met activiteiten in de buurt. Bij Incluzio werken buurtwerkers die dit realiseren. Incluzio kan ondersteuning in huis bieden, maar ook als een buurt iets wil organiseren.	moeilijk bereikbare doelgroepen (mede rond het IDO). Incluzio signaleert behoeften in de wijken in Enschede en kan inwoners doorverwijzen naar de bibliotheek.		Functie 4: Ontmoeting en debat	inkooprelatie met Incluzio voor het buurtwerk in de stadsdelen en de Wijkwijzers. Daarnaast ontvangt Incluzio nog incidentele subsidies.
8. Gemeente Haaksbergen	De gemeente Haaksbergen is een gemeente in het zuiden van Twente.	Bibliotheek Enschede is sinds januari 2025 ook de bibliotheekvoorziening voor de gemeente Haaksbergen.			
9. GGD Twente consultatiebureaus	GGD Twente beheert de consultatiebureaus in de regio Twente	Bibliotheek en GGD Twente stimuleren gezinnen om hun baby al vroeg lid te maken van de Bibliotheek door tijdens een van de consulten informatie te geven over de bibliotheek en voorlezen. Ouders krijgen een waardebon, waarmee zij hun kind gratis lid kunnen maken en het BoekStartkoffertje ontvangen in de bibliotheek.		Functie 3: bevorderen van lezen	
10. Humanitas	Humanitas Twente is een regionale afdeling van de landelijke vrijwilligersorganisatie Humanitas. Humanitas Twente richt zich op mensen die tijdelijk wat extra steun kunnen gebruiken — bijvoorbeeld vanwege een moeilijke periode, alleen staan, administratieproblemen, opvoedvragen, rouw, gezinsproblemen, of integratievraagstukken.		Humanitas Twente biedt in de bibliotheek in Enschede het ‘Ouder-kind café aan’. Ouders kunnen zich bij twee groepen aansluiten: 1) Klets & Baby voor (aanstaande) ouders met een baby. 2) Klets & Dreumes voor ouders met een dreumes of peuter.	Functie 3: bevorderen van lezen Functie 4: Ontmoeting en debat	Ontvangt subsidie voor Beschermd wonen en maatschappelijke opvang, samen ongeveer €10 mln.

11. Kaliber Kunstschool	Kaliber Kunstenschool is een culturele-educatieve instelling in Twente, met een hoofdlocatie in Enschede, die zich richt op amateurkunst op het gebied van muziek, zang, dans, theater en beeldende kunst.	Kaliber Kunstenschool is onderdeel van Cultuureducatie Enschede. De bibliotheek en Kaliber hebben ook een samenwerking op gebied van activiteiten voor jonge kinderen. Bijvoorbeeld met voorleesdagen, muziek op schoot in de bieb. Snijvlak verhalen en muziek.	Kaliber Kunstschool werkt op projectmatige basis samen met de bibliotheek Enschede. Bijvoorbeeld in onderwijsprojecten en wijkactiviteiten waar cultuur een rol speelt.	Functie 2: ontwikkeling en educatie Functie 5: Kunst en cultuur	Cultuur, Evenementen en Citymarketing (CEC): € 2.112.000
12. Kinderopvanglocaties Enschede	In Enschede vallen onder kinderopvanglocaties: kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang (BSO), gastouderbureaus, gastouderopvangen en peutergroepen. Volgens recente cijfers zijn er in de gemeente Enschede ongeveer 236 – 238 kinderopvanglocaties.	De bibliotheek Enschede biedt het programma BoekStart aan op kinderopvanglocaties. Het programma BoekStart is bedoeld om jongere kinderen al vroeg in aanraking te brengen met boeken en taal. In de periode 2023-2024 nemen in de gemeente Enschede in totaal 6 kinderopvanglocaties deel aan het programma BoekStart.	De bibliotheek organiseert ook activiteiten voor de kinderopvang tijdens de Nationale Voorleesdagen.	Functie 3: bevorderen van lezen	Geen toegekende subsidie in de gemeentelijke begroting 2025 -2028
13. Werkcentrum Twente (tot 1 januari 2026 Leerwerkloket Twente)	Werkcentrum Twente is een regionale dienstverlener in de arbeidsmarktregio Twente die inwoners, werknemers, werkzoekenden én werkgevers ondersteunt op het vlak van leren, werken en ontwikkeling. Werkcentrum Twente biedt loopbaan-, scholings- en leeradvies aan inwoners en werkgevers.	Werkcentrum Twente is onderdeel van het Huis voor Taal en Meedoen. Werkcentrum Twente is onderdeel van het Ontwikkelplein in de bibliotheek.	Werkcentrum Twente organiseert wekelijks een inloopspreekuur voor onafhankelijk loopbaan- en scholingsadvies in de bibliotheek Enschede.	Functie 1: kennis en informatie Functie 2: ontwikkeling en educatie	Geen toegekende subsidie in de gemeentelijke begroting 2025 – 2028.
14. Leger des Heils (korps Enschede)	Het Leger des Heils is een van de grootste professionele hulp en zorgverleners van Nederland. Het Leger des Heils levert zorg door middel van buurtwerk (buurthuiskamers), geloof en zingeving, kinder- en jeugdactiviteiten, noodhulp et cetera.	Het Leger des Heils heeft sinds 2025 een Tweedehandskledingwinkel in de bibliotheekvestiging in Twekkelerveld. Ook organiseren ze activiteiten om bewoners te activeren en helpen participeren.			Ontvangt subsidie voor opvang dak- en thuislozen en beschermd wonen, totaal ongeveer € 8 mln.
15. Medisch Spectrum Twente (MST)	Medisch Spectrum Twente is een topklinisch ziekenhuis in Enschede.		De bibliotheek en MST voeren gezamenlijk		

			verschillende projecten uit, bijvoorbeeld een cursus rond het ontwikkelen van het digitale patiënten portaal van het MST en Digivitaler. De bibliotheek en het MST willen in de toekomst meer gaan samenwerken.		
16. Metropool Poppodium	Het poppodium in Enschede.		De bibliotheek en Metropool organiseren regelmatig gezamenlijk activiteiten, zoals 'Tales and Tunes' een terugkerende avond waar verhalenvertellers, muzikanten en schrijvers praten over hun werk, maar ook over muziek en literatuur die hen boeit en raakt.	Functie 4: Ontmoeting en debat	Metropool ontving in 2024 een subsidie vanuit CEC van de gemeente Enschede voor de activiteiten op het poppodium bedrag 1.388.000 euro
17. M – Pact	M-Pact is de organisatie binnen Enschede die vrijwilligerswerk en maatschappelijke betrokkenheid ondersteunt en promoot. Inwoners kunnen bij M-Pact terecht voor verschillende diensten en activiteiten, waaronder: vrijwilligerswerk voor jong tot oud, training, ontwikkeling, ondersteuning voor non-profitorganisaties et cetera. De organisatie richt zich op het faciliteren van participatie en integratie, en stimuleert maatschappelijk betrokken en sociaal ondernemerschap. M-pact biedt ook training, educatie en matching voor vrijwilligers en organisaties die een bijdrage willen leveren aan de samenleving.	M-Pact is onderdeel van het Huis voor Taal en Meedoen. M-Pact is onderdeel van het ontwikkelplein in de bibliotheek	Dutch for absolute beginners Driewekelijks vrijwilligersloket in de bibliotheek in Enschede Doe Mee (statushouders) Enschedese vrouwen met ambitie	Functie 1: kennis en informatie Functie 4: Ontmoeting en debat	Programma-overstijgende subsidies: € 902.000 Algemene maatschappelijke voorzieningen: € 811.000 Arbeidsmarktparticipatie: € 91.000

18. Museumfabriek/Rijksmuseum Twenthe	Museumfabriek Enschede en Rijksmuseum Twente zijn twee musea in Enschede.	Beide musea zijn onderdeel van Cultuureducatie Enschede.	De bibliotheek in Enschede werkt samen met de musea aan educatieve programma's en publieksactiviteiten.	Functie 2: ontwikkeling en educatie Functie 5: Kunst en cultuur	Museumfabriek: Cultuur, evenementen en citymarketing (CEC): € 1.779.000 Rijksmuseum Twente Cultuur, Evenementen en Citymarketing: € 82.000
19. Muziekbank Overijssel	De Muziekbank Overijssel is een uitleen- en kenniscentrum voor muziek.	De Muziekbank bevindt zich in de bibliotheek in Enschede.	Muziekbank verzorgt de uitlening van muziek, gratis voor bibliotheekleden. Daarnaast organiseren ze maandelijks lezingen over muziekgenres en muzikanten.		
20. Naoberkracht Twente	Noaberkracht Twente is een organisatie in Enschede gericht op welzijn, ontwikkeling en ondersteuning van kinderen en jongeren in de regio Twente. Noaberkracht wil jongeren een veilige, stimulerende omgeving bieden om zich in te ontwikkelen, vaak in samenwerking met scholen of andere maatschappelijke partners.				
21. Overlap	Overlap is een stichting in Enschede waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten om kleding te ruimen, lenen, repareren, restylen, upcyclen, informatie te delen op het gebied van textiel en om ideeën uit te wisselen op het snijvlak van Kunst & Design.		Overlap voert verschillende activiteiten uit in de bibliotheek rond een jaarlijkse campagne.		Stichting Overlap ontving verschillende subsidies van de gemeente Enschede in het kader van broedplaatsen en evenementen.
22. Pakhuis Oost	Pakhuis Oost is een onafhankelijk platform in Twente voor maatschappelijk gesprek waar debatten en filmavonden worden georganiseerd. Ook is er een fora met en voor burgers uit Twente over de toekomst van de regio.	Bibliotheek en Pakhuis Oost organiseren samen doorlopend activiteiten over maatschappelijk relevante (lokale) onderwerpen. Bibliotheek neemt zitting in de redactieraad, biedt de	Pakhuis Oost werkt voor verschillende activiteiten samen met de bibliotheek, zoals een verkiezingsbijeenkomst. Ook loopt het ticketsysteem voor de	Functie 4: Ontmoeting en debat	Geen toegekende subsidie in de gemeentelijke begroting 2025 – 2028.

		faciliteiten, werkt mee aan de promotie van de evenementen en verzorgt de ticketing.	activiteiten van Pakhuis Oost via de bibliotheek.		
23. Power	Power Enschede is een gemeentelijk activerings- en ontmoetingsplatform voor inwoners in Enschede. Het is opgezet in verschillende wijken om laagdrempelige activiteiten te bieden: van jong tot oud, met name met het oog op participatie, ontwikkeling en inzet van eigen kwaliteiten. De centra zijn aangesloten bij de gemeente Enschede en werken samen met lokale organisaties in de wijk.	Power Enschede is onderdeel van het Huis voor Taal en Meedoen.	Power biedt taallessen aan en taaltafels op verschillende locaties in Enschede. Power biedt ook hulp aan bij solliciteren en het invullen van formulieren.	Functie 1: kennis en informatie Functie 2: ontwikkeling en educatie	Geen toegekende subsidie in de gemeentelijke begroting 2025 – 2028.
24. Prismare	Prismare is een wijkcentrum en buurthuis in Enschede, specifiek Roombeek. Het gebouw biedt ruimte aan een brede mix van organisaties, ondernemers en bewonersinitiatieven. Het fungeert als een centrum voor kunst, cultuur, welzijn en educatie.		Prismare huisvest meerdere organisaties en functies. Zo is er een theaterzaal waar regelmatig voorstellingen en concerten plaatsvinden. Ook kunnen bewoners en verenigingen gebruikmaken van zalen voor vergaderingen, cursussen of feestelijke bijeenkomsten. Daarnaast is er een wijkbibliotheekunit, een café en oefenruimtes voor muzikanten.		
25. Rijnbrink	Rijnbrink is de provinciale ondersteuningsinstelling in de provincies Gelderland en Overijssel.	In de provincie Overijssel werken Rijnbrink en de Overijsselse bibliotheken samen in het Netwerk Overijsselse Bibliotheken. Het netwerk bestaat uit 23 zelfstandige bibliotheekstichtingen (90 vestigingen) die intensief samenwerken om de bibliotheek			

		aantrekkelijk te maken en te houden voor haar leden.			
26. ROC van Twente	ROC van Twente is een regionaal opleidings- en leerbedrijf in Twente, met een vestiging in Enschede. ROC Twente verzorgt uiteenlopende mbo-opleidingen op niveaus 1 tot en met 4, biedt onderwijs aan jongeren en volwassenen en werkt samen met het bedrijfsleven.	ROC van Twente is onderdeel van het Huis voor Taal en Meedoen. Het ROC van Twente doet ook mee aan de Bibliotheek op school (in afgeslankte vorm): er is een collectie, er zijn op afroep activiteiten zoals schrijver op school en er is aanbod van educatiegroepen en jongeren. De bibliotheek biedt ook studiefaciliteiten aan, waaronder voor ROC Twente. Studenten of medewerkers kunnen gebruik maken van bibliotheekfaciliteiten waaronder studieplekken en de collectie.	ROC van Twente biedt formele volwasseneducatie aan en cursussen op het gebied van Nederlandse taalvaardigheden. Studenten van het ROC maken gebruik van de faciliteiten in de bibliotheek.	Functie 1: kennis en informatie Functie 2: ontwikkeling en educatie	ROC van Twente ontvangt voor bovengenoemde activiteiten middelen vanuit de SPUK Educatie die Enschede als centrumgemeente jaarlijks ontvangt voor de WEB-regio Twente.
27. Saxion Hogeschool	Saxion is een hogeschool met een hoofdlocatie in Enschede.		Studenten van de hogeschool maken gebruik van de faciliteiten in de bibliotheek. In het verleden organiseerde de bibliotheek en Saxion ook activiteiten waar studenten studiepunten mee konden halen.	Functie 2: ontwikkeling en educatie	
28. Scholen (PO en VO)	In de gemeente Enschede zijn in het werkgebied van de bibliotheekorganisatie meer dan 60 primair- en voortgezet onderwijslocaties gevestigd.	De bibliotheek Enschede biedt het programma de Bibliotheek op School (dBos) aan op verschillende scholen in Enschede. Ook scholen die niet zijn aangesloten bij dit programma kunnen terecht bij de bibliotheek voor schoolbezoeken, deelname aan de Voorleeswedstrijd of een		Functie 3: bevorderen van lezen	Er zijn een aantal subsidierelaties met scholen po/ vo in het kader van de LEA en het onderwijsachterstandenbeleid

		schoolabonnement afsluiten waarmee ze boeken kunnen lenen voor in de klas. Op het moment van deze beleidsevaluatie nemen 40 scholen (37 primair en 3 voortgezet onderwijs) in Enschede deel aan het programma dBos. Verschillende basisscholen in Enschede zijn aangesloten bij Cultuureducatie Enschede.			
29. SeniorWeb	SeniorWeb is een vereniging met als doel senioren wegwijs te maken in de digitale wereld.	SeniorWeb bevindt zich op het ontwikkelplein in de bibliotheek in Enschede. De SeniorWeb-vrijwilligers van zijn ondergebracht bij de Bibliotheek. Het cursusaanbod van SeniorWeb is compleet verweven met het bredere aanbod van de Bibliotheek. Daarnaast zijn ze wekelijks met het computerspreekuur op verschillende vestigingen van de Bibliotheek.	Inwoners kunnen maandelijks op het ontwikkelterrein terecht voor het Computerspreekuur en het Computerspreekuur Plus. SeniorWeb biedt ook verschillende cursussen aan.		
30. Sick House	Sick House is een plek voor kunst, games, media, pop en digitale cultuur op verschillende locaties in Enschede.				Sickhouse ontving verschillende subsidies van de gemeente Enschede in het kader van broedplaatsen en evenementen.
31. Sportaal	Sportaal is een organisatie in Enschede gericht op sporten in Enschede. Het doel van Sportaal is om sport en bewegen voor iedereen bereikbaar en aantrekkelijk te maken.				Sportaal is een verbonden partij van de gemeente Enschede en ontvangt jaarlijks een subsidie van ongeveer € 9 miljoen.

32. Stichting Digisterker	Stichting Digisterker is een Nederlandse organisatie die educatieve programma's ontwikkelt om mensen te helpen digitaal vaardiger te worden — in het bijzonder met digitale overheids- en maatschappelijke diensten.	De bibliotheek maakt gebruik van het cursusmateriaal van de stichting. De bibliotheek biedt de cursus aan met SeniorWeb.			
33. Stichting Lezen en Schrijven	Stichting Lezen en Schrijven is een landelijke kennisorganisatie gespecialiseerd in het verminderen en voorkomen van laaggeletterdheid in Nederland. Stichting Lezen ondersteunt zowel gemeenten als organisaties op het gebied van laaggeletterdheid en basisvaardigheden.	Stichting Lezen en Schrijven is in Enschede onderdeel van het Huis voor Taal en Meedoen. Stichting Lezen en Schrijven heeft een faciliterende rol in het Huis voor Taal en Meedoen. Stichting Lezen en Schrijven heeft bijvoorbeeld ook een adviserende rol bij het opstellen van het ambitiedocument voor het Huis voor Taal en Meedoen.	Het delen van kennis, advies en ondersteuning op het gebied van laaggeletterdheid.	Functie 1: kennis en informatie Functie 2: ontwikkeling en educatie	Niet genoemd in de gemeentelijke begroting 2025 – 2028.
34. Stichting Literaire Manifestaties Enschede (SLME)	SLME is een platform voor literaire activiteiten in Enschede dat zich richt op het organiseren van literaire activiteiten, zoals lezingen over literaire onderwerpen, schrijversinterviews en poëziemanifestaties. Daarnaast streeft SLME ernaar de samenwerking en afstemming tussen literaire organisaties en instellingen in Enschede te bevorderen.		SLME werkt samen met de bibliotheek rond het organiseren van literaire activiteiten.	Functie 4: Ontmoeting en debat	SLME ontvangt een jaarlijkse subsidie uit het cultuurbudget van circa 25.000 euro.
35. Stichting Scoren in de Wijk	Scoren in de Wijk is de maatschappelijke stichting van voetbalclub FC Twente. Stichting Scoren in de Wijk streeft ernaar om kansengelijkheid, leefbaarheid, gezondheid, participatie en sociale samenhang te bevorderen in Twentse wijken.	Scoren in de Wijk werkt op projectmatige basis samen met de bibliotheek Enschede.	Scoren in de Wijk organiseert onder andere projecten gericht op jeugd en jongere. Deze projecten kunnen gericht zijn op sport, school, tot trajecten om sociale en taalvaardigheden te versterken. Een concreet voorbeeld is 'De Letters van FC Twente', dat is een samenwerkingsproject		

			met de bibliotheek Enschede en de gemeente Enschede om laaggeletterdheid te bestrijden. Het doel van het project is om lezen weer leuk en spannend te maken voor kinderen.		
36. STOET	De lunchplek in de centrale bibliotheek Enschede.				
37. Tetem	Tetem is een culturele instelling en “ontwikkelinstelling” in Roombeek (wijk in Enschede). Tetem combineert meerdere functies: tentoonstellingen, lab-/maakruimte, educatie, events, en cultureel-maatschappelijke projecten.	Lid cultuureducatie	Tetem voert verschillende (ondersteunende) activiteiten uit in de Maakplaats van de bibliotheek.	Functie 5: Kunst en cultuur	Tetem ontvangt jaarlijks een subsidie van de gemeente Enschede € 425.000 vanuit cultuur voor de exploitatie, € 24.000 euro vanuit WMO en € 170.000 voor het makersfestival.
38. Theater Sonnevanck	Theater Sonnevanck is een jeugdtheatergezelschap in Enschede dat muziektheater maakt voor kinderen en jongeren vanaf 4 jaar.	Theater Sonnevanck is onderdeel van Cultuureducatie Enschede. Theater Sonnevanck werkt samen met bibliotheek Enschede en Concordia aan het toekomstproject ‘Het Warenhuis’.		Functie 4: Ontmoeting en debat Functie 5: Kunst en cultuur	Cultuur, Evenementen en citymarketing: € 44.000
39. Universiteit Twente	Universiteit in de regio Twente.		Bibliotheek Enschede werkt samen met universiteit Twente aan het ontwikkelen van aanbod op maat in het kader van digitaal burgerschap. UT en bibliotheek Enschede werken bijvoorbeeld samen in het programma ‘Samen wegwijs op het internet’. Vanaf 2025 is de bibliotheek Enschede	Functie 2: ontwikkeling en educatie	Niet genoemd in de gemeentelijke begroting 2025 – 2028. De bibliotheek voert de activiteiten binnen ‘Samen Wegwijs op het internet’ uit, met de middelen voor het IDO.

			verantwoordelijk voor de coördinatie en uitvoering van het programma. Dit programma is wetenschappelijk onderbouwd en ondersteunt ouders bij het gebruik van internet. Studenten van de universiteit maken gebruik van de faciliteiten in de bibliotheek.		
40. Wijkwijzer	De Wijkwijzer is een samenwerking tussen Incluzio Enschede, Wijkteams Enschede en de gemeente Enschede. De Wijkwijzer is een plek waar je naartoe kan gaan met een vraag. Bijvoorbeeld als je vragen hebt over opvoeden, gezonder leven, zelfstandig wonen of rondkomen.		De bibliotheek Enschede wil in de toekomst meer gaan samenwerken met de Wijkwijzer (en specifiek Incluzio) om in aanraking te komen met moeilijk bereikbare doelgroepen.		
41. Woningcorporaties		Verschillende woningbouwcorporaties bezitten de panden waar wijkvestigingen van de bibliotheek zijn gevestigd.			

Tabel 13. Overzicht stakeholders.

Bijlage VII - Overzicht rollen en taken Huis voor Taal en Meedoen

Organisatie	Rollen	Taken
Rollen en taken coördinator Huis voor Taal en Meedoen		
Coördinator	• Voorzitter werkgroep Huis voor Taal en meedoen en verbindende schakel tussen Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen en Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Eerste aanspreekpunt voor verbinding leggen met partners en maatschappelijke organisaties buiten het Huis voor Taal en Meedoen met een vraag gericht op taal. • Versterken bereikbaarheid en zichtbaarheid Huis voor Taal en Meedoen voor inwoners van de gemeente Enschede	**Strategisch** • Coördineren uitvoering meerjarig ambitiedocument en plan van aanpak Huis voor Taal en Meedoen • Coördineren en organiseren processen rond audit en certificering • Afstemmen aanbod partners binnen het Huis voor Taal en Meedoen op de behoeften van NT1- en NT2-deelnemers • Verstevigen netwerk, gericht op taal • Onderhouden periodiek contact met betrokken professionals en vrijwilligers van partners binnen het Huis voor Taal en Meedoen • Motiveren en enthousiasmeren van betrokken professionals en vrijwilligers van partners binnen het Huis voor Taal en Meedoen om inwoners van de gemeente Enschede die moeite hebben met basisvaardigheden te bereiken en warm door te verwijzen naar het loket van het Huis voor Taal en Meedoen • Onderhouden periodiek contact met professionals van wijkteams en vrijwilligers wijkwijzers • Organiseren regionaal overleg coördinatoren taalhuizen en taalpunten **Uitvoerend** • Opstellen agenda vergaderingen Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Beheren mailboxen Huis voor Taal en Meedoen • Inzichtelijk maken en actueel houden totaalaanbod en documentatiemap Huis voor Taal en Meedoen • Inzichtelijk maken kwalitatieve data Huis voor Taal en Meedoen • Coördineren proces en bezetting intakes taalspreekuur • Coördineren organisatie Week van lezen en schrijven • Coördineren en actief promoten trainingen ‘Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid’ voor partners en maatschappelijke organisaties • Toetsen promotiemateriaal Huis voor Taal en Meedoen (samen met Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen). • Waarborgen AVG-standaarden Huis voor Taal en Meedoen

Rollen en taken partners Huis voor Taal en Meedoen		
Alle partners	• Kennis van elkaars aanbod, goed voorbereid op pad! • Uitvoeren acties plan van aanpak Huis voor Taal en Meedoen • Leveren bijdragen aan website, sociale mediakanalen, pers- en nieuwsberichten en promotiemateriaal Huis voor Taal en Meedoen.	
Gemeente Enschede	• Lid stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen • Agendalid Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Verbindende schakel tussen de aanpak basisvaardigheden en andere beleidsterreinen binnen het sociaal domein. • Verbindende schakel tussen de regionale aanpak basisvaardigheden en de lokale aanpak basisvaardigheden	• Inzichtelijk maken beschikbare middelen Huis voor Taal en Meedoen • Inzichtelijk maken kwantitatieve data Huis voor Taal en Meedoen • Opstellen agenda vergaderingen Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen (samen met bibliotheek Enschede) • Notuleren vergaderingen Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen
ROC van Twente	• Lid Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen • Lid Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Verbindende schakel tussen formele en non-formele educatie • Verbindende schakel tussen taaltrajecten en praktijkmodules	• Aanbieder formele en non-formele educatie • Verzorgen taalintakes Huis voor Taal en Meedoen tijdens taalspreekuren • Vraagbaak richting vrijwilligers taal • Op verzoek: didactisch expertise tijdens periodieke intervisie vrijwilligers • Bevorderen doorstroom naar parallelle trajecten • Organiseren programmaonderdelen Week van Lezen en Schrijven • Verzorgen trainingen ‘Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid’ voor partners en maatschappelijke organisaties (als onderdeel van een lokale trainerspoule)
Bibliotheek Enschede	• Voorzitter Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen • Lid Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Verbindende schakel tussen het Ontwikkelplein en het Huis voor Taal en Meedoen • Verbindende schakel tussen taal en digitale inclusie	• Aanbieder non-formele educatie (digitale vaardigheden) • Verzorgen algemene bezetting en bereikbaarheid voor Huis voor Taal en Meedoen door gastheren en vrouwen die bezoekers ontvangen, informatie meegeven en eventueel inschrijven voor intake • Opstellen agenda vergaderingen Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen (samen met gemeente Enschede) • Opstellen communicatie- en promotieplan Huis voor Taal en Meedoen • Coördineren communicatie en promotie Huis voor Taal en Meedoen • Inhuur en onderhoud website Huis voor Taal en Meedoen • Organiseren programmaonderdelen Week van Lezen en Schrijven • Organiseren gezamenlijke werksessie leden Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen en Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Verzorgen trainingen ‘Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid’ voor partners en maatschappelijke organisaties (als onderdeel van een lokale trainerspoule)
Alifa	• Lid Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen • Lid Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Verbindende schakel tussen taal en welzijn • Verbindende schakel tussen taal en andere leefgebieden	• Aanbieder non-formele educatie (taal) • Organiseren netwerkbijeenkomsten vrijwilligers taal (samen met M-Pact en Power en in overleg met coördinator) • Organiseren programmaonderdelen Week van Lezen en Schrijven • Verzorgen trainingen ‘Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid’ voor partners en maatschappelijke organisaties (als onderdeel van een lokale trainerspoule)

M-Pact	• Lid Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen • Lid Werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Eerste aanspreekpunt inwoners met een vraag gericht op meedoen • Verbindende schakel tussen taal en meedoen	• Aanbieder non-formele educatie met een vraag gericht op meedoen • Ontvangen bezoekers Huis voor Taal en Meedoen bij aanwezigheid van M-Pact op het Ontwikkelplein • Verzorgen intakes meedoen Huis voor Taal en Meedoen door vrijwilligers tijdens spreekuren meedoen • Verstevigen netwerk, gericht op meedoen • Coördineren werving en selectie vrijwilligers spreekuren meedoen • Ondersteunen bij het werven en selecteren van vrijwilligers • Organiseren basistraining vrijwilligers taal (in overleg met coördinator) • Organiseren netwerkbijeenkomsten vrijwilligers taal (samen met Alifa en Power en in overleg met coördinator) • Verzorgen trainingen vrijwilligers taal en meedoen Huis voor Taal en Meedoen en partners • Verzorgen basistrainingen voor wijkwijzervrijwilligers inclusief module 'Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid' • Periodieke intervisie vrijwilligers • Organiseren programmaonderdelen Week van Lezen en Schrijven • Verzorgen traingingen 'Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid' voor partners en maatschappelijke organisaties (als onderdeel van een lokale trainerspoule)
Werkcentrum Twente (tot 1 januari 2026 Leerwerkloket Twente)	• Agendalid Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen • Eerste aanspreekpunt inwoners met een arbeidsmarktvraag • Eerste aanspreekpunt werkgevers • Strategisch partner Leven Lang Ontwikkelen (LLO) voor het regionale netwerk, lokale taalnetwerken en werkgevers • Verbindende schakel tussen de regionale LLO-visie en de (regionale) werkgeversaanpak	• Verzorgen traingingen 'Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid' voor werkgevers en samenwerkingspartners zoals het UWV (eventueel samen met Stichting Lezen en Schrijven) • Bereiken laaggeletterde werknemers/NT1-doelgroep via werkgeversdienstverlening LLO en het verbinden van projecten • Optimaliseren HR-beleid basisvaardigheden en screening werknemers bij werkgevers • Verzorgen loopbaan-, scholing-, en arbeidsmarktadvies voor iedere Twentse inwoner, inclusief de inzet van testen voor kandidaten die op zoek zijn naar een passende plek op de arbeidsmarkt • Adviseren over beschikbare leer- en werkmogelijkheden, instroomprojecten en omscholing • Adviseren over beschikbare scholingsbudgetten, zoals het Twents Fonds voor Vakmanschap • Mede organiseren en inzichtelijk maken van banenbeurzen in de regio.
Stichting Lezen en Schrijven	• Agendalid Stuurgroep Huis voor Taal en Meedoen	• Adviseren en ondersteunen gemeenten bij de ontwikkeling en uitvoering van de aanpak basisvaardigheden • Adviseren en ondersteunen bij verbinden thema basisvaardigheden met andere thema's binnen het sociaal domein • Adviseren en ondersteunen bij bereiken en activeren NT1-doelgroep • Adviseren en ondersteunen bij inrichten proces screenen • Bereiken laaggeletterde werknemers (samen met WerkcentrumTwente) • Organiseren landelijke en regionale kennisdeling voor beleidsadviseurs gemeenten en coördinatoren taalhuizen en taalpunten • Adviseren en ondersteunen regionale partners als UWV, GGD en Werkcentrum Twente

Power	• Lid werkgroep Huis voor Taal en Meedoen • Verbindende schakel tussen taal en wijkgericht werken.	• Aanbieder non-formele educatie (taal, digitale vaardigheden en activatie) • Organiseren netwerkbijeenkomsten vrijwilligers taal (samen met Alifa en M-Pact en in overleg met coördinator) • Organiseren programmaonderdelen Week van lezen en schrijven • Verzorgen trainingen 'Herkennen en doorverwijzen laaggeletterdheid' voor partners en maatschappelijke organisaties (als onderdeel van een lokale trainerspoule)

Tabel 14. Overzicht rollen en taken Huis voor Taal en Meedoen.

KWINK groep biedt inzicht, structuur en inspiratie voor een sterke publieke sector. Dat doen we door te onderzoeken en te adviseren.

We zijn nieuwsgierig, betrokken en precies. We duiken met plezier in onderwerpen die we al kennen én in onderwerpen die nieuw voor ons zijn. We doen ons werk graag samen: met collega's, met andere bureaus en met onze opdrachtgevers en de organisaties die betrokken zijn bij onderzoeks- en adviestrajecten. Kenmerkend voor onze aanpak is dat we scherp doorvragen en pas iets beweren als we het goed uitgezocht hebben.

KWINK GROEP

KWINK groep | +31 (0)70 35 96 955
Nassaulaan 1 | 2514 JS Den Haag
www.kwinkgroep.nl